

PRECES.

GRANDEUR

Enseignement de l'Église catholique

PRECES.

1. Morning prayer for a Child in prison.
2. Evening prayer for a Child in prison.
3. Grace in the Hall.
4. Psalms in Church & Matins.
5. Psalms Vespertines.
6. Prayers in School Matins.
7. Prayers Vespertines.
8. Prayers in Temple Vespertines.

3. 1910
BIBLIOTHECA Iosephus BALTUCIUS.

(1)

MORNING PRAYER FOR A CHILD IN PRIVATE.

Most gracious and mercfull Father, which hast ordained that the mouths of children shoulde ~~make~~ thee, bear my prayer, through my Lord and Saviour Iesus Christ.

Almighty God and heavenly Father, which hast given unto me my soule, my body and breath, and blesst me from my infancie until this time, Sanctifie my childhood, I humbly beseech thee, that from my yong hysp I may grow in thy true feare, and learne to know thee, through my Lord and Saviour Iesu Christ. Pardon, O Lord, the infirmities of my youth, and beget my soule a new by thy holy Spirit; that as a new borne babe I may desire the milke of thy word, and grow to be a perfect man in thy truth. Teach me, O Lord, the Scriptures of thy childe; enlighten my understanding that I may readily conceyue, & confirme my memory, that I may faithfully retaine the knowledge and learning wherein I shall be instructed; that as yong *Samuel*, I may profit both in vertue, stature and favour, both with thee and man. Give me grace to imitate the sacred childhood of my Saviour; and that I may avoid the riotous company of youth, that I may grow up in vertue and knowledge, to my parents joy, and thy glory. And whereas thou hast refreshed my body with sweete sleepe, so I most humbly beseech thee to keep my soule from sinne this day, defend my bodie from all

desires that may befall me, and guide me with the holy Spirit in all my ways, through Jesus Christ our Lord and Saviour. Amen.

Evening Prayer for a child in private.

IN thy name (O Father) I will lay me downe and sleepe; for thou Lord alone wyl make me dwell in safetie. Heare me therefore this evening, for thy deare Sonnes sake, in whom thou art well pleased.

I glorie thee humble thankes, most mercifull Father, for that thou hast loued me vntill this evening, beseeching thee from the depth of my heart to pardon and passe over the offences this day committed; grant me (O Father of light) to bee a childe of thy light; and although my bodye be over shadowed this night with da[k]enesse, let my soule may rest and repose it selfe in the illumination of thy brightnes. Into thy hands, O Lord, doe I commend my soule and bo[dy]: beseeching thee that thou wil watch over me this night, defend my body from all dangers that may befall me, and guide me with the holy Spirit in all my ways. Glorie sweete sleepe vnto my eyes, and make that healthfull vnto my body. Blesse also my soule, and protect my inward sensse, that I being refreched with this nights rest, I may rise vp in the morning the more apt and ready to serve thee, and walke in thy ways, which thou hast appointed for me, through Jesus Christ our Lord and Saviour. Amen.

Grace before dinner.

THE eyes of all things doe looke vp and truist in thee, O Lord: thou giuest them meat in due season; thou openest thy hands, and fillest with thy blessings every living thing. good Lord blesse vs, and all these thy gifts, which we shall receue of thy bounteuous liberallity, through Jesus Christ our Lord. Amen.

Grace

Grace after dinner.

WE yeeld thee harty thanks, O most mercifull Father, for that it hath pleased thee of thy gracious goodnes, to feede our bodies with corporall food: we beseech thee likewise (Father) to sustaine & nourish our souls, with the spirituall food of thy heavenly word, whereby we may grow to be perfect men in Christ. And we yeeld thee hearty thanks for our Founder *William of Wiccham*, and all other our benefactors, by whose benefits we are here nourished vp, to the studyes of godlinesse and good learning: beseeching thee, that we wel vsing all these thy gifts to the glory and honor of thy holy name, may become profitable members in thy Church and Common wealth, to the advancement of thy glory, through Iesu Christ our Lord. Amen.

Grace

God save his Church, our King, ~~Princes & Peasants~~ Father & Rector; God continue vs in his truthe, and send vs Christian peace amonest our selues, and victory over all our enemies, through Iesu Christ our Lord. Amen.

Grace before Supper.

THE King of eternall glory make vs pertakers of his heavenly table, and blesse all these his gifts, which wee shall receave of his bounteous liberallity; God is charity, and he that dwelleth in charity dwelleth in God, and God in him, God graunt vs all to dwell in him. Amen.

Grace after Supper.

WE yeeld thee harty thanks O most, &c.
God save his Church, &c: as after dinner.

The Grace to be sung.

Blessed be God in all his gifts.

And holy in all his works.

Our helpe is in the name of the Lord.

Which hath made both heaven and earth.

Blessed be the name of the Lord.

From hence forth world without end.

We yeeld thee harty thankes, &c: as before.

God sau his Church, &c: sung.

The Grace of our Lord Iesus Christ, and the loue of God, & the most comfortable fellowship of the Holy Ghost bee with us now and evermore.

Psalmi in Cubiculo Matutini.

A Gite, cantemus Ichovæ clangamus rupi salutis nostræ,
Eamus ante faciem ejus cum gratiarum actione: cum
Psalmis clangamus ei.

Benedic anima nostra Ichovæ; & omnia intestina nostra
nominis sanctitati ejus.

Benedic anima nostra Ichovæ: et ne obliiscatur ullius
beneficiorum ejus.

Qui condonat omnes iniquitates nostras: qui medetur
omnibus morbis nostris.

Qui vindicat eam vitam nostram: qui contegit nos
benignitate & miserationibus.

Facit quæ iusta sunt Ichova: judicijs omnibus oppressis.

Notas facit vias suas Mosei: & posteris Israelitibus actio-
nes suas.

Misericors & gratiosus Ichova: longanimus & multa
benignitate.

Non in æternum sicut ag: nec in seculum irem asservat
Iuam.

Non secundum peccata nostra facit nobis: neque secun-
dum iniquitates nostras seferit nobis.

Sed

Sed quām alti sunt cœli supra terram: tam valer benignitas eius erga timentes ipsum.

Quām longè abest Oriens ab Occidente: tam longè a movere à nobis actiones nostras.

Vt miseretur pater filiorum: sic miseretur Iehovā timen-
tium ipsu[m].

Nam ipse novit pigmentum nostrum: & meminit pulve-
rem esse nos.

Et ipsius mortalis sceno similes dies esse: si eis flos agri,
sic florere ipsum.

Cum ventus pervadit, mox non esse: nec cognosci amplius in loco suo.

At benignitas Iehovæ à seculo vsq[ue] ad seculum est erga
timentes ipsum: & iustitia eius erga filios filiorum.

Erga observantes scēdis ipsius: & iustitia eius erga me-
mores mandatorum eius, ad faciendum ea.

Iehovā in cœlo stabilivit solium suum: & regnum ipsius
in omnibus dominium habet.

Benedicite Iehovæ omnes Angeli eius: valentissimi ro-
boris efficientes verbum eius: auscultantes voci verbi eius.

Benedicite Iehovæ omnes exercitus eius: & ministri eius
maiestatis, mirificè facientes placita eius.

Benedicite Iehovæ omnia opera eius in omnibus locis
dominationis eius: benedicat anima nostra Iehovæ.

Gloria patri & filio: & spiritui sancto.

Sicut erat in principio, sic nunc & semper: in secula seculo-
rum. Amen.

Musica id est mensura
Psalmi Vespertini.

Exaltabimus te Deus noster rex: & benedicemus nomini
tuo in seculum & sempiternum.

Quotidie benedicemus tibi: & laudabimus nomen tu-
um, in seculum & sempiternum.

Magnus est Iehovā & laudandus valde: & magnitudinis
eius non est pervestigatio.

Generatio.

Natura generationi laudibus commendabunt opera tua; & omnipotentiam tuam indicabunt.

De cōdrem gloriae; maiestatis tuae; & res mirabilis tue eloquentur.

Et robur mirabilium prēdicabunt; & quantitatem magnitudinum tuarum enarrabunt.

Misericors & gratus Iehova: longanimes & multa benignitate.

Bonus est Iehova omnibus: & misericordia eius est in omnibus operibus eius.

Propinquus est Iehova: omnia in invocantibus ipsum: omnibus vero qui invocant ipsum tide.

Placidum amientibus se efficit; voca ferentes eorum audiens, salutem dat ijs.

Seruat Iehova omnes amantes ipsum: & omnes verò improbos perdit.

Laudationem Iehouae eloquatur os nostrum: & benedicat omnis caro nomini sancto ejus, in seculum & sepius terminum.

Gloria patri & filio, &c.

Sicut erat in principio, &c.

Preces in Schola Matritina.

Deus misereatur nostri, benedicat nobis Deus; illuminet vulnus suum super nos, & misereatur nostri.

Vt cognoscamus in terra viam tuam; & in omnibus gentibus salutare tuum.

Confiteantur tibi populi Deus: confiteantur tibi populi omnes.

Lætentur & exultent gentes: quoniam iudicasti populos iniquitate, & gentes in terra diriges.

Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes: terra dedit fructum suum.

Benedicat nobis Deus, Deus noster, benedicat nobis Deus: & metuant cum quibus sing. terræ.

Gloria

Gloria patri & filio, &c.

Sicut erat in principio, et nunc, et usque in seculum.

Κύρια ἀλέπσει.

Quijotesque mi Dominecoto co*de*sony*g*us*x*

Digitized by Google

Κύριος ἀληστός.

卷之三

Pater noster qui es in Cœlis, &c.

Et ne nos inducas in tentationem: sed
libera nos a malo.

Domine exaudi orationem meam.
Eadem cum tua adoratio mea.

Ecclamor inacus ad te veniat.

Digitized by srujanika@gmail.com

OTOMYIA.

Clamant primò statim manè ad tuam (Clemētissime De-
Cus) omnipotentiam miselli quos condidisti, quasi luctu-
vasculum ad figulum, quasi errantes oīculū ad pastorem,
aut intulissimi serui, ad Dominum beneficentissimum. Digna-
re hodie animis illabi; dignare mentibus illucēscere, ig-
norantia nebulae detergens, & carnis concupiscentias au-
ferens; ut his obstaculis mentes liberat, liberales discipli-
nas capere & percipere possint: quarum adminiculis in per-
fectam tui cognitionem grandeant, quem noscere & dili-
gere summa est felicitas. *Amen.*

O Misericordia Deus, qui hoc tempore trahimus voces & supplicationes nostras tibi ut faceremus gratiosi & largitus es, & promisisti, quando duo vel tres in nomine tuo congregatis fuerint, vota illorum te concessurum; Explora voluntates (Domine) petitionesq; servorum tuorum, quemadmodum ex yisu illorum maximè futurum sit; & annue, ut in hoc seculo cognitionem veritatis tuæ, in futuro autem vitam æternam habeant, per Christum Dominum nostrum,

Die ersten globalen Softwareanbieter werden die Ergebnisse der Cpitigen-Datenanalyse nutzen.

In nomine patris & filii & spiritus sancti. Amen.

Preces Vespertinae.

Confitebor tibi Domine toto corde meo: & in concilio
iustorum, & in tota Congregatione,
Magna opera Domini: exquisita in omnes voluntates e-
jus.

Confessio & magnificentia operis ejus manet in saecu-
lum saeculi.

Memoiam fecit mirabilium suorum: gratiosus & miseri-
cors Dominus escam dedit timentibus te.

Memor erit in saeculum saeculi testamenti sui: quod an-
nunciat populo suo.

Ut dedit illis hereditatem gentium: opera manuum ejus
veritas & judicium,

Veritas & Iudicium.

Xpisti & Iudicij.

Kupre & Iudicij.

Pater noster qui es in Cœlis, &c.

Domine exaudi orationem meam,

Ecclamor meus ad te veniat.

Oremus.

Tibi (omnipotens Deus, & ecclesiæ Pater) in cuius mis-
eratione fidelium animæ requiecent, gloria, laus & ho-
nor, qui pro ineffabili dilectione tua, famulum tuum *Ca-
tholicum* Fundatorem nostrum tot & tantis in terris beasti
miseriis, ut quam plorimos ad redificationem hujus Ec-
clesie tuz omnium saeculorum memoriam produceremus
(Clementissime Deus) de Cœlis sanctis tuis *Xupi & Iolla*, ut in
aliis ita operemur, ut eius exemplo novos fœtus ad nomi-
nis tui gloriam formare studeant, per Christum Dominum
nostrum. *Amen.*

Benedicamus Domino.

Deo gratias.

Preces in Templo Vespertina.

Deus misereatur nostri, benedicat nobis Deus; illuminet
vultum suum super nos, & misereatur nostri. &c.

vide preces Matutinae in Schola.

Gloria Patri & Filio. &c.

Sicut erat in principio. &c.

Oremus.

Quodsumus, Omnipotens Deus, ut famulus tuus Rex no-
ster *Iacobus*, qui de tua miseratione regni suscepit gu-
bernaculum, virtutum etiam omnium percipiat incrementum; quibus doceatur ornare virorum viraginem devo-
re, hostes superare, & ad te, quoniam tu vita es, & veritas,
gratiosè valeat pervenire. Omnibus etiam ineffabilem tu-
am clementiam ostende nobis Domine, simul nos a pecca-
tis omnibus benignè eripias, per Christum Dominum no-
strum. *Amen.*

In te Domine speravi non confundar in aeternum? Sed in
iustitia tua libera me.

Inclina ad me aurem tuam; accelerum, ut serves me;

Deducis me de laqueis, quos alij abscondere mihi; quo-
niam tu es protector meus.

In manus tuas Domine, commendo spiritum meum; re-
demisti me, Domine Deus, veritate.

Kύριε ἐλέησος.

Χριστὲ ἐλέησος.

Kύριε ἐλέησος.

Pater noster qui es in Cœlis, &c.

Et ne nos inducas in temptationem; sed libera nos a malo.

Domine exaudi orationem meam.

Et clamor meus ad te veniat.

Oremus.

Tibi omnipotens Deus & coelestis Pater, &c. *Vide preces
Vespertinas in Schola.*

GRAMMATICALIA QVÆDAM.

- 1 *Rules for Construing.*
- 2 *De Chreid & Gnom.*
- 3 *De Voces Qui, que, quod &c. cum Subiunctivo modo.*
- 4 *Vocabula à quibus purissatis Romane studioſis fit abſinendam.*
- 5 *Vocabulorum ſemillarum diſſertatio.*

2. Rules for Construing.

Reade distinctly to a Period, or at the beginning further, observing carefully: 1. All the points: 2. Pro-
per names beginning with great letters: 3. Words
included in a Parenthesis () which are to be construed
by themselves: 4. The argument, matter, and drift of the
place: 5. All the Circumstances, *Quis, cui, causa, locus, quo*
tempore, Prima, sequela, i. Who speakeith in that place,
what he speakeith, to whom, vpon what occasion, or to
what end, where, at what time, what went before in the
next sentences; what followeth next after: 6. The prin-
cipall verbe with the Nominatiue case, according to the
rule in the Grammer.

Then Construe: 1. The Vocatiue case (if there be any) 2. Construe
and whatsoever agreeith with it, or is governed of it, or is
put in the place of it, as an Interiection of exclamation or
calling, an Adverbie of calling, &c. 2. The Nominatiue
case of the principall verbe, or whatsoever is put in
stead of it, as a whole sentence, an Infinitiue mood, &c. with
whatsoever hangeth on it, as an Adiectiue or Participle,
and such words as they governe: 3. The principal verbe,
and whatsoever dependeth on it, as 1. An Infinitiue moode:
2. The Adverbie: 3. The Case which the verbe properly
governeth, being commonly the Accusatiue, and whatso-
ever pertaineth to it: 4. All the other Cases in order, as
Genitiue, Datiuue, Ablatiue.

Observe, 1. If there be not all those words, to take so many of them in this order as are in the sentence. 2. That this order is changed by Relatiues, *Qui, que, quod, &c.* Interrogatiues, Indefinites, Partitiues in their oblique Cases (which in construction go before the words whereof they are governed) some Coniunctions and Adverbs with Ablatiue cases absolute (which likewise are to bee construed first) and verbes impersonall, which haue no Nominatiue case expressed, but only included. 3. That the Accusatiue

case before the infinitive mood must have the word (that) ioyned with it. 4. That the preposition bee alwaies ioyned with his case, and the Adiective with his Substantive, vnalesse the Adiective passe over his signification vnto some other word which it governeth. 5. That the literall and proper signification of each word and phrase bee first rendered; then with (*id est*) betweene, the Auctors minde and sense in that place more significantly expressed.

De Chreia & Gnoisse.

THEMATA, sive celebres illæ Authorum sententia, que in scholis ad exercenda Puerorum ingenia propounduntur, duo ferè habent genera. Velenum Chreia sunt, vel Gnoisse. Gnoisse dicitur sententia, quâ precipitatur aliquid vel suadetur sive agendum, sive omittendum: ut *Vivere tibi quatumque potes praelustra vita. No quid nimis. Chreia* verò est quâ nuda rei notitia, sed ea etiam utilis vita, sine preceptione aliqua vel suadente proponitur. *Mors omnibus communis est. Vita brevis, Ars longa.* Eodem ferè modo vtrraq; tractatur: Brevissimè quidem sic. 1. *Propositione Thematica*; cum quod in themate ponitur pluribus & perspicuis verbis explicatum proponimus confirmandum. 2. *Ratione Propositionis*; cum quod proposulimus aliquo arguento probamus. 3. *Confirmatione Rationis*; cum vterius quod probatum est confirmamus. Formulæ autem familiares instituendi Rationem & Confirmationem sunt hæc. Nam. E. nimi. Ee enim. Quid enim? Nimirum &c. 4. *Similitudines*; cù quod confirmatum est simili aliquâre illustratur; cuius formulæ sunt: Vt. sicut. Nam veluti. Quemadmodum enim, &c. 5. *Exemplum à facto simile* aliquid proposito luminis & firmamenti conciliatur; cum hisce formulæ, Accepimus. Memorare proditum est. Litteris traditur. Memorantur. Ferunt &c. 6. *Veterum testimonia*; quod Apothegmate, Proverbio, aut aliquo Philosophi, Poetæ, Oratotis, Historici &c. Veriloquio. vberiorum propositorum rei fidem facilius habet;

habetque formulas; Recte quidem Poeta. Optimè Orator. Verè igitur moneret Philosophus. Iure quidem. Itaq; merita; Præclarè inquit &c. Postremò *Conclusione*, cum quod initio proposuimus, comprobatum iam denud aseveramus vel si *Gaudium* sit, monemus etiam & adhortamur. Formulae autem sunt istæ; Ergo. Igitur. Itaque. *Quare*. Quamobrem, *Quocirca*. *Quæcum* ita sint. Hæc ira cum se habeant, &c.

Quod si vberius tractâda res sit, & diducenda latius, Addi possunt, ante *Propositionem Exordium*, ante *Conclusionem Amplificatio*, & *Confutatio*, si opus sit. Rationes etiam & Confirmationes plures, plura exempla, similia, Testimonia. Sed imprimis videndum, ut varijs orationū formis cum in verbis & phrasibus, ne qua sèpius repetatur, tum verò in singulis sententijs studeatur. Seniores autem Troporum etiam, *Figurarum*, *Periodorum*, *Euphoniarum* & *Numeri Oratorij* curam adhibeant diligenter.

GNOME.

Imprimis venerare Deum.

Videtur illud mihi officium Pietatis homini per quam *Propositio*, necessarium, antequam ad obsecunda quotidianæ virtutis mundâ se accingat, : ab invocatione Divisi Numinis suscipiari.

Nam quomodo fieri potest, ut in reliquo vite cursu felici- Ratio, citèr progrediamur, nisi propitium prius & faventem nobis Deum reddiderimus?

Quid enim sine ejus auxilio nihil est, quod quisquam nō Confirmatio, modo perficere, sed ne suscipere quidem, vel conari, vel cogitare valeat.

Quemadmodum *Agricola* terram frustrâ colit, nisi plu- Similimodo.
viae celestes reddant fructiferam: Ita nos frustrâ cuiquam operi manum admovebimus, si divina id gratia non irrigaverit, quæ quod suscepimus ad exitum felicem perduca-

Exemplum.

Memoriz proditum est Romanos olim nihil solitos fuisse inauspicato moliri, nihil aggredi non explorata prius Deorum suorum voluntate. Quanto id magis nos sacere Christianos decebat?

Ver. Test.

Itaq; Poeta recte quidem monet, vbi A Iove principium, a Deo monet auspicandum.

Conclusio.

Quare si quis habeat in votis, ut omnia sibi negotia prosperè cedant, id imprimis operam det, ut precibus conciliet sibi voluntatem Dei; quoniam selus (ut Poeta verbis concludat.)

Vires Ille dat, Ille rapit.

CHREIA.

Labor improbus omnia vincit.

Propositio.

Nihil adeo est arduum, nihil ita est operosum, quod assiduitate laboris & constantia non possit aliquando expugnari.

Ratio.

Nam quæ duæ res omnium videntur difficultissimæ, cum sint pulcherrime, si quis diligenter illis operam dæ, virramq; sibi tandem conciliabit, cognitionem rerum & virtutem.

Confirmatio.

Quid enim Poeta? Virtutem, inquit, Nequæ verò solum virtutem, sed doctrinam quoq; , sed & omnia que habetur in bonis Posuere Dei sudoris in arce; , quam qui enitendo Temel assedit fuerit, hac omnia simul consequetur.

Similitudo.

Quemadmodum enim *Gutta cavaat lapidem, non vi sed se pecudendo:*

Ita quæ durissima sunt, neq; primo imperu superari possunt, industria tamen & sedulitati continuæ cedunt.

Exemplum.

Accepimus olim assiduis laboribus tantas res gessisse Herculem, quantas ab homine geri potuisse, viz prosectorum credimus.

Ver.

Adeo verum est id quod præclarè Q. Curtius, *Nihil, inquit, tam alia Natura posuit, quo virtus non possit eniri.*

Test.

Est igitur hoc sole meridiano clarus, ea quemq; in quibus

Conclusio.

bus laboraverit, nervosus; omnes intenderit, ex animi sententiā conjecturān esse quā maius: ut meritō indocorum & turpe habendum sic, à rebus honestis & præclaris metu difficulatis absterreti.

*Quis. Etiam atq; etiam considera, quis quem fraudat de
who { catnr:pro Rosc. Com.*

*Quid Prospicite animis quid futurum sit. In Verr. 3. si quis
what, pro aliquis, aut quid pro aliqd accipiatur, non est
hujus loci.*

*Qui who Non relatiyum pronomen. Qui sis considera
que Secus est in illa loquendi formulâ; spero, que
quid what Secus est prudentia & temperantia te, ye volu-
mus, valere.*

Quantitas 2 Vide quanta sit in te suavitas, si præcedat san-
Quantitas sin. a. m. secus est. Videor mibi videre tantam
dimicationem quanta nunquam fuit, ad Att-
similiter, si tantum subintelligatur. **Quantum**
est summa in nobis interdum exprimitur tantum
in illa loquendi formula, in qua plerumq; in-
telligitur: **Tantum quantum videbis**.

Qualis? Id quale esse possit, intelligi non potest. De Naturae
quale Deorum, secus est, si talis praecedat. Hic mihi a-
manseui visus, & talis qualiter esse cum tue mibitit.
terz. nunclearunt.

Quemadmodum *Te quemadmodum sit elusus videre nihil vide-*
modum *Cor. sic Vero quemadmodum. Vide sine ut prover-*
how *bio sit ovorum inter se similitudo.*

Quam? Videò quam squaliter voluptas sensibus nostris bläh-
how. S. dicitur. secus, si quam lequatur comparandi gradu.
Majori studio philosophia deditus fuit, quam qui
illum

illum ignorabant arbitrabantur. *Luc.* Item post *12.*
 Quod me magno animi motu perturbatum putas,
 sum equidem; sed non tam magno quam fortasse
 tibi videor.

Cur. Rationem cur ita fias afferre nequeo. De Di-
Quare vin: Non quero abs te ^{non posse} *quare* *S. Koscius occi-*
Quamobrem *derit. Pro Rose.*

Vter. Tibi potestatem, optionem facio ut eligas u-
 trum velis. de *Divin.* *Quæstio* est *expetendine*
 trum. *sunt honores. Mitte litteras numquid putes rel-*
Num. quid *pub: nomine tradendum esse nobis, ad Attic.*
quid *No.* *Intellige nuncia vel significata.*
encliticum

Quor. Quorū sum recidat responsum tuum non magnoperē
 sum. *laboros* *Rosc.*

Vbi *Ubi* fueris non ignoro, in *Cat.*: Si vero *ubi* non imme-
 diatē post verbum usurpetur, sed ad nomen vel adver-
 blum præcedens referatur, *secus* est. *Porticus* hæc ipsi
ubi ambulamus. *De orat.*

Quo *Vide quo progrederis pro Rose.* *secus* est si præcedat *et*
vel *ubi.* *Venio* nunc *et*, *quo* me non *cupiditas* *ducit*, *sed*
fides.

Vnde *Nostri exercitus* *vnde* *nomen* *babeant* *vides.* *Tusci*, *si*
vero, *vnde* *immediatē*, *post* *verbū* *non* *usurpetur*,
sed *ad* *aliquid* *præcedens* *referatur*, *secus* *est.* *Omni*
hūc *sermoni* *propositum* *est*; *non* *vit* *ingenium* & *e-*
loquaciam *meam* *perspicias*, *vnde* *longè* *absens*, *sed*
ut *laborem* & *industriam*, *Brut.*

vocabula *et* *quibus* *Ea* *vocabula* *in* *hoc* *discacho* *breviter* *comprehenduntur*,
et *quibus* *puritatis*, *Romana* *studiosis* *sit* *abstinentium*.

Urimendacum. *Sordida*, *Prisca*, *Nova*, *Antiqua*, *Poetica*, *dura*,
Torpe, *Rara* *nimir*, *vel* *Perigrina*, *fuge*.

Sordida *dicuntur* *propriet*, *qua* *vel* *res* *scidas* *significantes*
et *quibus* *excrements* *a* *animalium* *nominantur*. *Merda*, *fer-*
ciu, &c. *Præsertim* *si* *ijs* *quis* *utatur* *coram* *principibus* *aut*
viris

Sordida

vitis honoratis: non si apud agricultas seu de agriculturis lo-
quens aut scribens.

Interdum etiam *Sordida* vocamus quae humilia sunt, ~~2000~~.
quam pro personarum dignitate aut rerum qualitate: ut si
Iovem dicas *Regulum*, *Regem* vero *Dominum*, *Rectorē* seu
Magistratum, *Amicum*, *Congeritum*, quae humilia potius
dixeris, quam *Sordida*.

Prisca vocantur quae olim in vsu fuerunt apud Antiquos, ² *Prisca*
sed postea in desuetudinem abierunt. *Priscos* vero Scriptores
dicimus *Ennium*, *Lucilium*, *Andronicum*, *Caelium*, *Ac-
cium*, *Plautum*, & alios qui usque ad tempora *Sylla* Dicta-
toris scripsérunt, qui Ciceroni veteres dicti sunt. *Advorit*
pro *advertis*, *Olli* pro *illi*, *Vols* pro *vult*, *Magis* pro *Magis*,
Opulscere pro *discere*. *Panperare* pro *panperem* *saccre*,
Expectorare pro *expromere* quod est in pectore, *Oppido* pro
valde, *Altum* pro ~~altum~~, quae apud probatos non facile
invenies.

Prisca contraria dicuntur, quae recentiores post imperia ³ *Nove-*
toris *Domitiani* tempora effinxerunt, nec olim veteribus
aut usitata fuerunt, aut certe multum frequentata. Huius-
modi multa sunt quae *Grammatici*, *Theologi* & aliarum arti-
um professores partim necessitate, partim ignorantia & ni-
miā licentia in lingua Romanam invexerunt. Quae neces-
sitate inventa sunt liberè licebit ut nisi meliora fortasse in-
veniamus: Talia apud *Theologos Christi*, *Trinitat*, *Spiri-
tu sancto*, *Ecclesia*, *Fides*, *Baptismus*, *Sacramentum*, *Eucha-
ristia*, *Satisfactio*, *Excommunicatio*, &c. Vbi etiam his
meliora occurunt illis potius utamur: ut cum Cicerone po-
tius dixeris *Divinitas*, quam *Deitas*; *Abodestia* quam *Ha-
bitus*, *Confirmare* quam *Confidere*, *Communire* quam *For-
mificare*, &c. Quae vero hominum ignorantia in viuis irrepre-
serunt quantum licebit aspernabimur: cuiusmodi multa
reperies apud Philosophos qui *Aristotelem* verterunt, aut
in eundem commentari sunt, quae a disertè loquentibus im-
probantur. Huiusmodi sunt *Pradicabile*, *Predicatum*, *Pre-
dica-*

dicumentum. *Equivocum, Visibile, Risibile, Passio, Affirmatum, Negatum, &c.*

Observandum verò est aliud esse vocabulum *Novatum*, quam *Novum*. *Novata* enim ea dicimus quæ ab autore probato vel generali consilio inventa sunt; Quòd illa simpliciter pertinent quæ per *Onomatopiam* ex soni similitudine finguntur, ut *Hinnire, Boare, Coaxare, &c.* Ad hæc quæ morum imitationem aut similitudinem significant: ut *Platoni-zare, Epionizare, Gallizare, Hispanizare, Ramizare*. Quæ significant eorum à quibus deducta sunt, imitari mores, opiniones, sermonem, &c. Huiusmodi verò *novatio*, quæ à probatis auctořibus usurpantur nos etiam suo loco ac tempore cum gratiâ vel poterimus. Sic *Ciceron, Cesar, Virgilinus, & alij qui a Sæculo temporibus usque ad Domitiani tempora scripserunt* (quos *Classis scriptores* appellamus) multa novarunt, quæ jam *Novæ* dici non possunt, quod jam longo usu ab omnibus recepta sunt. Quæ *Ennius, Apuleius &c. alij plerique novarunt*, à posteris reiecta sunt.

Antiquata.

Antiquata seu *Obsoleta* sunt quæ in desuetudinem abi-
erunt: ut *Hostiū* pro hospite & peregrino. *Flocus* pro fece.
quæ à significatione obsoleverunt. Differunt hujusmodi
Obsoleta à *Priscia* vocabulis. *Obsoleta* sunt adeò obli-
terata ut in viñum revocari non debeant, quæ perinde *Cesar*
in oratione ut in mari scopulum fugienda dixit. *Priscorum*
autem complura sunt quæ licet viñu quotidiano jam diu
intermissa sint, non omnino tamen sunt à doctis relictæ, ut
Proles, Soboles, Effari.

Poetica.

Poetica dicuntur quæ recte in versu usurpantur, sed in oratione soluti sunt liberiora, & parciora usurpanda; cuiusmodi multa sunt *Epitheta* quæ solis versibus apta sunt: ut *Fati-
tidicu, Tabidicu, Uelivoluma mare.*

Poetæ enim Græcorum more liberiores sunt in compo-
nendis versibus, & vocabulis quam oratores.

6 Dura.

Dura sunt quæ patrum commodè, sed longius adscita
sunt:

sunt ut *Cato* dixit rēmp: *Camilli morte Cœfratam* esse, cum vellet significare robur *Civitatis* *Camilli* morte concidisse quæ nimis est dura & remota translatio: tale est *Cœpere* *Frontem* pto contrahere.

Turpia vel *Obscenæ* sunt quæ vel libidinem significant, vel ea quibus libido excitatur: quæ in oratione bēnē moratā, vel in ore hominis liberaliter educati locum habere non possunt, ne quam fortè turpitudinis cogitationem mētibus ingerant.

Puer ingenuus nec verbis nec proverbīs vtratur, quæ suā specie obscenitatis cogitationem adferant, nec impudicos vñquam legat auctores, nec cum ijs versari dignetur, qui rebus ac verbis turpibus delectantur. Cum neccitas de rebus obscenis loqui coget *Periphrasi*, vel honestā descripçōne vtendum est.

Rara sunt, quorum apud probatos auctores rarus usus est. Rara est, quibus perinde non nisi raro vt licebit, vt rara semper maneant. Huc etiam spectant quæ aliquo genere, casu, numero, p̄terito, vel supino raro à bonis scriptoribus sunt usurpata.

Peregrina sunt, quæ ex alijs, quam latīnā sumuntur lin- guis vt *gaza* pro divitijs, *Acinaces* pro gladio, *Parasanga* pro stadiorum triginta spacio, *Persica* verba.

Græca etiam à Latinis inter *Peregrina* reputantur, ex ceptis nonnullis, quibus non aliter atque Latinis vtrumur, vt *Grammatica*, *Dialectica*, *Rhetorica*, *Philosophia*, *Theologia*, *vocabula* artium: plurima herbarum: vt *Crotonia*, *Hysopus*: & morborum vocabula *Chiragra*, *Podagra*.

Græca vocabula nunquam, vel raro Latinis interponentur. data sunt. Illud enim tam vitiōsum fuerit quām si orationem ex verbis & sermone soluto contexas.

Sunt autem cause quibus Græca Latinis recte queant admisceri.

Græcis vocabulis, que Antiquitas Latinitate donavit, petende at quo Latinis vti licet: Qualis sunt multa artium & disciplinarum vocapula. *Grammatica, Dialectica, Item Ecclesia, Eucharistia.*

Magn. Cum Latino vocabulo deſtituimur preſtat Græcè loqui quam barbaræ aut parum Latinè: vt *Philosophus, Theologus, Epigrammata, &c.*

Sic in lapidum gemmarum, herbarum, morborum, medicamentorum, &c. nominibus latinis vocibus deſtituti Græcis ferè utimur.

Cum Græca Latinis venustiora ſunt aut significatiōra magisque vehementiora, vt *laetitia, gaudia, pro-contentione, ſexta, nuptiæ, qui ſibi placet.*

Si quid occultius ſcribendum ſit amico, quod alijs certum volu' nus; vt interdum *Cicerο ad Titum Pompianum Atticū* ſcribens.

Ioci aut irriſionis gratia, quod etiam Ciceronem feciſſe ipſius ſcripta facile contestantur.

Si quis aliquo ex verbis superioribus vti volet & metuit ne verbi vetuſtas, novitas aut insolentia lectoris offendat aures, necelle eſt tum hōc modo poffari veniam.

Vt dicam antiquè; vt Poetæ loquuntur.

Vt recentium more loquar.

Vt Prisci olim loquebantur.

Vt verbo utar Enniano.

Dicam græcè, quod dicam melius.

Upliſſimus, vt Plauti more loquar.

Si mihi permittas vulgare more loquar.

Vocabulorum querundam aut ſono, aut significacione ſimilimo, differentia.

Armenus: Humerus

Armenus brutorum eſt: humerus ratione frumentum.

Asylum: Asylum.

Turbat asilus equos; mileros ſuſcepit asylum,

Asylum.

Acanthia: Acanthia.
Cantat acanthis attis; sed crescit acanthus in hortis.

Affinis: Confinis.
Coniugia affines faciunt; confinia campi.

Alom: Vetus: Vener.
Consumunt ventres, vetus parit, egerit alvus.

Capo: Campo.
Nocte canit capo; vinum vult vendere Capo.

Clavis: Clavus: Clavis.
Clava ferit, clavus firmat, clavisq; recludit.

Corma: Corma.
Flat corus, saltatq; chorus, vel carmina cantat.

Comes: Comis.
Qui comis fuerit, sit comes ille mihi.

Comedo: Comessor.
Esuriens comedit, sed comedatius lotus.

Comedus: Comedo.
Comedì scenam, comedones querite cenam.

Colus: Coloma.
Fert ancilla colum, penetrat res humida colum.

Congeresc: Glomeratio: Stirpes.
Congeries lapidum tibi sit, glomeratio filii.

Lignorum propriè dicitur esse lites.
Consul te doctum, tibi consul dum tua curo.

Consol: Colle: Socia: Comes.
Consortes fortuna eadem, socios laboris idem.

Vnum collegas efficit officium;
Vnà qui comes est dicitur ire via.

Cruor: Sanguis.
Sanguis inest venis, crux est de corpore fusus.

Cter: Cetra.
Sunt cete pisces, populi collectio ceterus.

Concilium: Consilium.
Concilium est totus, dat consiliumq; Senatus.

Cedo: cessi: Cedi: cidi.

Dando

Dando locum cessi: sed flagris excedi.

Deleo: Extingo.

Deleo scripturam; cum flammā extinguo lucernam.

Deligo: Diligo.

Deligo imprimis; delectum dilige amicum.

Edico: Indico.

Edicunt Reges; indicit festa sacerdos.

Epulum: Epula.

Publica vult Epulum populo convivia ponit.

Privatas epulae dant tibi jure dapes.

Fornix: Fornax: Fornum.

Fornix est arcus, sed fornax saxa pervirit.

Pistor habet furnum fornace hypocrita calescunt.

Forfex: Forpex: Forcips.

Forfice filia, pilos cape forfice pice, forcipe ferrum.

Fides, et: Fidus, u.

Vna fides aures, mulcet, mover altera mentem;

Illa fides fidis est, haec fidei; fides.

Gibbus: Struma.

Gibbus terga premic, cervicē struma molestat.

Gusto: Sapin.

Gustat lingua cibum, qui bene cunq; sapit.

Genero: paro: gigno.

Vir gignit, mulierq; parit, generat sed viceq;.

Irascor: Successo.

Irascor quāvis, justa successo causa.

Littus: Ripa.

Ad flumen ripas ad mare littus habes.

Lucrator: Vincio.

Lucramur nummos, pugnando vincimus hostes.

Lepores Lepores.

In sylvis lepores; in verbis quere lepores.

Mutuor: Mutuo.

Mutuor heu pauper; cui diues mutuas aurum.

Mulgo: Mulceo.

Mulgo equos famulus, sed vacas rustica mulget.

Mutuus

Mers: Merces.

Mers: venit nummis; operantibus est data merces.

Mare: Aequor: Fretum: Pontus.

Quod fremit esse fretum dicas, mare quod sic amarum;

Pontus: ponte caret, sed ab aequo dicitur aequor.

Noxa: Noxia.

Noxam dic peccatum culpe; sit noxia culpa.

Opperior: Oppressor.

Opperior tardos; pannis operitur egestus.

Ordior, orditus, Ordior, orsus.

Ordior orditus texit telam; incipit orsus.

Os, osiris: Os, ossis.

Manducat carnem os oris; carnem os tenet ossis.

Occidit: Occides; Paris hunc occidit laetem.

Occidit Aecides; Paris hunc occidit laetem.

Pras: Vas.

Quis subit in peccatum capitalis supplicij: vas.

Quis, cum lis fuerit nummaria, quis debitus: Pras.

Prestige: Premium.

Inter pretio est diues, defunt sua premia dotti.

Populus: Pöpulus.

Populus est arbor; populus collectio plebis.

Pasco: Peto: Postulo.

Imperio posco, precibus peto, postulo jure.

Policeor: Promitto.

Policeor tibi sponte niea, promitto roganti.

Pecunia: Pecunia.

Hoc pecoris pecus est; illa pecus pecudis.

Pendeo: Pendo.

Pendere vult iustus: sed vult pendere malignus.

Pingo, pegin: panxi: pepigi.

Iungo pegin, panxiq; cano, pepigiq; pacisco.

Robustus: Fortis.

Corpoate robustum, sed dices pectorate fortem.

Securus: Tenui.

Nec sit securus, qui non est tenuis ab hoste.

Scintilla: Panilla

Scintilla est filiae eae, caret igne levilla.

Seven: Utilities

Sunt ætate senes, veteres vixerunt priores.

Simone: Simonyi: Sim

Vna sinu manus est, gestat sinum altera lactis.

Teresa Retamundo

Hastant dic teretem; malum dice esse rotundum.

Terrier This.

Torris adhuc ardens; extintus citio fieri.

Tribulnum seu Tribula; & Tribula.

rit; tribuli nascuntur

Vallare: Sepire. 30-40

castrum; (epimis;

Hoc Vatis; Hic Vatidus.

am retinet: ipso

Uncos Uncos.

11: capítos vincidos
Início da missão *Karen*

Ne aenam id cratis prelio quod excepit &

REFERENCES

előkészítésben résztvevők részére.

**RHETORICA
BREVIS**

**EX VALERIO ET
TALÆO**

**MAXIMAM PARTEM CON-
structa.**

(26)

RHETORICA

BRAS

EX VALERIO ET
TALIO

MAXIMAM PARTEM COM
Pungit

C A P. I.
De Rhetorica.

Rhetorica est conformandæ, & habendæ Orationis Rhetorica. Ars ad persuadendum. Rhetor est, qui dicendi præcepta tradit: Orator, qui traditis in dicendo vñatur. Cujus officium est, de quavis re proposita dicere ad persuadendum accommodare. Id. autem efficitur docendo, delectando, & movendo: quorum primum necessitatis est, alterum suavitatis, tertium victoriae. Perficitur enim eloquens his maximis adiumentis: *Natura, Exercitatione, Imitatione, Arte.* Natura sive *ingenium* ardenti studio incitatum ad dicendum vim affert maximam. *Exercitatio* est assiduus vius conseruandoq; dicendi. *Imitatio*, quæ impellimur cum diligentiatione, ut aliquorum similes velimus esse. Deniq; *Arte* præceptio, quæ dat certainam viam rationemq; dicendi, quam hoc loco sumus tradituri. Eius autem sunt partes duæ: alii pars altera de componendâ seu conformandâ oratione, altera vero dox, de habendâ. Sed antequam ad componendam accedimus, videndum est primum, quæ sint thematum & *Causarum genera*, de quibus instituitur; cum vero quos sint partes, ex quibus consistatur & constat *Oratio*.

C A P. 2.

De Generibus Causarum, & statu triplici.

Thematum sive *Quæsitionum genera* duo sunt: *unum* *Thematum infinitum* sive *Thesis*, quæ de genere universo, quæ genera, rit, sine designatione personarum, temporum, loco. *Thesaurus*, &c. vt. *Sitne ascendens*, *vxor.* Alterum *definitum* sive *Hypothesis*, *Latine Causa*, quæ de rebus singulis querit. *Hypothesis*, notata personis, temporibus, & locis: vt. *sitne Intra Pompeia descendens*. *Thesis* pertinet vel ad cognitionem, cuius finis est *Scientia*: vt. *Sitne Terra globosa*, *An Sol sit in meo*.

new. An fluxus & refluxus maris sit à luna: vel ad *Altorem*, ut *Sunt virtus in medio*. *Liceatne mentiri*. Huc etiam

Gnoma.

spectant celebres Autorum sententiaz, quæ in scholis propagi solent: *Chreia nimirum & Gnome*. *Gnome* dicitur sententia quæ præcipitur aliquid vel suadetur sive agendum, sive omissendum. *Nc*, *Urgetibz, quantumq; potes prælustris* vita. *Ne quid nimis*, *Chreia* verò est, quæ nūca fer notitia, sed ea etiam utilis vita, sine præceptione aliquæ vel suasione proponitur. *Vt*, *Mors omnibus communis est*. *Uita brevis*,

Chreia.

Arslonga. *Causalum genera* sunt tria. *Demonstrativum*, *Deliberativum & Iudiciale*. *Demonstrativo* laudamus vel

1. Demonstrativa turam.

vituperamus. *1. Personæ*, *vt*, *Augustum, Helenam, Nerone*.

2. Falsitatis, *Scavozis, Coelitis, Lucretiæ*. *3. Res*, *vt*, *Agriculturam, Pacem, Bellum, Eloquentiam, &c.* *Finis est Honestus* vel *Turpe*. *Hujus etiam sunt generis Gratulationes, Gratiarum actiones, Descriptiones locorum, rerum, Temporum,*

4. Deliberati. &c. Deliberativo suademus vel dissuademus; *vt*, *An lex num.*

Agriaria Rulli si ferenda, an expedita Syllo Dicituram deponere. *Finis est utile vel Invile*. *Continet etiam hoc genus Exhortationem, Dehortationem, Petitionem, Consolationem, Commendationem, &c. Quin & Theses illæ, quæ ad Actionem pertinere diximus, videntur aliquam in se consultationem sive deliberationem continere*; *vt*, *An ueritas preferenda sit Amicitia*. *An iustum sit uti mercenario milite*. *Deniq; Iudiciali genere accusamus, vel defendimus*. *Vt, pro Milone, in Verrem*. *Finis est Iustum vel Injustum*. *Cui subjiciuntur, Expostulatio, Exprobatio, Commixatio, Purgatio, Deprecatio, aliaq; similia*. *Sed hæc omnia fortasse genera Causalum in eadem oratione aliquæ ex parte licet invenire*. *Et tamen unaquæq; oratio suo generi tribuenda est ejus rei ratione, de quæ primò & præcipue queritur*. *In statu triplex*, *genere Iudiciale statutus triplex est*, *Coniecturalis, Finis, Iuridicale*. *Statum seu Constitutionem Rhetores vocant*, *caput sive summam Causæ, nodum Controversie, ac totius orationis veluti scopum*, *ad quem omnia debent argumenta dirigi*, *quilibet in alijs etiam causis animadverti possit*.

hic

hic tamen diligentissime debet observari. *Constellarum* est, 1. *Conjectum* queritur, An sit factum. *Finitivus* cum Quid sit factum: talis.
 & *Juridicalis*, cum Quale sit, queritur; (qui *Status Qualitatis* appellatur) & iurene an iniuria sit factum. *Nascitur status ex intentione Accusatoris & depulsione Rei*; quorum ille crimen insert, hic diuinit ac propulsat, vel inciendo, vel definiendo, vel iure factum defendendo. *Vt Occidisti Aiacem, Ulysses. Non Occidisti. Status: An occideris? Fecisti Sacilegium. Non facis legum, sed factum facis. Status: quid fecisti?* illud coniectura, hoc finitione tractatur. *Interfecisti Clodium, Milo; Interfecisti quidem, sed iure. Status: An iure occideris? Sed hic status Qualitatis est duplex: Absolitus, cum simplicitate quod factum est defenditur, ut iure factum est & lucus.* *Assumptivus*, cum per se probari factum nequit, sed extrinsecus accessito colore juvatur & extenuatur crimen. *Ad vus.*

Qualitatem pertinere videntur Controversia ex Legi & Controversia scripti alicujus interpretatione, cum aut scriptum sit ambiguum, aut contrarium, aut discrepans a scribentis sententia. *Ex Interpretatione scripti.* Ex Ambiguo nascitur controversia, cum scriptum duas, aut plures accipit sententias, quae vel ex verbi, vel orationis ambiguitate colligitur: *vt Quidam Amico Gallum legavit: post mortem eius, amicus servum petit nomine Gallum: haeres autem se non debere dicit. De Homonymia & Amphibologia ea tradunt Dialectici, quibus hic opus videtur. Contrariorum scriptorum, ut Contrariarum legum status existit, cum duae sententiae aut leges pugnare inter se videntur, aut ea in aliquo colliduntur. Veluti si lex una jubere aut permittere videatur, & altera vetare; ut, *Eur si convictus quadrupli restitus; & Eur suspenderatur. Item parendum est magistratus; etiam si quid impium principis diu repugnantius oritur. Scriptorum & Sententia controversiam faciunt, cum scriptoris voluntas a scripto dissidere videatur, vel cum pars altera scripto nititur, altera voluntate; veluti, si quod scriptum est, pugnare cum sequitur, vel absurdum aliquid, aut ambigui conserne dicatur; ut, Lex erat, quae Legatis ferro interemptis statuam deinceps ferri. Servius Sulpitius Legatus ad Antonium missus,* s.*

missus in legatione, non ferro, sed labore legationis perire.
Hinc Cicerium honorem determinivolebat in Philippos

CAP. 3.

De 6. Partibus Orationis.

Partes Orati-
onis 6.

Hec sunt Thematum, & Causarum genera; Partes orationis sunt sex. 1. *Exordium*, 2. *Narratio*, sine *Descri-
nitio*. 3. *Propositio*. 4. *Confirmatio*. 5. *Confutatio*.
6. *Conclusio*.

1. *Exordium*. *Exordium* est principium orationis per quod animus Auditoris vel Iudicis constituitur vel apparatur ad audiendū; efficiendo, ut sit docilis, attentus, benevolus. Cavendum est in exordio. 1. Ne sit verbis nimium apparatus, sed usitata verborum consuetudine compositum. 2. Ne vulgare sit, quod in plures causas accommodari possit, sed aptum proposito. 3. Ne commune sit, quo nihilominus adversarius vici valeat, sed proprium tuę causę. 4. Ne sit prolixum nimis.

5. Ne separatum & alienum, sed ē presentis, si fieri possit, natum. Sed *Exordium* est duplex, vel *Rectum*, quando recta ad rem ipsam Auditorem deducimus, sine magnis blandimentis; quod *Primum* sive *Principium* vel *Exordium* dicitur; vel *Obligatum*, cum octulē per dissimulationem Auditoris.

2. *Principium*. *Principium* est minimum preparamus, & demulcens, quod *Insinuatio* nominatur. Hec videntur est, quando vel causa non usq; adeo est præ clara & honesta, vel Auditores defessi, jam pridem, aut ab Adversario sunt persuasi.

3. *Narratio*. *Narratio* est rerum gestarum, aut perinde ut gestarum expositio; que in Iudiciali causarum principiū, ac deliberativa locum habet, cumdemonstrativa serē tota sit *Narratio*. Ea debet esse 1. *brevis*, quia non nisi necessaria, ea que verbis quam paucissimis complectatur. 2. *Diffusa* sive *aperta*, quia ordine recto, verbis sententiaq; distinctis & planis exponatur omnis probabilitas seu verisimilitudinē quia circumstans omnes temporum locorum, personarum sibi, relinquuntur.

Qualis.

etiam

etiam omnia mori, opinioni nature habeat consentaneas.

4. *Apta proposito*, quæ viam quam maximè opportunam 5. *Conclusio*.
litterat subsequenti confirmationi.

Definitio autem est terminorum explicatio in *Thesi*, ne *Definitio*.
quid vel ambiguum in ea lateat, vel obscurum; de qua eti-
am ut de narratione precipimus, ut *brevis* sit, ut *perspicua*,
sive *dislucida*, ut *proposito* sit *apta*.

Propositio, est expositio eorum de quibus tractaturi su- 3. *Propositio*
mus, habetq; in se *Constitutionem causa*, *generalem Exposi-* In qua,
tionem, & *Partitionem* seu *distributionem*.

Cause constitutio, est explicatio status *controversiaz*, qua 1. *Constitutio*
ostendimus quid nobis conveniat cum *Adversariis*, quid in *Causaz*.
controversia relinquatur; quæ in *causa* *Judiciali* semper, in
deliberativa szepe locum habet; in *demonstrativa* nunquā.

Generalis Expositione proponimus generaliter id, de quo su- 2. *Generalis*
mus dicturi: Hæc vulgo *Propositio* nominatur. Deniq; *Di-* expositio,
visio seu *Partitio*, continet *Enumerationem*; cum dicimus 3. *Partitio*,
numero, quorū de rebus sumus dicturi, & *Expositionem par-*
ticularēm, cum eas absolute & summatim exponimus. Lau-
datur in *Partitione*. 1. *brevitas*, cum nisi necessarium nullū Ea qualis.
assumitur verbum. 2. *Absolutio*, per quam omnia quæ inci-
dunt in causam genera, de quibus dicendum est, amplecti-
mut. 3. *Pancitas membrorum*, cum ad duo vel tria capita
reducuntur omnia.

Confirmatio est nostrarum pareium per *Argumentationes* 4. *Confirmatio*.
Probatio. *Argumentatio* est ipsa probandi causam, & ra-
tionis explicandæ forma. *Ratio* qua rei *proposita* fides sit,
argumentum appellatur. *Argumenta* ducuntur ex locis. *Lo-*
ci autem *Dialecticorum* sunt, à quibus illa muruatur ora-
tor, cum docet; et si delectus quidam in his oratori sit ha-
bendus; neque omnia omnibus causis argumentorum ge-
nera convenient.

Iam *Confutazione*, quæ est contrariarum partium eversio 5. *Confutatio*,
vel opponimus contra sententiam *Adversarii*, vel eius ar-
gumenta, solviimus, quod sine oppositione plerumq; sufficit.

Conclusio seu *Peroratio* est artificiosus terminus oratio. 6. *Conclusio*,

Vbi. nis; qui constat ferè vel *Enumeratione*, vel *affectionibus*. *Enn-*
1. *Enumeratione* est præcipuorum argumentorum brevis repetitio,
seu Recapitulatio, ut memoria, non oratio renovetur. *Affec-*
2. *Affectus*, *tibus* utemur hoc loco vehementioribus illis, ad impellen-
dos auditorum animos, quibus moueantur, vel ad amorem
in laudibus & exhortationibus, vel ad odium & indignati-
onem in vituperationibus, dehortationibus, & accusationi-
bus, vel ad miserecordiam in defensionibus, &c. Sed hoc in
Epilogis præcipitur servandum; ut breves sint, ne Auditor
vel Iudex inflamatus refrigerescat; tum ut acres sint & qua-
culeis quibusdam animos pungant.

C A P. 4.

De Inventione in Genere Demonstrativo.

Itaq; sic se habent partes Orationis: quam ad componendam, partesq; illas recte conformandas tria requiruntur: *Inventio, Dispositio, Eloemio*. *Inventio* est excogitatio rerum verarum aut verisimilium, quæ causam probabilē reddant; quam oportet esse admirabilem & raram, non vulgatā nimis, non obviā, & tritā; deinde propriā *Thematiproposito*, non alienā nimis & remotā; postremō tempori præsenti, loco & Auditoribus accommodaram. *Invenzione* desiderat partes Orationis quatuor, *Exordium, Confirmatio, Confutatio, Conclusionis*. *Exordium*, quò Auditores *Benevolos* reddat, *Attentos, Dociles*. *Benevoli* autem sunt; si Auditores ipsos, si Nos, nostramq; causam apte ac modeste laudemus, *Adversarios* eorumq; causam deprimamus, ac in odio, invidiam, cōtemptionē adducamus. *Attentū* verò; si pollicemur res magnas, novas, ad ipsos pertinentes. Postremō *Dociles*, si summam causæ breviter exponamus, & faciamus attentos, *Dociliss* & *Attentio* propositione s̄pē comparātur. Cum autem *Confirmatio* maximam requirat copiam, ejus per singula causarum genera deducenda est *Inventio*; atq; illa simul addenda, quæ *Confutatio*, & *Conclusionis*

necessaria videbantur. Primum igitur in *Demonstratione* Personarum, loci *Confirmationis* magis ad ornandum & am- plificandum, quam ad probandum adhibentur; qui perpetuariunt. tuâ quâdam narratione continentur, quæ constat virtutum & honorum quæ ad imitationem & admirationem propo- nuntur, amplificatione, vitiorumq; & malorum, quæ fugienda sunt, vehementi vituperatione. Suntq; hi, patria, paren- tes, bona animi, corporis, & fortunæ: vt in genium, & indo- les, forma, opes, educatio, adolescentia, juventus, senectus, res gestæ, mors, & quæ mortem sunt consecuta. Ac primùm quidem personæ laudari solent ab ijs quæ vitam antecesse- runt, veluti à natione, patriâ, parentibus, majoribus, quorū & nobilitati respondisse, & ignobilitatem illustrâsse, pul- chrum est; dedecori fuisse, turpe. Hoc loco res præclaræ à majoribus gestæ proferantur. A prodigijs & miraculis, si qua natalem antecesserint: Deinde ab ijs quæ in vita eve- nerunt, veluti à nomine, à bonis animi, corporis & fortu- næ, vt ingenio, indole, formâ, opibus. Ab educatione in quâ spectatur ingenium puerile, & indoles, docilitas, in- stitutio atque cura parentum & præceptorum. Benè honestèque educatum esse, laudabile est. In adolescentiâ spectan- tur mores, & laudatur studium virtutis & sapientiæ. Hic dicendum est quomodo vitam egerit, apud quos, quibus vsus præceptoribus, quibꝫ equalibꝫ quibus studijs, quibus arti- bus delectatus. In inventu cōmemorantur vitæ genus, cō- ditio, fortunæ dona, laudantur facta præclaræ, prudentiæ, iu- stæ, fortitî, moderatæ; idq; tum publice tum privatim. In se- nectute consilium, pietas. In morte constantia & fiducia. Ex tribus honorum generibus vt animi ac morū, vt corporis, vt fortunæ, à quibus laudes personarū pecuntur, sola animi bona veram merentur laudem, vt indoles & bonitas naturæ, docilitas, celeritas ingenij, memoria, eruditio, probitas, in- tegrity, pietas, humanitas, benignitas, moderatio, pruden- tia, & cæteræ virtutes. In quibus explicandis sequentur aut- eratis & rerum gestarum ordinem, qui maximè probatur; vt quid puer gesserit, quid adolescentis, quid invenis, quid

vir, quid senex. Qualis fuerit in patriam, in parentes, in uxorem, in liberos, in amicos, in collegas, in cives, in peregrinos &c. aut virtutum distributionem, in qua commemorandum est qua fide fuerit, qua benevolentia, qua continentia in summis opibus, qua fortitudine in rebus adversis, qua prudenter, &c. Sed hic cavendum est ne longius ab historico rerum ordine secedamus. Corporis bona, ut forma, valetudo, vires, velocitas: & fortunæ, quæ sunt externa bona, ut genus, opes, honores, autoritas, amicitia, liberi, propinquui, & quæ sunt generis eiusdem, ideo laudantur vel vituperantur, non quod habuerit quis ea, sed quod ijs recte vel male sit vius. Postrem laudes sumuntur ab ijs quæ post mortem extiterunt, ut ab honoribus, à pompa funebri, à fama, à litterarum monumentis. Vituperaturus omnia in contrarium torquebit, reseretq; generis humilitatem, malam educationem, &c. docebit illum esse & naturæ & fortunæ bonis abvium, sceleratè vixisse, & impiam obiisse mortem. *Confutatio* rarius incidit. Sitamen occurret aliquid inter laudandum quod reprehensione dignum sit, id vel defendendum erit vel excusandum. *Perorationibus* vtemur brevibus & vel ad imitationem, vel ad gratulationem. Auditores excitabimus in lætis, aut in tristibus consolabimur, miseratione permovebimus, vel turpitudinem detestabimur.

In demonstratione factorum confirmationis loci deliberativo generi sunt communes, honestum, utile, jucundum, possibile. Ad honestum referuntur decorum, fas, æquum, gloriosum, magnum. Ad utile tunc & necessarium. Ad possibile, impossibile, facile, difficile. Honestum dicitur quod suâ vi ac naturâ laudabile est, propterque se extendum. Huic subiiciuntur, religio, pietas, veritas, beneficentia, liberalitas, clementia, prudentia, fortitudo, temperantia, modestia, pudor & reliqua virtutum genera. Huc legitimum pertinet, quod est legibus sacris & profanis, ac legi naturæ consentaneum, & exemplis bonorum commendatum. Utile dicitur quod non propter se, sed propter fructum & commodum expetitur. Utilia maxime sunt ea quæ ad vitam

vitam tuendam, & salutis conservationem spectant: proxima sunt, quæ ad augendam rem familiarem. Sunt utilia quædam cum honesto coniuncta, ut gloria, dignitas, amicitia, &c. quæ sunt similia. Tum quod positum est in tuendâ incolumentate, & suâ & suorum. Necessarium est vel quod aliter fieri non potest, vel (ut ait Cicero) sine quo salvi liberis esse non possumus. Hoc deliberationem habet, illud non habet. Iucundum, quod honestâ quadam voluptate aut animalium, aut corpus, aut utrumque delectat. *Aurata*, quod possibile vocant, id dicitur, quod fieri vel esse naturâ potest, id quod non potest, *aurata* impossibile. Facile dicitur, quod vel nullo vel non magno labore, sumptu, molestia, quam brevissimo tempore confici potest. Hunc locum probant circumstantie, tempus, occasio, modus, instrumentum, locus & aliae quædam. Contrarium est difficile, quod magno quidem labore, &c. sed confici tamen potest. Spes consequendâ id quod arduum videbatur, facit ne languefaciat animus. Hic frequentè incident loci illi communes, quæ rem laudatam vel vituperatam amplificantes demonstratâ iam argumentis causa, tanquam in campum quendam excurrent. Adhibentur hi quidem extra causam, sed qui causæ adiuncti illam reddant illustriorem. Quato cavadendum est, ne videantur affectati & alieni tanquam panni quidam ab inepto temere assuti. Quoniam autem præter honestum quod à natura petitur, cæteri loci ferè dicuntur ab attributionibus, quas vulgo circumstantias appellari diximus, de his quoque breviter explicemus. Circumstantiae nominatæ sunt, propterea quod rem ipsam circumstent. Ea Latinè vocantur quæ sunt personis & rebus attributa, quibus causa probabilius & magis perspicua redditur. Observantur non solum in demonstratione factorum, in quibus explicandis considerari maxime debent, sed in alijs etiam causarum generibus diligenter spectandæ sunt, ac potissimum sex: persona, res, causa, tempus, locus, & modus, ad quem facultas & instrumenta referuntur: de quibus ita quæsti solet: *Quis? Horatius Cocles.*

Quid sustinuit totum hostium agmen. Vbi? In ponte subli-
cio. Quando? Bello Etrusco, hostibus in urbem irrumperem
conantibus. Quomodo, & qua occasione? Occupato primò
pontis aditu, modò provocans singulos, modò increpans
omnes, impetum hostium retardauit, donec post tergum su-
um pontem vidit abruptum. Quibus auxiliis? Incredibili
sua tantum fortitudine, & indefatigabili pugna. Quamob-
rem? ne totius imperij Romani fortuna semel uno momen-
to corrueret. Confutatio raro incidit, quod certa, non am-
bigua laudentur. In demonstratione rerum argumenta lau-
dum sumuntur ex locis honesto, viali, iucundo, possibili &c.
Honestas antiquitatem, originem, inventores, & rei digni-
tatem ac præstantiam complectitur. Huc loci dialectici re-
feruntur, causæ efficientes, & ipsæ rerum definitiones, ex
quibus laudis ratio omnis dicitur, ut si Philosophiam lau-
dans voces donum Dei. Utilitas, & vslis commoda rei pro-
fert, continetq; locos dialecticos, effecta, fines, officia &c.
Circumstantiarum hic quoq; ratio habenda est, dccebimus
enim, quibus, quando, vbi, cur vtile sit. Quando facilitas
laudanda sit, aut contra difficultas, prudens orator confide-
bit. Vt superatio verè contrarijs ex locis constat, quibus
ostendendum est, rem in honestam esse, invitem, non neces-
sariam, injundam &c. Ad eundem ferè modum localau-
dantur, ut Regiones, Flumina, fontes, vrbes, domus, agri,
montes aliaq; multa &c. etiam bestiæ quædā, ut leo, equus,
aquila, apes, aranea, &c. Regiones laudantur ab antiquitate
& primis cultoribus, à principibus, ab amplitudine, situ, a-
menitate, aeris clementia ac salubritate, à fluminibus, la-
cubus, mari, vrbi frequentia, celebritate, fertilitate, à
frugibus & animalibus, à cuto itinere, à virtute bellica, hu-
manitate, studiis &c. Vrbes quoq; laudantur ab antiquita-
te, origine, conditoribus, situ, munitionibus, à cœli tempe-
stie, ab amoenitate, ab aquis, à domorum elegantia, vicorum
latitudine & munditie, à variarum rerum copia, principibus
Reipub: legibus, & institutis, religione, & scholis, à populi
frequentia, ab ingenis & studiis, à fortitudine & urbanita-
te, &c.

te, &c. Fluminadaudantur ab ortu, seaturigine copiosa, velocitate, colore, à piscium generibus & multitudine, ab aliis fluvijs quos recipiunt, à locis quæ ailiunt, à navium frequentia & aliis commoditatibus. Domus laudantur ab amplitudine, figura, materia, à situ & prospectu, ab horto, à puteo, vel fonticulo, ab atrio, penetralibus, cubiculis &c. In agrorum commendatione spectari solent hæc: amoenitas loci, fertilitas & vberitas frugum & fructuum, varietas pomorum, arborum & herbarum genera, cultura, prædia &c. Montes laudantur à magnitudine, à radicibus, à miraculis & prodigiis & rebus memorabilibus, à fontibus, à frugum vberitate & copia.

C A P . 52.

De Inventione In Genere Deliberationis.

IN genere deliberatione ex tribus illis statibus an sit, quid sit, quale sit, duo fere in deliberationes incidunt, an sit & Genere deliberationis. Quale sit: vt sintne discenda literæ Græcæ; & sintne honorativo, nestæ, vtile, necessaria &c. Illud quoq; spectari maxime solet, an fieri possit, & an fieri debeat, de quo deliberatur. Itemq; an expediatur; & vt expediatur, an huic, an ètate hæc, hoc tempore, &c. Exemplis hoc genus est: potissimum illustrandum. Nam futura, è præteritis certius colliguntur, vt alienæ fortunæ successu, audientium animi vel demittuntur, vel eriguntur. Sed confirmationis loci sunt: honestum, utile, iucundum, passibile: ad quos, vt antedictum est, reliqui referri possunt. Atq; hi quidem in exhortando adhibentur. Dehortationes contrarijs locis constant, turpi perniciose, molesto, difficulti, periculo, &c. Honestas sumitur ex natura, & legibus, & virtutum descriptionibus, quæ pertinent ad locos dialecticos ex definitionibus & causis, efficiensibus. Huc dignitas, gloria, fama & infamia, spes bonorum & amicorum, expectatio inimicorum, emulatio, commiseratio &c. referuntur, quæ plurimum in deliberando valent. Utiles

tas & facilitas exaggerendz sunt; Incommoda & quæ difficilia videbuntur attenuanda erunt.

Spectatur autem facultas tum in viribus ingenij, corporis & rerum externarum: veluti amicorum, opum, dignitatis, autoritatis, &c. tum in circumstantijs temporis, loci, modi, &c. Necessarium reliquis omnibus violentius virget, & ad utilitatem à Fabio refertur, itemq; à Cicero in partitionibus oratorijs; ut sit necessitas, utilitas necessaria, sine quâ salvi liberâ esse non possumus. Duplex enim est necessitas, ut idem Cicero scribit in secundo de Invent: l.5. vna simplex & absoluta, quæ non cadit in deliberationem: altera cum adiunctione sive exceptione, sive conditione, quâ vel graviorum metu faciendum aliquid proponitur, vel honestati, incolumenti, aut etiam commoditati consulendum; de quâ hic loquimur: ut si necesse dicas esse dedere urbem, nisi fame perire malint: necesse liberare socios, fines defendere, si dignitatem retinere, si vitam conservare voluntatis.

CAP. 6.

De Inventione in Genere Iudiciali.

Instante Com:

IN Iudicali Genere Status coniecturalis: duo sunt loci, iecturali. voluntas & facultas, qui suspicionem probant, docentq; & veluisse & potuisse eum qui accusatur, argumentis circumstantijs personarum & rerum ductis. voluntas qualitatem personæ, & causam inducentem ad suscipiendum facinus complectitur. Huius causa duo loci sunt, Impulsio & Ratiocinatio: Ad impulsionem pertinent effectus temeratio impetu ad maleficium excitantes, velut ira, odium, amor, violentia. Ut si dicatur Codius odisse Milonem, & ob id extinctum voluisse, argumentum ab efficiente causa datum est. Hic illa diligentia spectanda sunt, persona, natio, vita integrâ aut corrupta, studia, natura, affectio animi, habitus corporis, fortuna & reliqui loci personis attributi. Ad ratio-

rationimationem referuntur, quæfusus, præmium, spes com-
 módorum, metus infamiz, doloris, &c. Et hinc tanquam
 ex fine ducerur argumentum, si probemus profuturum Clo-
 dio fuisse Milonis interitum, ex quo probabile fit, Clodium
 insidias posuisse; si doceamus illud quoque, alij nemini id
 bono preterquam reo fuisse; aut alium neminem à quæ per-
 ficerere potuisse. Contrà defensor negabit fuisse causam, si
 poterit; si minus, eam vehementer extenuabit. Deinde
 iniquum esse dicet eos ad quos emolumenti aliquid perve-
 nire potuerit, in suspitionem maleficij vocari. Tum id alijs
 quoq; bono fuisse, aut alios quoq; facere potuisse. Faculta-
 tis loci sunt, signa, & rerum circumstantiæ; quibus proba-
 tur suspicio. Signum est veluti dictu aut factum antecedens
 vel cōsequens, vel cum ipsa re coherens, quod nocentes se-
 qui ferè solet; ut inimicis, sica deprehensa, titubatio, trepidatio,
 pallor, rubor & similia, quæ sàpè nocētes prodūt. A signo
 antecedente Cicero probat Clodium insidias posuisse, nō
 Milonem, quod ille expeditus in equo profectus sit, hic in
 Rheda cum vxore & liberis, & quod hunc ille triduò peritu-
 rum dixerit. Circumstantiæ sunt velut locus, tempus,
 occasio, spatiū, spes perficiendi & celandi, modus, instru-
 menta, vires. Inficiacionis autem ijdem sunt loci qui con-
 firmationis. Hic enim defensor singula accusatoris argumē-
 ta quæ poterit infirmabit, & vel voluisse vel potuisse nega-
 bit, quod non eo sit ingenio, non eā animi impotentia, non
 ijs viribus aut opibus. Et quoniam de signis contenditur,
 vel confirmandis vel infirmandis, duo peculiares defensio-
 nis loci traduntur ad contrariam signorum interpretatio-
 nem: *Absolutio* & *Inversio*. *Absolutio* est per quam signum
 vel causam contra nos allatam diluimus & longè aliter atq;
 adversarius interpretatur: Verbi causa: Occidisti, quia se-
 pelijisti; se pelij quidem, non vt factum celarem, sed vt à fera-
 rum lanitatu miserum & derelictum defenderem. *Inversio*
 signum invertit, Et quod contra nos est objectum, pro no-
 bis facere docet; vt Sepelijisti, ergo occidisti: Invertitur sic;
 Imo si occidisse, non sepelijsem. Communes sunt loci, à
 testibus

testibus, contra testes, à rumoribus contra rumeores, ab argumentis & signis, contra argumenta, &c. De quibus Cor-

In statu finiti- nificius apud Herennium lib. 2. In statu finitivo res via & ra-

tionē dialecticā explicabitur. Nostra definitio confirmanda est, ut cum ipso facto cōgruens; & cōtraria defensionis ratio refellenda si falsa, si turpis, si inutilis, si iniuriosa sit ei. In sta-

In statu Iuridi- tu: Qualitatis, seu iuridicali Absoluto confirmationi tribu-

ciali. untur hi loci: jus naturæ, & scriptum seu lex (vel divina vel hu-

Absoluto. manea; cum publica cum privata) consuetudo, æquum, bo-

num, judicatum, pactum. A naturâ sive naturali jure defen-

ditur Milo, qui vi coactus, cum alteriusrum ei faciendum es-

set, & aut occidendum, aut occidendus Clodius, sibi me-

lius esse, quam alteri maluit. A lege, Vim virrepellere licet,

& infidatiorem occidere fas est. A consuetudine, licuit sem-

per more patrio vim omnem à vitâ & capite propulsare. Ab

æquitate, seu æqua & bono: Quid enim gladij volunt, si his

ut inullo pacto liceret? Quis ruto facere iter aliquò posset,

obſidentibus vias sicarijs? Et benè profectò cum latronibus

ageretur, si liceat impunè grassari nemine repugnante. A ju-

dicato seu præjudicio: Sæpe judicium sententijs liberatum

fuisse accepimus, qui vi coactus necem latroni ioculisset.

Patrum in Miloniam à non incidit. Pone convenisse inter cre-

ditorem & debitorem, ut si creditor in tra biennium solutus

non erit, jus ei sit greges debitoris abigere. Refutatioji

idem sunt loci qui Confirmationis. Assumptiū statū loci

sunt quatuor: Concessio, Relatio seu translatio eriminis, Re-

motio, & Comparatio criminis. Concessio dicitur, cum non

defendit factum, sed postulat ut ignoratus sibitetur. Con-

cessionis duas sunt partes, purgatio, & deprecatio. Purgatio

est cum reus dolo se fecisse negat, factumq; concedens cul-
pam removet. Ea dividitur in Necesitudinem, fortunam &

imprudentiam, quibus honesta aliqua facti excusatio con-

netur. Necesitudo est cui nulla vi obſisti potest, ut cum se

violentio impetu coactum fecisse reus fatetur, veluti tempe-

state, invndatione: In quā considerandum est, num per cul-

pam in eam necessitudinem ventum sit, num quo modo vis

et illa

illa vitari potuerit; cum si maxime necessitas fuerit, conve-
niatne fatis idoneam eam causam putari. Ad necessitudinem
fatum quoq; retulerunt. Fortuna seu casus est, cum demon-
stratur aliqua fortunæ vis voluntati obstatisse: veluti si quis
adjectâ pena, pecuniam certo loco soluturum se promiserit
& mature domo profectus vsq; adversis tempestationis vissus
ad diem praesitutam non venerit: hic casum & fortunam ex-
cusabit. Eadem hic sunt consideranda, quæ de necessitudine
præscripta sunt. Imprudentia est, cum scisse aliquid is qui
arguitur, negatur, vt si venatoris hasta in feram missa in ho-
minem inciderit. In hac queritur vtrum potuerit scire, an
non potuerit? Deinde vtrum data sit opera vt sciretur, an
non? Vtrum casu nescierit an culpâ? Nam qui amore, irâ, vi-
no vincitur, suo vicio videbitur nescisse, non imprudentia.
Sic reijscentur illa; feci iratus, ebrius, amoris impotetia, &c.
Ex Conjecturali constitutione queritur, vtrum scierit, an
ignoraverit, & satisne imprudentia præsidij debeat esse, cum
factum esse constet. Altera Cœcissionis pars deprecatio est,
cum simpliciter miserecordiam is petit quem peccasse &
consulto fecisse constat. Exemplum aliquod esse potest
apud Ciceronem in Oratione pro Q. Ligario. Huius
rarus est in iudicio, nec adhiberi solet nisi cum pro eo
dicimus, cuius multa extiterunt præclara facinora,
& qui Reipublicæ causa interdum pericula subierit. Sed
in concione populi, apud imperatorem, vel Senatum
frequentius usurpatur. Ratio ignoscendi petitur ex his lo-
cis: Si plura officia aut maiora quam maleficia constare vi-
debuntur; si qua virtus singularis aut nobilitas in supplice
erit; si qua spes eum aliquando viui futurum ostendetur; si
ille ipse supplex, mansuetus, misericors in potestatibus pro-
betur fuisse; si non odio neq; crudelitate, sed officio & cer-
to studio commotus deliquerit; si tali de causa aliis quoq;
sit ignorum; si nihil periculi eo demissio relinquunt videatur
nulla deniq; reprehensio vel suspicio mali. Relatio seu trâ-
statio criminis est, cum fecisse nos non negamus; sed coac-
tes, aut aliorum peccatis laceritos dicimus, vt Promisi, sed

metu commotus. Orestes matrem interfecit, sed impia patris nece coactus. Maritus uxorem in adulterio deprehensam gladio transfixit, sed rei indignitate & dolore impulsus. Imperator militē occidit, quo in acie exclamaverit *Vincimus*. Milo Clodium insidiatorem, & qui Remp. vexabat. In hac specie queritur, verēne in alium crimē transferatur, oportueritne in ea re peccare, in qua alius ante peccavit; oportueritne ante iudicium fieri &c. Acculatōr dicit non licuisse de indemnatis supplicium lumere. Defensor peccati atrocitatem exaggerabit eorum in quos crimen transferatur. Remotio criminis est cum a nobis non crimen sed culpari amovetmus. & peccati causam vel in tem quampiam veluti in legem, vel in hominē cuius iussu fatemur esse factum, conferimus: ut Servilius Hala Sp: Melium interfecit, sed dictatoris iussu. Lictor insontem percussit, sed præcepto consulis. Remotio criminis hōc à relatione differt, quod remotione totum penitus crimen tollitur: relatione minuitur dūtixat culpa rei ahorum peccatis lacerat. Compatrio est cum dicimus necesse fuisse altervrum facere, & quod a nobis satius fuisse fieri. Veluti si dux qui iniquo loco deprehensus, impedimentis, relictis exercitum fugiā salvum educere, quam nullā spe victoriz configere maluit, acculetur lese maiestatis. Hic querendū est fueritne satius honestius, vilius: potueritne vitari ne in eum locum veniretur, & oportueritne ipsum in iussu eorum, quorum fuit statuendi potestas id facere &c. Deniq; si controversia oritur ex legi aut scripti alicuius interpretatione, In Ambiguo, Exordium recitatio scripti sequetur: id deinde interpretabimur, ac docebimus quod nos interpretamur id perspicuum esse & minimē absurdū, ac fieri posse honestē, recte, lege, more, uatura, bono & æquo quod adversari⁹ interpretatur ē contrario. In scriptis autem contrarijs exordiendum etiam, deinde recitandum, mox videndū est, num sit aliqua abrogatio, vel derogatio; tum nostræ legis expositio profienda est, & perspecta circumstantiarū ratione, si fieri possit pugnantes cōciliandæ sunt; ut Furti convictus quadruplum restituat

In statu ex
controversia
scripti.
Ambiguo.

Scriptis con-
trariis.

restituat, & Fur suspendatur. Reconciliabimus ita, si docemus in iure civili novā lege veterem abrogari, vel aliquid de ea derogari, & lege speciali de generali. Scriptum quoque ius coniunctudini interdum cedere. Item parentum est magistratui; etiam si quid impium præcipiatur? Hæc etiam delinent pugnare si dicamus, humanas leges divinis cedere, deique voluntati magis obedire nos quam hominum oportere, si non possit fieri conciliatio, altera penitus reiicienda est, ut in honesta, invtilis, iniqua. Quod de legib⁹ dico, idē accipi volo de testamentis, pactis, stipulationibus, onni- deniq; scripto, idem de voce. Postremo in scriptis discrepātibus a scribentis sententiā, eodē modo quo in superioribus recitatio scripti subiūgetur exordio quæ narrationis & propositionis loco fuerit; Argumenta sumentur primum à tentia, scriptoris collaudatione; deinde à scripti recitatione; tum à collatione quid iudicē sequi cōveniat, yrū id quod diligētē perscriptū sit an quod acutē ex cogitatum: quærendū cur ea sententiā quæ falsū ab adversarijs scripto tribuitur, homo diligentissimus exprimendam verbis nō putavit. Postremo proferentur exempla, & res iudicata; atq; ostendendum est, quam periculōsum sit à scripto recedere, presertim cum dilucide, breviter, commodē & perfectē scriptum sit. Sententiam probaturus exordietur, & scriptum recitabit. Deinde commodam brevitatem scriptoris laudabit, qui tantum scripsit, quantum necesse fuit: id verò quod sine scripto facilē potuit intelligi, scribendum non putarit. Dicet calamitoris esse verba, & literas sequi negligētā voluntate: deinde id quod scriptum est non posse fieri, lege, naturā, more, aut æquo & bono; quæ tamē omnia Scriptorem voluisse quam rectissimē fieri, neminem dubitare. Contrariam sententiam dicet iniquam, stultam, & cum superioribus & inferioribus collatam non constare, aut cum iure, legibus, & naturā pugnare. Postremo quærit exempla, quibus sententia magis & voluntas scriptoris quam verba valuerunt. Circumstantiarum semper habenda est ratio. Äquitas ex causis & effectis colligitur. Huc etiam referre solent quos

In scripto discrepanti à scribentis sententia.

Status Ratio- vocant Ratiocinationis & Translationis seu Committatio-
cinationis & Translationis. Ratiocinationis est cum res, quæ propriâ lege
non est comprehensa, ex alijs legibus propter similitudi-
nem iudicatur. Sed hic videndum est num ea res similis sit
ei de quâ queritur, an dissimilis, & quæ sint eius dissimilitu-
dinis causæ: num ex alio aliud necessariò colligatur. Qui
parrem interficerit, parricida est: quid si matrem? aut eti-
am quemvis propinquum? Cicero in Topicis: quoniam v-
su autoritas fundi biennium est, sit etiam ædium: At in le-
ge ædes non appellantur; Hoc est, quoniam fundum bien-
nio v̄su capi lege permisum est, v̄su capiantur & ædes bien-
nio. Translationis seu commutationis status est, cum reus
item defugiendo aut tempus aut accusatore, aut iudices
mutandos dicit: negatq; debere se videlicet accusari apud
hos iudices, h̄c tempore, h̄c lege, h̄c criminis, h̄c mo-
do, h̄c loco, h̄c accusatore, h̄c pena, &c. Hic iuriscon-
sulti consulendi sunt, lib. 44. Pandect: tit: 1. & lib. 9. Cod-
icis, titul. de Exceptionibus seu Prescriptiōnibus, qui do-
cent, quando vel respondendum ad rem sit, vel arte fugien-
dum iudicij periculum. Confirmatio petitur ex causis, effe-
ctis, legibus, more, &c. Dispositio: Exordiemur; deinde
narrabimus; si quid erit, mox proponemus; tum excipie-
mus: exceptionem confirmabimus, & contraria remove-
bimus: postremo perorabimus. Vide Quintil: lib. 3. cap. 6.

CAP. 9

De dispositione.

Dispositio.
Quid.
Qualis.

2. Collocatio
partium.

Dispositio est retum inventarū in ordinē distributio; quæcum demum laudatur, si occulta sit; cum quod ex Arte maxime facimus, tamen ex arte nos facere dissimulamus: deinde si ad circumstantias loci, temporis & personarum sit prudenter accommodata. In dispositio-
ne duo sunt, *Collocatio partium*, & *collocatum Connexio*. Partium Collocatio est sui cūq; loci assignatio: Vbi spe-
ctandum

Etandum est id maximè: 1. ut Auditorum intellectui consularur, memorizque tum Auditorum tum nostræ: 2. tum verò ut ea prius collocentur, vnde posteriora dependere videantur. Est autem collocatio triplex, prima partium orationis; altera locorum & argumentorum; tertia argumentationum. Prima duplex est; vna Artis, quâ naturalis ordo servatur; ut 1° loco sit Exordium: 2° Narratio seu definitionis: 3°. Propositio: 4°. Confirmatio: 5°. Confutatio: 6°. Conclusio: Altera Iudicij, quæ ad rationem temporis accommodatur, ut nonnunquam exigente causâ ab artis ordine recedendum sit, & vel pars aliqua orationis relinqua, vel alij alia preponenda. Est illud plerunq; Accusatoris, primum confirmare, deinde refutare: Contrarium Rei, qui prius adversarij tela retorquet, quâm suapropter argumenta. Argumentorum verò ea dispositio servari solet, presertim in Confirmatione & Genere Iudiciali, ut firmissimæ probationes & primò & postremò loco ponantur; ut statim initio moveatur Index, & postremò argumentorum pondere impellatur; mediocres & infirmiores in medium agmen coniiciantur, quomodo ab Imperatore perito solet acies instrui. Reliquam oratoris iudicio relinquimus. Denique Argumentationis hic ferè tenetur Argumentatio atque dispositio; ut posita quæstione, propositio onum, prima syllogismi seu ratiocinationis pars collocetur, ex qua vis omnis emanat argumentationis: sequatur eius Ratio, quæ id quod proposimus verum esse demonstrat; tum Assumptio, quæ id quod est in controversia cum argumento conjungit, & mox eius addatur approbatio: postremò Complexio, quæ concludit argumentationem ac perficit. Sæpe Rationes confirmantur, non raro confirmationes desiderantur. His interduo adiicitur Exornatio seu Ampliatio, quæ rei honestatæ & locupletandæ causâ adhiberi solet, argumento iam confirmato: eaque partim illustrando, partim exaggerando sit, vel contra diminuendo seu extenuando. Neque tamen his omnibus partibus in argumentatione semper necesse est uti. Si enim res brevis est, ut faciat

lē memoria comprehendatur, tum complexione superseedendum est. *Exornatio* vero prētermittenda est, si parum locuples ad amplificandum & exornandum res videtur esse. *Quin & sumptionum rationes aliquando prētermittuntur.* Iam verò *Connexio*, est partium inter se vni; quam oportet esse *Arctam*, ne quid in oratione hiulcum appareat, vel interruptum; & *Aptam*, ut (si fieri possit) unum ex altero dependere & quasi fluere videatur.

2. Connexio
partium.
Qualis.

CAP. 8.

De Elocutione & Tropis.

Elocutio.

3. Dicendi
Ornate.

Tropus.

Quot.

Elocutio est ornata, aperte, copioseque dicendi ratio: Quæ pars Rhetoricae maximè propria est, & plurimum præceptis iuvatur. *Elegantia* enim quæ facit ut purè dicamus & aperte, à Grammaticis huc afferenda est; cum (reste Aristotele) caput atque initium sit Elocutionis. Itaq; *Cicero*, de Latinitate, inquit, *non agam*; quia non possum eum docere dicere, qui loqui nescit. Verum ut ornata sit Oratio, quæ prima virtus est Elocutionis, *Tropi* & *Figura* in verbis & sententijs adhibendi sunt. *Tropus* est vocis à propriâ significacione ad similem vel vicinam cum quâdam venustate translatio. Et certè Tropum necessitas genuit, inopia coacta & angustijs. Non enim tot sunt vocabula quæ sunt: post autem delectatio iucunditasque celebravit. Nam ut vestis frigoris depellendi causa reperta est primò, post adhiberò cæpta est ad ornatum etiam corporis dignitatem: Sic verbi modificatio instituta est in opere causâ, frequentata delectationis. *Troporum* autem sunt quatuor simplices, *Metonymia*, *Synecdoche*, *Metaphora* & *Ironia*; duo complexi *Allegoria* & *Metalepsis*: Quibus addi possunt, etiam si revera Tropi non sint, *Catachresis*, *Hyperbole*, *Onomatopœia*.

De Metonymia, Syncedoche, Metaphora, & Ironia.

Metonymia est tropus, quo Causa pro Effectis, sub. Metonymia. iecum pro Adjunctis ponitur, vel contra. Metonymia Causa est vel Efficientis vel Materia. 1. Efficientis, cum Inventor & Autor pro ipsis effectis rebus usurpatur: vt *Ceres* pro frugibus; *Bacchus* pro vino; *Venus* pro Amore. Scriptores pro scriptis operibus. *Livius* pro Historia *Livij*; *Homerus* pro Poematis *Homeri*. 2. Materia, cum id ex quo conficitur pro re confecta sumitur; vt, *ferre* pro gladio; *Aurum*, *Argentum*, *Es* pro pecunia. 3. Contra ex Effectis Efficientis significatur: vt *Pallida Mors*, *Tristis Senectus*, *Caca Ira*, quia cæcos, tristes, pallidos efficiunt. Effecti. 4. Metonymia Subiectis est, cum intelligitur per id quod cō- Subiecti. tinet, res qua continetur. vt *Roma* pro Romanis; *Calo gra-
tissimus annis*, pro Cælitibus; *Spaniensem Pateram* pro vi-
no. Vel per possessorem res possessa: vt *Apud me est*. i. Domi mez. *Iam proximus ardet Ucagon*. De Sene gustare. i. de pecunia senis. vel per ducem milites: vt, *Casus Annibal*, pro exercitu Annibalis. 5. Sic etiam contra ex *Adiunctis* 5. Adiuncta. Res subiecte significantur: vt quod continet ex eo quod continetur: *Vina coronant*. i. *Pateras*. sic nomina virtutum ipsarum pro bonis viris, & vitiorum pro malis usurpantur: *Scelus* pro homine scelesto &c. Et signum pro re signata; *Fasces* & *Secures* pro *Imperio* *Consulari*. *Cedant Arma To-
ga*. 3. Syncedoche est Tropus quo ex parte Totum aut con- 3. Syncedoche. tra significantur. Pars autem est membrum vel species. 1. Syncedoche. Membri est quando per membrum intelligi- Partis Mem-
mus *Integrum*. vt, *Mucro* pro gladio; *Tectum* pro domo; bri. *Ridiculum caput* pro homine: hc numerus singularis pro plurali: vt *Romanus* præi. *victor*, pro *Romanis*. *Hoffis* habet muros. 2. Speciei verò cum ex specie significatur genus: vt Speciei. *Iiacundior Adria*, pro quovis mari; *Auster* pro vento; *Vul-
canus*

canus pro Fabro; Cræsus pro fortunato; Irus pro paupere; Cato pro gravi & sapiente; Pœnus pro perfido; Cretensis pro vano & mendace; &c. sic infinitum numerum dicimus pro magno; ut Innumera, Sexcenta & similia. 3. *Synecdoche*

Totius. *Integri.* *Fontemq; Ignemq; forebant.* i. partem aquæ fontanæ & ignis. *Nos populo imposuimus, & Oratores vissi sumus;* cum de se tantum loqueretur; ubi numerus pluralis pro singulari ponitur. 4. vel *Generis*, cum ponitur Genus pro specie: ut, *Virtus pro fortitudine; sine dubio perdidimus horinems, pro Catilina. In Catil.* 2. sic *Patronymica*, *Tyrides & Pelides* pro Diomede & Achille; sic *Poeta* pro Homero, aut Virgilio; *Orator* pro Demosthene, aut Tullio. *Metaphora*

Metaphora. est Tropus, quando ex simili significatur simile: ut *Molestem* à dévorare pro perferre, videre pro intelligere, ardere cupiditate, incensus ita &c. Tropus autem nullus florentior est quam Metaphora, nec qui plus luminis aferat orationi: Nullus etiam frequentior, aut facilior. Cum enim nihil sit in rerum natura vnde simile duci non possit, infinitos esse modos Metaphorarum necesse est; quæ nihil sunt aliud, nisi ad unum verbum contractæ similitudines: ut, cum dico secessisse quid hominem ut Leonem, similitudo & comparatio est; sed cum dico de homine, *Lea est*, sit Metaphora. Ironia dissimulatio sive Irrisio quædam est, & contrarium vel saltum diversum verbis indicat: ut *Iste Gigas*, cum de *Nano* loquimur. *Hens bone vir, enrausti probe.* Nec in singulari tantum verbis, sed in oratione tota reperitur: ut *Egregiago verò tandem & spolia ampla referis &c.* Quæ si nitior & virbanior sit *Asserens*; si acerbior, *Sarcasmus & Subsanatio* dicitur. Est & *Ironia* quam *adversaria Præteritionem*, sive *Antiqua negationem* appellant; ut in formulis, *Prætereo, Mihi, non agam, non dicam*, cum tamen maximè id agimus & dicimus. Valet hic Tropus imprimis ad iocandū, percipiturque vel rei, vel pronunciationis, vel utriusque dissensione. Nam si altera, vel utraq; dissentit à verbis, apparet voci mentem esse contrariam.

Ironia

Non

*Non repetisse parum est, pugnat nec datur Achilleus: sed quia
In nunc, & cupidi novi amantie habet.*

CAP. 10.

De Allegoria, Metalepsis, Catachresi, Hyperbole & Onomatopαιia.

Hucusque Tropi simplices; quibus ex continuatione oritur Allegoria, cum in eadem oratione sed pluribus verbis plures tropi, sive eiusdem generis, sive diversorum concurrunt: ut, *Sine Cerare & Baccho friget Venum. Notice gemmas obijcere Porcis. In Proverbis & Enigmatibus saxe reperiuntur Allegoria. Sed hic imprimis tenendum est illud, ut quo ex genere rerum cōperis, eodem desinas; ne cum initium à tempestate stumperis, incendio aut ruinā finias: secus in consequentia fœdissima fuerit.* Metalepsis altera ex Tropis Complexis est, cum in eadem Metalepsis, voce plures tropi, sed altius repetiti conveniunt. *Poēt aliquid mea regna videns mirabor aristas; vbi per aristas spicæ, per spicas messis, per messem æstas, per æstatem anni intelliguntur. Tropus hic Poeticus est & rarus. Ita fuerunt Tropi veri. Ex iis autem qui sunt verisimiles, Catachresis im-* Catachresis, propriæ significatione vocis quodammodo abutitur; ut, *Sperare dolorem, pro timere; promittere pro minari; minari pro possiceri. Ex tropis igitur ipsis qui sunt duriores, Catachresis audiatur. Grammaticis autem ἀκυρολογία dicitur. Quod si ex inverso rerum ordine oriatur abusio, Hypallage vocant; ut, Dare Classibus Auctos, pro dare Classes Auctis. Ibant obscuris solis sub nocte, pro soli sub obscurâ nocte. Gladium vaginam vacuum non vidimus, pro vaginam gladio vacuam. Audacia Tropi Hyperbole appellatur, id est, superlatio veritatis, augendæ aliquiis rei vel minuendæ causa, ut cum dicitur Parietes gestire pro Marcell: Monumenta dolere pro Milone; 2. Geminiq; minantur in Cœlum scopuli. Hyperbole tot sunt genera, quot genera troporum; sed in* Hyperbole.

*Metaphoris præcipuam laudem obtinet; ubi mensura quædam servanda est. Quamvis enim est omnis *Hyperbole* supra fidem, non tamen esse debet ultra modum. Huc spectat *Emphasis*, quæ moderatius quidem excedit quam *Hyperbole*; & *Mis̄is* vel *Tapinōsis*, id est, *Extenuatio* rei ultra naturam. *In gurgite vasto*, pro mari. Reperiatur aliquando in oratione totâ *Hyperbole*. It *Clamor Calo*. Deniq; *Onomatopæa* nominis quædam confictio est, ac veluti procreatio: ut *Taratantara*, clangor *Tubarum*. *Bambari*. *Bambalio*. *Ardelio*. *Bombarda* pro tormento bellico, quod novum & durum verbum est. Sed vetera & recepta sunt hæc, *Grunnitus*, *mugitus*, *mugire*, *cornicari*, *patrissare*, aliaque multa quæ vel per similitudinem, vel per imitationem soni à veteribus facta reperiuntur. Non temere nova nunc fingenda sunt; in quibus Græci Latinis longè sunt fæliciores. Atque hæc de *Tropis*: quorum si præstantia atque excellentia spectetur, longè princeps erit *Metaphora*, *Ironia* deinde succedit, tercua erit *Metonymia*, postrema *Synecdoche*. *Vsus* autem frequentissimus est *Metaphora*, deinde *Metonymia*, tum *Synecdoche*, rarissimus *Ironia*.*

*Collatio
Troporum.*

CAP. 17.

De Figuris, primò Dictionis, Epizœxi, Homœopto- to, Anadiplōfi, Climace.

Figura quid.

ii. Dictionis.

Sequitur ut de Figurâ secundo loco dicendum sit. *Figura* sive *gœ̄ua* est ornatior quidam habitus orationis, quo à nudâ & simplici consuetudine mutatur, sic tamen ut necesse non sit, (id quod in *Tropis* fieri solet) mutare vocum significationem. *Schematum* genera duo sunt: alterum *ab̄s*, *Dictionis*, seu *verborum*; Alterum *ab̄oīas*, *sensus*, sive *sententiarum*. *Dictionis Figura* est in vocum sive soni repetitione; Et quidem vel ejusdem prolsus, vel similis tantum, & aliquo modo etiam diversi. Repetitio ejusdem soni vel continuè fit, vel disjunctè. Continè vel in eâdem sententiâ, vel in diversis

diversis. Continua repetitio in eadem sententiâ si vocis integrâ sit, appellatur *Epizaurus*. Ut, *Crux, Crux, inquam, in- fælici & misero. O My sis, My sis.* Vbi cum impetu quodam & cōtentione hoc sit *Epizonus* vocant. *Uos, Uos.* appello fortissimi viri. *Me, me ad su qui feci, &c.* Sic, sic invas ire sub umbras. Interdū Parenthesi interponitur; ut, *Totum hoc, quantum tumenq; est (quod certè maximâ est) totum est, inquam suum.*

Ipsa sonant arbusta Denu, Denu illo Menalca.

Sinis que facie poteris te digna videri,

Nulla futura est; nulla futura tua est.

Sin continuâ in eadem sententiâ repetatur syllaba tantum, *Homœoptoton* est: ut *Titius Annius ad illam postem com- primendam, extinguendam, funditus delendanuatu esse vi- detur. Abiit, excessit, erupit, eva sit.* In sententijs diversis con- tinuâ repetitione fiunt *Anadiplosis* & *Climax*. *Anadiplosis* Reduplicatio est, quando idem sonus repetitur in fine pra- cedentis & principio sequentis sententiae.

Pierides, Vos hac facietis maxima Gallo,

Gallo cuius amor tantum nihil cresco in horae.

Hic tamen vivit: Vrbit? imò verò etiam in senatum vénit,

Me Pater Icariu video descendere letto

Cogit, & immensu increpat usq; moras.

Increpat usq; licet, tua sum, tua dicar oportet;

Penelope connix semper Ulyssis ero, obnuptilla

Misimus & Sparten, Sparto quoq; nesciis verti.

Solus virum non ultra pie mætrissima mater.

Concinit Isonarum Daulias ales Ityn.

Ales Ityn, Sappho desertos clamat amores.

Climax gradatio est *Anadiplosis*, quædam cum pluribus *Climax*, gradibus continuata; quamvis interdum nec idem protus verbum, sed aliquo modo variatum, nec etiam continuatur.

Mars vides hanc, visamq; cupit, potiusq; cupit.

Quarellqua spes libertatis manet, si illis & quod libet, licet; et

quod licet possunt; & quod possunt audent, & quod audent fa-

ciunt; & quod faciunt vobis molestem non est.

*De Anaphorā, Epistrophe, Epanalepsī &
Epanodo.*

Anaphora.

Disputatē Repetitio sit in locis, vel eiusdem generis,
vndē Anaphora & Epistrophe, vel diversi, vndē Epanalepsis & Epanodos. Anaphora seu Relatio est quando sonus idem iteratur in principijs sententiarum: ut, *Nihil te nocturnum praesidium palatū, nihil orbis vigilia, nihil timor populi, nihil consensu bonorum omnium, nihil hic munitissimus habens sonatus locus, nihil horum ora valsumq; moverunt*? *vib; ejusmodi ut si. Tē dulce coniux, Tē solo in littore secum, Tē veniente die, et discedente canebat.*
Tuta frequensq; via est per amicis fallere nomen;
Tuta frequensq; licet sit via, crimen babet.
Credidimus blandi, quorum tib; copia, verbis;
Credidimus generi numinibusq; cuius.
Credidimus lacrymis; an & be simulare docentur?
Ha quoq; habent artes, quaq; iubentur enīt.

Epistrophe.

ulerim, salvis auspiciis tulerim. In Vatin. Doletis tros ex
ercitu populi Romani esse interfector? Interficit Antonius.
Desideratis clarissimos erexit? Eos, quos eripuit Antonius.
Aut oritas huius ordinis afflita est? afflixit Antonius.
Missilibus tuis confixus uterque, sed ille

In templo, hic aie casus, uterque dolor,
Vicit uterque, tamen mortens, heros ibi alter,

Alter dix superis iunctus, uterque pala.
Aliquando syllabae tantum in clausulis iterantur quae Ho-
moeoteleuta dicuntur: ut pro *Lego Man.* ut *Eius voluntati*
non modo cives assenserit, socii obtemperarent, hostes obedie-
rint, sed etiam venti tempestatesque obsecundarent. *Anapho-*
ram & Epistrophen coniunctas. Symploca. Complexio. Symploce.
nem appellant. Spem improbis offendit, timorem bonis in-
secutus, fidem de foro dignitatem de rebus suffulitus. *Quis*
legem tulit? Rullus. Quis maiorem partem populi suffragijs
privavit? *Rullus. Quis* Consilii praeuit? *idem Rullus.*

Capto tuam (pudet bene) sed capto. Maxime canam:

In capras alias: iam sumus ergo pares,
Mane salutatum venio, tu diceris esse.

Ante salutatum: iam sumus ergo pares.

Sum comes ipse tuus, sumidiq; anteambulo regis;

Tu comes alterine: iam sumus ergo pares.

Epanalepsis seu Resumptio est qua repetitus idem sonus in Epanalepsis
principio & clausulis: *Nic est ostorius circulus.*

Multa super Priamo rogatis super Hectorem multa.

Phosphore reddo diem, quid gaudia nostra motaris?

Cesare venturo, Phosphore reddo diem.

Nos Pylon antiqui Neleia Nestoris arna.

Misimus: incensa est fama remissa Pylo.

Solverat: Venus orta amari mare profat amantis.

Aura dabit cursum: tu modo solverat.

Hinc secundum te, quae Salutem impotius eorum con-

sulam quam voluntati. Epanodos seu Regressio est, qua so-

nus in principio & medio, vel in medio & fine iteratur: ut

Habuit honorem ut proditor, non ut amico fidem. Gratiam-

missam.

qus

qui refert habet, q[uod] qui habet in eo quod habet refert.

Crudelis mater magis, un puer improbus ille.

Improbus ille puer, crudelis tu quoq[ue] mater.

Demophoon ventio & verba & vela dedisti,

Vela queror reditu: verba carere fide.

Umbra viri visa est, visam fera sancti in umbram,

Quod sequitur fugio, quod fugit ipso sequor.

At tu dissimula: ni tu defistere manus:

Sed cur defisbas? dissimulare potes.

Non ego poscent quod sum cito tradit a regi

Culpa tua est: quamvis hac quoq[ue] culpa tua est.

Ingenio viras Ille dat, Ille rapit.

Same fidem & pharetram, fies manifestus Apollo:

Accedant capiti cornuta Bacchus eris.

Et Phabii Daphnium, & Gnaessida Bacchus amavit,

Nec nôrat Lyricos illa, nec illa modos.

Et semper causa est cur ego semper amem.

Optabam per te recipi, sum tempore receptus;

Oscula ferre, tuli proximus esse fui.

C. 2. 13.

De Antanaclasi, Paronomasia, Polyptoto.

Figuræ dictionis in repetitione soni eiusdem sic se habent. In repetitione similis tantum & aliquo modo etiam diversi, sequuntur tres, Antanaclasis, Paronomasia, Polyptoton. Antanaclasis, verbi similis mutata significatio est: ut, Amari incundum, si curesur ne quid insit amari. Non expectas mortem tuam filius; In modo orò, inquit, ut meam mortem expellet. Quis ignorat in eismodi domo &c. Poruos non esse servos?

Una solus vidi nullam sperare salutem.

Ex illo Corydon, Corydon est tempore nobis.

Paronomasia. Alii Antistasis vocant, alii Diaphoræ. Paronomasia sive Agnominatio est Allusio quædam vocis ad vocem sonio similem

smilem, sed litera vel syllaba immutatam & significatione diversam; ut *Incipio* est *Amentium*, non *Amantium*. Tibi-
trunt parata verba, hinc homini verbera. *Arator* est non *O-
rator*. Non modo ignorandi ratio, sed etiam cognoscendi co-
suetudo de medio sublata est.

Litigat, & pedagrab Diodorus, Flacce, laborat;

Sed nil patrone porrigit, hec chiragra est.

Polyptoton est cum ejusdem originis varijs Casibus voces Polyptoton, inter se consonant. *Littora* littoribus contraria, fluctibus vndas, *Imprecor*, arma armis, &c. *Pater* hic tuus? *Patrem* tu hunc appellas? *Patris* tu hujus filius? *Hunc* morem, hos cursus atq; hæc certamina primus *Ascanius*, &c. Non ut edam vivo, sed ut vivamedo.

Huc quantum scelus est in viscere viscera condit!

Congestusq; avidum pinguis cere corpore corpus!

Alseriusq; animans em animatis vivere letib;

CAP. 14.

De Figuris sententie Exclamatione, Epanoribus, Aposiopesis.

Figura Dictionis ejusmodi est. *Figura sententie* est, figura sententia. Fra quæ totam sententiam aliquo animi motu afficit. Ex his quedam sunt absolute, ut *Exclamatione*, *Revocatio* sui ipsius, *dubitatio*, *Incrementum*, *Prosopepsia*. Aliæ ad alios magis relatæ. *Exclamatione* sive *Impetuosa* est cum intentiore Exclamatione pronunciatione motum animi nostri testamur per Adverbium ô, vel etiam prob, am, bes, eheu. Interiectiones expressas vel intellectas: ô tempora! ô mores! ô scetus! ô pestis! ô labes! *Memiserum*! Et in quinta Verrinâ, *Etenim* hoc dico, & magna voce, ubi cunq; hoc factum est, quicunque hoc fecerit, supplicio dignus est. *Magnum* est proflus hæc figura commovendi animos instrumentum, & quidem affectum variorum, *Admirationis*, *Desperationis*, *Optationis*, *Indignationis*, *Irrisionis*, *Commiserationis*, &c. *Quin*, & *Epiphonema* Epiphonema species.

Sic

Revocatio
Sui ipsius.1. Epanortho-
sis.

Aposiopesis.

Dubitatio.
Elogiis.

species est *Exclamationis*, quæ ad finem rei narratæ & ex-
plicatæ addi solet; ut cum *Virgilium* exposuisset omnes cau-
fas quibus *Iano Romanos* prosequebatur, tandem acclamat
Eneid. 1. *Tanta molis erat Romanam condere gentem.* *Seco-*
libi Eneid. 2. *Quid non mortalia pectora cogis Auri sacra-
fames?* *Revocatio* sibi iphus est veluti ardoris in *Exclamatio-*
ne proximi refrigeratio, & moderatio quædam. *Eaque du-*
plex, Epanorthosis & Aposiopesis. *Epanorthosis.* *Correc-*
ti est quando antecedens aliquid revocatur: ut in Terentii
lum unicum adolescentulum habeo; *Ab quid dixi?* *habero-*
me? *imò habui Chremes;* *nunc habeam necne incertum est.*
Quas ille leges, si modo leges nominanda sunt, non faces urbis
ac pester-reip: pro Milo: *In his dictum aliquid;* *est ubi cur-*
fus orationis antecedens revocatur, & quasi penitentia fa-
cti significatur, pro Ligari. *Sed nimis urgeo;* *commaverti vi-*
detur adolescentis, pro Cælio. *Sed quid ego ita gravem per-*
sonam induxi? *Pro Milo:* *Señ finis sit;* *neq; enim pra lacrymis*
loqu: possum: & hic se lacrymis defendi vetas. *Ad fratrem;* *sed*
nescio quomodo ad præcipiendi rationem delapsa est oratio
mea, cum id milis propositum initio non fuerit. *Aposiopesis Re-*
tinentia est quæ sententia incedat & cursus ita fitatur, ut in-
dè pars eius aliqua deinceps non dicta intelligatur. *Eneid:*
1. *Quis ego;* *sed motos, &c. pro Milo.* *De nostrum enim om-*
nium; *non audire totum dicero.*

CAP. 15.

Dedubitatione, Incremento, Prosepepsid.

Dubitatis *secundum* est deliberatio quædam nobiscum
in re dubia: *vt Elogiar, an sileam?* Quid primum
querar: aut unde potissimum exordiar: &c. pro Rosc.
interdum additur dubitantis responsio; *vt Eneid.* 4. *En-*
quid agam? *rursumne procos irrisa priores Experiar?* &c. sibi
tandem ipsa responderet. *Quin morere ut merita es, ferroque*
auguste dolorem. *Sic Phillip.* 2. *Quid putem i contemptumne*
me?

me non video nec in vita, nec in gratia, nec in rebus gestis,
 nec in hac mea mediocritate ingenio quid despicerem posse. An-
 tonius. Aliquando in ipsis verbis hæret dubitatio: ut in
 Veru. 6. *Venio nunc ad ipsum, quemadmodum ipse appellat*
studium, ego quo nomine appellem nescio, &c. pro Quintio.
Si vadimonium tibi nullum omnino cum Quintio fuit, quo re
nomine appellemus? Et paulo post. Quid ergo es? Venor mo-
hercule ne aut gravioribus utar verbis, quam natura fere, aut
levioribus quam causa postular. Incrementum dicitur quum Incrementum
veluti gradibus quibusdam pervenitur non modo ad sum-
cum. A C. 376
quodammodo etiam supra summum: ut in Verr:
quinta. Facinus est vincere civem, scelus vorberare, propè
parricidium necare, quid dicam in cruce tollere? Pecuniam,
honores, regnum, ipsam denig, vitam propriam eharitate con-
tempsit. In hoc etiam circumstantijs rem augemus: ut Cis-
cero vomitum Antonij Phillip: 2. O rem non visu modo fa-
dam, sed etiam audiui! Si inter canam in this immanibus illis
poculis hoc tibi accidisset, quia non turpe duceret in catu vero
populi Romani, negotiorum publicum gerent, magister equitum,
cui ructare turpe esset, is frustis esculentis usum redolenti-
bus gremium suum & totum Tribunal implevit. Protopopæia, Protopopæia,
fictio personæ quâ velut alienam personam oratione nostrâ
loquentem fingimus: ut pro Cælio excitatur Appius cæcus
ad obiurgandam Clodiam libidinem. Existat ligatur (ait O-
rator) ex hac familiâ aliquis, ac potissimum cæcum ille; (mi-
nimum enim dolorem capiet qui istam non videbit): qui pro-
festò si extiterit, sic ager & sic loquetur: Mulier quid subs cum
Cælio? Quid cum homine adolescentulo? quid cum alieno, &c.
 Ad quam Protopopæiam deponendam brevis Revocatio ad
 ad extremum ponit his verbis: Sed quid ego, *Indices, tua*
gravem personam indaxi? ut & veterar ne seidem Appius re-
pente convertat, & Cælium incipiat accusare illâ suâ gravi-
rate Censoriâ. Sic Eneas apud Virgilium, Eneid. 1. &c. Eâ-
dem figurâ licet mutis & inanimatis rebus sermonem dare:
 ut in Catil. 1. *Etenim si tecum patria, quamibi vitâ multo est*
chariar, si sunt alia Italia, si omnia responso loquuntur. Marco Tulli.
 H. 2. quid

quid agit &c. Tandem persona ista deponitur. *Hū ergo fāciāt*
Uffissimū nōcō vocibū, & cōrūm bōminū qui idem fētūm
mēntibū pāne a rōspōndēbō. Aliquando imperfecta est *Proſō-*
popātia: cū sermo alienā pērsonā leviter & obliquē repre-
*ſentātur: ut pōr lege Maniliā, *H̄vōs* (quoniam liberē loquā-
non licet) rācītē rōgānt, ut sc̄ quoq; ſicuti cāſerārūm p̄vīnciārū
*sōcīos, dīgnos & xīſtīmētū, quorūm ſalwēm ſalvīo cōmē-
*dētīo.***

CAP. 16.

De Interrogatione, Apostrophe, Communicatione,
Occupatione.

Figūrē ſen-
 ſentiarū.

Interrogatio.

Apostrophe.

Figūrē ſentiarū absolute adhuc fuerunt. Sequuntur
 alia ad alios magis relatē. *Interrogatio, Apostrophe,*
Communicatione, Occupatio, Permissio, Concessio, Suffentatio,
*Parrhesia, Interrogatio iōpōtōis, quā non ſimpliciter querim-
 um ſcīendī cauſā, ſed iſtēamus, aſſeremus, indignamur,
 miferemur, admiramur, dubitamur interrogando. Simplici-
 tēr querimus hoc modo ſcīendī. 1. Sed vos qui tandem quibū
 auten veniſtis ab orīs? figurare verō interrogamus ut in
 Cat: 1. Quoſq; tandem ab utero Cāthīna patientia noſtrā
 quoſq; &c. ſervare potuit, perdere au poſſim rōgād. Interro-
 gatio vehementiſſima Ἀπόχαρη & πρόδη dicitur, quæ
 pluribūs interrogatiōnibūs & acrītēr vīget. Terent: *Quis*
enī homo es? quid tibi vīs? quid cum illā rei tibi est? ſtate vīrī,
qua rāſta ſugād quine eſtī in armū? Quone tenetū iter? Nō-
munquam rōſponſio interroganti ſubīcītur: quæ Subiectio
*appellatur: ut, domus rōbi deerrat? at bābēbas; p̄mīa ege-
 basī ſuperabat. At dīoſt aliquis, *Hac tua igitur disciplina*
 &c. *Ego, Iudices, &c.* *Apostrophe* avertis, et quando ora-
 tio ad alienā pērsonā convertit, quam iſtituta ora-
 tio requirit. Aliquando per invocationem ad Deum, ut in
 Catil. 1. ad Iovem. *Tu tu Iupīter, qui iſdem quibū hac urbs*
aūſpīcīs & Romulo ex ſonſitūm &c. ſic apud Poetas avertis
 ad**

ad musas; ut Æneid. 1. post summam totius propositam,

Musa mihi causas memora, quo numine laeso. Quid uero do-
lens &c. Alias ad humanam personam sit Apostrophe: ut pro
Muræna à judicibus ad Catonem: A quo tandem, Marce
Cato, est equius consulem defendi, quam a consule &c? & pro
Ligat à Cæsare ad Tuberonem. Quid enim ille tuus, Tuber,
in acie Pharsalia gladius agebat? &c. Alias ad rem suadam
& inanimatam velut ad personam transfertur oratio: ut
pro Milo: Vos enim Albani tumuli atq. luci, vos, inquam, im-
ploro. atq. obtestor &c. O Leges Porciae legesq. Semproniae,
&c. Communicatio vel assoziatione est quasi cum ipsis apud Communica-
quos dicas deliberatio, nempe vel quid faciendum sit, vel tio.
quid factum oportuerit; ut, Cedo, si vos in eo loco essetis, quid
aliquid faceretis, &c. Occupatio seu Praesumptio, cù Occupatio,
id quod obiici nobis potest ante occupamus ipsis atque di-
lubimus: ut pro Milo. Et si vereor, iudices, ne turpe sit pro for-
sissimo viro dicere incipientem timere, &c. Responso etiam
hic Subiectio dicitur. Huius figuræ ut mira vis, ita est usus
necessarius, maximè in Exordijs & transitionibus oratio-
num. Formule sunt, dicit aliquis; Si quis forte miretur; Qua-
ret quipiam &c.

CAP. 17.

De Permissione, Concessione, Sustentatione, Parrhesia.

Permisso èmigrando cum Iudicibus aliquid vel estimandū Permissio-
 ne, relinquimus, vel permittimus agendum. ut Galba Va-
 tinio, Præcäfrontem & dic te digniorem quis Prætor sie-
 res quam Catonem. Act: Apost: Sitne magis hominibus obte-
 perandum quam Deo ipsis indicate. Facti cuiuspiam licentia
 condonatur, sic Agric. 1. Si quid est quod in dagariis, inven-
 tis, ex tenebris erueris, quamquam iniuriam est, tamen consu-
 mes sanè, quoniam commodum est, quoniam tu quidem artul-
 sis. Aliquando fronte permiscerit, ut pro Flacco, Ditemus
 Lentulo parentem Cæsarego, revocare in ciuitos: nimia pie-

Concessio.

tae, & summi amoris in patriam uscissim nos praes. (sita
dys placet) sufferamus. Eneid. 4. I sequere Italiam venis, pe-
te regna per undas, oꝝ yꝝ n̄que. Cōcessio, est cum aliquod di-
ctum aut argumentum cōdonatur. Verr. 7. sit sacrilegus, sit
fur, sit flagitorum omnium visiorumq; princeps; at est bonus
imperator. Eneid. 10. Italiam perit fatus autoribus, esto. Ple-
ttere si nequeo superos, Acheraonta movebo. Delectat hoc or-
namentum in oratione p̄cipue, cum id concedimus quod
ei cui conceditur nocet: vt sape sit in contentioneis &
controversijs. pro Ligari: Habis igitur Tubero (quod est ac-
cūsator maximē optandum) cōfidentem reum: sed tamen hoc
ita cōfidentem, se in eādem parte fuisse, quā te, Tubero, quā
vitum omni laude dignum patrem tuū: prius de vestro de-
lictō cōfucamini necesse est, quam Ligariū ullam culpam re-
prehendatis. Sustentatio sive suspensio est cum diutius su-
pensam tenemus Auditoris animum, ante quam id expon-
imus quod audire cupit; cuius exemplum est egregium in
Verr. 2. In Triglinio (quem locum fugitiō iam ante renne-
runt) Leonide cuiusdam sūculi familiā &c. Aliquando su-
pensis auditorum animis inopinatum aliquod seu para-
doxon subiungimus: vt Terent: In me quidvis harum rerum
convenit, quā sunt dicta in Stultum; cander, stipes, asinus, plū-
benus; in illum nihil; nam exuperat quā Stultitia hac omnia.
Licentia tuūp̄sa loquendi libertas appellatur, cum quā-
dam liberius dicuntur laudandi, vituperandi, commone-
faciendi, obiurgandi, vel ominandi caūla. Miramini Quiri-
tes, quod ab omnibus rationes vestra deferantur &c. id tribui-
re culpa vestra atq; desinere mirari, & pro Sulla. Adeste am-
nes aneris, qui adessu corporib; Erigite mentes aureisq; ve-
sicas & me de inuidiosis rebus (ut ille putat) dicentem asten-
dite &c. Vbi res in consularu suo gestas magnificè p̄di-
cat, apud Demosthenem crebræ sunt Parrhesia obiurgato-
ris ad populum Atheniensem. Quintilianus hanc nullam
figuram putat, nisi quatenus sub hac libertate quādam la-
tcat adulatio: vt pro Ligari: Vide quam non reformidem &c.
Vbi Cæsaris clementiam laudat, cum adulatio quādam.

Itaq;

Sustentatio.

Parrhesia.

Sic

Sic apud Herodatum cum ali omnes in concilio Cambyses summis ornatis laudibus, & patri *Cyro* prætulissent, *Cras* contra nondum parem *Cyro* Cambyses contendit, quia Cambyses nondum talem suum regno genuisset, quem reliquit *Cyrus*; quæ reprehenderi libertas plus habuit adulationis, quam aliorum encomia. Sed hæc figuræ prudenter utendum est, & cavendum ne molesta sic licentia & auditorem offendat.

CAP. 18.

Collatio figurarum & Transiit.

A Tque hæc etiam de Figuris tum *Dictionis*, tum *Sententia*: quarum hæc virilem quandam dignitatem præ superiorum molli & delicata venustate obtinent: ut illic color & sanguis orationis, hic nervi thoriq; esse videantur. Itaque (ait in *Bruto Tullius*) quia sententiarum ornamentis & conformatiōibus præstat *Demosthenes*, ergo à doctis oratorum princeps est iudicatus. Quæ in re *Isocrates* inferior est, quod plus operæ posuerit in figurâ dictionis. Nam ut hæc *Troporum*, & in verbis Figurarum elocutio ad delectandum multum valeat, illa etiam (quod in dicendo caput est) ad movendum & pervincendū plurimum valebit. Sed æqualis ratio in verisque (sifieri potest) observanda est: qualis *Orationis Ciceroniana* attribuitur. Sic igitur omnem Transiit ad dicendi ornatæ per tropos & figuras doctrinam absolvit Apæ dicendū mus. Consequens videtur ut quæ ornatæ dicimus, quæ etiam arte apte dici possint doceamus. Vbi videnda est primum quidem orationis compoſitio; deinde genera dicendi sive Characteres; Compositio facit in se omnibus suis partibus, litteris, syllabis, verbis, sententijs ritè collocatis ordinatisque sibi iphi conveniens sit oratio. Spectatur autem præcipue in Periodis, Euphoniam, & numeris.

CAP.

De Periodo.

Periodi.

Periodus est plena, & apte coherentibus inter se parti-
bus perfecta sententia quæ ambitu suo complectitur
velut ex antecedente & consequente conclusam argu-
mentationem, hoc modo; *Si quantum in agru locisq; defer-
tis audacia potest, tantum in foro aq; in iudicij impudentia
valeret: non minus in causa cederet A. Castrina Sext. E. busq;
impudentia, quam tam in vi facienda cessit audacia.* Periodi
partes præcipue sunt, *Comma* seu incisa, & *Cola* seu membra.
Comma est pars orationis nondum quicquam absolute signi-
ficans, è duobus aut pluribus verbis constans: quale est,
Ei si vereor, Iud. ut turpe sit pro fortissimo viro dicere in-
cipientem timere; &c. & duobus punctis paribus notatur si
perfectum sit; si imperfectum seu medium, puncto & in se-
riori *Commati* nota. Constat ambitus ex membris mini-
mum duobus (*dicolos*), ut Cic: Epi: 5. 12. *Qui semel vere-
cundia limites transferit; cum bene & naviter oportet esse im-
pudentem.* Hic videte in quos laqueos se induxeris; quorum
ex nullo se unquam expedit. In Verr. 5. Alias tribus (*tricolos*)
ut pro Quinto: *Quares in civitate due plurimum possunt, ea
contra nos amba faciunt in hoc tempore; summa gratia & elo-
quentia. Sæpe quatuor, ut in exemplo primo; & pro Quinto:*
Cum ei natura nihil melius quam vocem dedisset; patet nihil
preter libertatem reliquisset; vocem in quantum contulit; li-
bertate usus est, quo impunius dicax esset. Atque etiam inter-
dum pluribus; et si ultra octo membris nihil sit landabile, nisi
quando in causis gravioribus spiritu est utendum. *Spiritus*
autem est quasi longior periodus, non tam incisus & mem-
bris, quam spiritu Oratoris mensurata; vnde hoc illi nomen
datus: ut in Verr. 3. *Quod si hanc causam non idoneam,*
4000

Partes:
1. Comma.

2. Colon.

3. Dicilos.

4. Tricilos.

5. Tellarocolos.
sc.6. Spiritus
Oratorius.

nam illustrem, nam grāvem non habere &c. vide locum. Sed assuefacti sc̄ maximē adolescentes Periodo quadrimembri. Eaenim est maximē commoda, & perspicua, & facilis pronunciatur. Gavanteq; ne aut Parentheles interponant minus necessarios, aut Hyperbaron sive trajectio[n]em vocum inconcinnā adhibeant, quā ordo nimium turbatus & sensus fiat perplexus. Illorū autem scriptio vel flagris coercēda est, qui Parenthesibus suis alias satis prolixis novas adhuc Parenthesēs infaciunt. Sunt alia praterea sententiae perfectae, sed Periodis minores: & ex his quæ sunt breviores, Incisa; quæ verò longiores Membra etiam extra Periodum appellantur: Incisa vbi octo syllabas non multum excedunt: ut vens, vidi, vici. Excludit, revocat, redeam? Membra vbi non multo plures vel pauciores syllabas quam octodecem, ut Obsequium amicos, veritas odium parit. Iam, verò virtutis Cnei⁹ Pompeij quæ potest oratio par inveniri? Itaq; Periodis non semper omnibus locis utimur, sed in Proæmij⁹ potissimum, in Laudib⁹ ac Virtutib⁹, in amplificationib⁹, in Epilogi⁹; In narrationib⁹ verò & affectibus vehementiorib⁹, & acrioribus contentionibus, in epistolis etiam familiaribus, in dialogi & Philosophorum disputacionib⁹ ratiotes sunt Periodi, frequentiora Cola & Commata, quibus sermo quoq; familiaris fere constat. Sed in oratione maximē vitanda satietas est, ne frequentia Periodorum fastidium pariet, aut cœla vbiq; oratio scriptoris impetum arguat. Quare suo quæq; loco permista pro conditione rerum accommodentur.

C. A. P. 20.

De Euphonie.

Euphonie est concinnitas & suavitas quædam soni, ex apta litterarum, syllabarum & vocum inter se collatione, vbi licet aurum præcipue iudicium sit consulendum, hoc tamen vltius præcipitur, ut caveatur primum erubere.

crebra vocalium concursus; quæ cum semper vitari non pos-
sit, quas Cicero vocales sèpius, quas rarius coniungere so-
let observemus. Nonnunquam verò concursus pleniorum
vocalium pleniorum facit orationem; quia ille hiatus &
concurrus sèpe molle quiddam sonat, & quod indicet non
ingratam negligentiam hominis de re magis quam de ver-
bis laborantis. Neinde viretur *ein saem littera. aut syllaba* vel
initio dictiōnum, vel in fine frequentatio; & insuavis litteræ
S geminatio; deniq; plurium vel longarum vel brevium syl-
labarum vel monosyllabarum continuatio.

C A P. 21.

De N umero orationis.

Numerus oratorius est certa quantitas, & dimensio syllabarum quæ facit orationis membra, ut aptè cadant. Est hic & poetico numero, & sibi perpetuo dissimilis. Primum itaq; præceptum est, in prosa versum fugito; citare tamen licet aliunde autoritatis, aut volupatis gratiæ. Deinde principium vel exitum carminis nec principium nec exitum prosa facito. Principij cura sit minor, medijs pœnè nulla, clausulæ vero maxima; in quæ vñā numeri perfectio, & absolutio principiæ apparet, & intelligitur; ideoq; varianda est maximè, nè aut animorum judicijs, auriumq; satietate repudietur, aut similitudine artificium numeri deprehendatur. Nunquam autem longius senis à fine syllabis observetur. Ex longis omnibus clausula tardior, & rarius est. rarissima ex omnibus brevibus: at ex temperatione longarum, & brevium frequentior. Ut, O Marce Druse, Patrem apollo. & tu dicere solebas sacrā esse remp: Quicunq; eam violasset, ab omnibus ei panas esse perfolutas. Patrus dictum sapiens temeritas filij comprobavit. Vbi in postremo Iambum u- sequitur Dichoreus - u - ; quo tantus clamor excitarus est, ut admirabile esset. Dichoreus enim Ciceroni gratissimus fuit, ut qui in vñā pro Pompeio oratione censes decies & quater adhibitus sit. Verborum

borum ordinem immutato, & facit, *comprobavit filij temeritatem, iam omnis venustas, & gratia perit.* Itaq; numeri gratia *Hyperbaton*, i, longior verbi transgressio, seu inversa vocum transpositio permittitur. Fit enim sapissimè aspera, & dura, dissoluta, & hians oratio, si ad necessitatem ordinis verba redigantur. Nec aliud potest facere sermonem numerosum, quam opportuna ordinis mutatio. Observatum hoc quoq; est à viris eruditis, pleniorē fieri sententiam, *verbis compatis*, quam *simplicibus*; longiores autem *Periodos* à Cicerone poly syllabā ferè *dictione claudi*, magisq; *verbo*, quam *nominis*; & ex nominibus *adiectivo* potius (ut vocant *Grammatici*) quam *substantivo*.

C A P. 22.

De tribus dicendi generibus.

Huc vñq; fuit *Compositio*. *Gens* dicendi seu *Idea*, sive *Character* definitur apt̄ rebus & personis orationis formā: di-
quæ *triplex* ferè traditur; *humilis* seu *tenuis*, *mediocris*, seu *temperata*, & *sublimis*. *Humile* dicendi genus, seu summif-
sum, seu attenuatum dicitur, quod puro atq; dilucido ser-
mone contentum figuræ & sententiarum ornamenta par-
cius adhibet, insignioribus quoq; numeris, & Periodis ac-
curationibus abstinet. Quo genere Cicerō vñus est in eerdum
in *dialogis*, in *Philosophicis dissertationibus*, in plerisq; episto-
lis, atq; etiā in aliquot orationibus, ut pro *Cacinnā*, pro *Quin-
tio*, pro *Roscio Commodo*, *Terentius*, & *Plautus Comici*. Sed in
hōc illud fugiendum est vitium, ne quod vocatur *exile*, ari-
dum, & exangue sit. *Sublime* seu grande genus est, quod cō-
stat verborum gravium, & sublimium aptā, atq; ornata con-
structione, figuris amplificatum gravibus, ac vehementibus,
interrogationibus, exclamacionibus, *prosopopœiis*, *Apostrophis*,
&c. grandibus *metaphoris*, & plenissima compositione; qua-
lis ferè Ciceronis dictio est in *oratione pro Rabirio*, pro *Mi-
lone*, in *Caecilinam prima*, in *Antonium secunda*. In *Verrem*.

In Pisonem; cuius *vitium turgidum* & *inflatum*, atq; *verborum insolentia horridum*. *Medium*, seu *mediocre*, *five* *quabile dicendi genus est*; *quod inter tenue illud*, & *hoc sublime vertitur*. *Omniaq; dicendi recipit ornamenta*, *qua lepidam, jucundam, & suavem reddunt orationem*, *precipue dictionis figuram*, *Numeros, Euphoniam, & Periodos*. *Vtitur hoc generis Cicero in oratione pro lege Maniliâ, post reditum ad Quirites, & in Senatu, pro M. Marcello, pro Corn. Balbo; & historici plerig; nisi quod Livius interdum sublimior est*, & *Cesar humilior*. *Neq; vero orationes Ciceronis hujus aue alterius esse generis*, nisi *earum inter se comparatione dicuntur*, & *ex parte maximâ*; *cum nulla ferè sit oratio*, *in qua non omnia hæc dicendi genera interdum reperiantur*: *vt in exordio ferè mediocre, in narratione attenuatum, in Confirmatione, & refutatione plerumq; subtile, saxe etiam grave, in peroratione ferè vehemens illud genus ad excitandas graviores animi perturbationes adhibetur*.

Vnium generis mediij dissolutum est; *quod sine nervis, & articulis hue, & illuc fluctuat, humilemque fugiens figuram, nimium assurgit*; *aut inflatum, & tumidum vitans, humili ferit*. *Quot igitur officia oratoris*, *tot sunt genera dicendi*: *subtile in probando, modicum in delictando, vehemens in florendo*; *que artificiose, rebusque congruentem misceri debent*; *et humilla, comica, plebeia subtiliter, atque perspicue, magna, & heroica graviter, mediocre moderatè dicantur*; *qua varietate mirificè recreatur animus Auditoris*. *Est etiam orationis genus, aliud Asiatum & laxum*, *quod Ciceroni attribuitur, & juvenili etatis maximè convenit*; *aliud Laconicum, & concisum*, *(cujus egregius est autor Lipsius)* *senibus & summis magistratibus accommodatum*. *Tertium denique medium*, *quod Atticum appellare licet, viris mediæ sortis, ac etatis aptum*.

De Copia.

Hee itaq; de ornatè, apteq; dicendi ratione dicta sunt. *Transitio ad*

*Postremū est in hāc parte ut quo modo Copia in oratione Copiōcē di-
ne paranda sit, videamus; eadēq; sententia quomodo varijs cendam,
orationum formis enuncianda. Cujus variationis Copiæq;
vīsus est sanc varius & multiplex. Prīmo ut vīctetur ingratā e-
jusdem verbi, aut sermonis iteratio: *drīns* ut habeatur de-
lectus in oratione, & discernas, quod verbum, quæ phrasis,
quænam sententia forma tuo potissimum conveniat pro-
posito: Deniq; ad subitam extempore scribendi, dicendiq;
facultatem. Variatur autem oratio per*

1. <i>Synonyma; verba</i>	<i>Enīs, gladiūs.</i>	<i>Sapō, frequenter.</i>
que diversa cū sint	<i>Damū, Edes.</i>	<i>Amo, Diligo.</i>
candem omnino rē	<i>Littera, Epistola.</i>	<i>Sparso, cōsumus.</i>
Significant, ut.		

Consule Syloram Synonymorum.

2. *Periphrasis*; cum pluribus verbis id quod uno, aut
certè paucioribus dici poset, explicatur: ut, *Homo sapiens*
studiosus, pro *Philosopho*. *Qui literas docet*, pro *Grammatico*.
Animam efflare, vel *agere*, pro *Mori*. *Libri phrasum con-
sulendi* sunt.

3. *Enallagen*: cum eādem voce modicē deflexā varieta-
tis nonnihil conciliatur. Id autem sit præcipue

1 Verbum nomine; vt, alij indicent; alio-
rum est indicium.

2 Verbum participio; vt, amarem redi-
matur a eum, qui te amat.

3 Gerundium Gerundivo, Ad accu-
sandum homines, ad accensandos ho-
mines, ut accensio, ut accensio, ut accensio.

4 Verbum supino; Venit creptum: venit
ut crepiat.

5 Adverbium nomine; vt, frequenter
est in Aula. Frequens est in Aula,
Substantivum adiectivo; aut contra; vt
magnitudo meritorum, pro merita magna;
Confitimus Thesistoclem, pro Confite-
Thesistoclis.

6 Verbum Activum Passivo, aut contra;
vt, Habeo sibi gratiam: Habetur a me sibi
gratia.

7 Alium Syncasdos modum, Constructionis variatio-
nem; vt, Gaudeo te bene valere; Gaudeo quod tu bene valens.
Primus ante omnes, inter omnes, ex omnibus, omnium &c. cu-
jusmodi variaz constructionis exempla varia in Latina Syn-
taxi passum reperias.

8 Interrogationem; vt, non est misericordia ratione Negationis
Non; vt, Omnia fecit: Nihil non fecit. Ut destruimus in-
dictum. Accipio: Non reponso.

9 Interrogationem; vt, non est misericordia mortis; usq; adeo-
ne morti misericordia est? Omnes oderunt sceleratos: Quis non e-
stis sceleratos.

10 Iteriam; vt, Non magnam laudem afferimus; Egri-
giam verò laudem afferimus. Non populus hoc curat: Ia-
populus curat scilicet.

11 Admiracionem; vt, Multum homini homo praefat; di-
ammortales homini homo quid praefat. Vehementer se amat si-
-nos. Rovelli. Denique, quam se amat finiori; Pape. Quid
dicam quid beatus responsum?

9. *Adiurationem*: vt. *Non aliter scribo quam censos*
Ne salvus sim, si aliter scribo ac censos. Nihil mihi antiquius
famā. Ne vivam, si quid mihi antiquius famā. Disperebam.
Ne valeam.

10. *Exclamationem*: vt. *Homo est insignis audacia: & sin-*
gularem homines audaciam.

11. *Abominationē*: vt. *Ista nūnquam cogitavi: Dij mēt-*
ora, quam ut ista cogitārim. Absit. pū yAvilo.

12. *Metaphoram*: 13. *Metonymiam*. 14. *Synecdochēm*.

15. *Allegoriam*: deniq; per omnes fere tropos & schemata.
Gradus Superlativum & prius Supinam peculiaris quid-
dam est varians ratio. Superlativus enim Gradus variatur
primo per

1. *Affirmationem*: *Vir omnium eloquentissi-*
mus; Cateris omnibus eloquentior, vel quam-
vum suum *cateri omnes.*

2. *et* *Negationem*: vt. *Quo nemo est eloquē-*
tion.

2. *Synonyma*: vt. *disertissimus, Facundissimus omniū &c.*

3. *Periphrasis*: vt. *Orator omnium maximo facundus,*
disertus, eloquens. Qui de re quāvis copiaissimum ornatusissimumq;
potest dicere, &c.

4. *Enallag-*
gen live cō-
mutationē *Et also superlativo: vt. Sūmme est huius*
cum Sub-
stantivo. *virī eloquentia. Vir singulari eloquentia, siu*
singularis eloquentia, vel etiam, singulari elo-
quentia preditus.

2. *Et Comparativū*: vt. *omnibus eloquentia*
superior est. nullus est inferior patius.

3. *Et verbo*: vt. *Superat omnes dicendi copia, in seorsim*
In dicendo principatum obtinet, primas tenet.
facile omnes vincit, omnes longe prestat. Hanc
superat nemo. hanc facile superat, & quoquā.
Cedit nemini. Ante cellas omnibus.

3. *Alius Syntaxos modus*: vt. *Eloquentissimus inter-*
omnes, vel ex omnibus.

6. *Ioudicatio*: vt. *Vir minimus omnium in dicendo rudit,*

vel dicendi imperitus.

7. *Admirationem*: ut, *Dixit boni*, *quanta est bunt viri eloquentia, quam facundus est hic vir!*

8. *Admirationem*: ut, *Male me habeam, si quid unquam hisce auribus isto ore suavissim hauserim.*

9. *Exclamationem*: ut, *O singularem bunt viri facundiam & eloquentiam prope divinam*: *o stupendam, admirandam, admirabilem, egregiam, exquisitam, &c.* *Nec vox hominem sonat, tamquam vox deorum.* *Tamquam ut, Tam disertus, quam est disertissimus: Nemo tamquam.* *Quis tamquam?*

10. *Pernide, eq. asq.* *Qui perinde disertus est tamquam hic vir?* *Hanc est quisquam hominum & tamquam hic vir?*

11. *Partis* que facundus *asq.* *hic vir.*
culas *partis* *asq.* *Tam, Ita adeo, respondente vir ut, Tam disertus est, ut parent non inveniat.* *Adeo disertus est, ut cum eo nemo sit conserendum.* *Nemo ita disertus est ut hic vir.*

12. *Similiter Is, ea, id.* ut, *Ea viri bunt est factus dicendi, ut si nemo sit aquandus.*

13. *Interrogationem* a quo modo ex prioribus quilibet sibi in verbis valenti potest: ut, *An non hic vir est omnium eloquentissimus: omnibus eloquentior?* *Quis illo, vel quisquam nullo est eloquentior?* *Nonne disertissimus, facundissimus omnium, &c.*

14. *Synecdochen.*

15. *Metonymiam.*

16. *Hyperbole*: ut, *Alter Cicero, vel Demosthenes, Ita prudelissimo, Atreus, vel Phalaris: pro formosissimo, Nireus pro deiformi, Thersites &c. cuius generis sunt hæc, viz. Melle dulcior.*

Mel ac dulcia.

Enripi inconstanter.

Venere formosior.

Timore inhumanior.

Dedalo ingeniosior.

Euclido repudior.

Thaide blandior.

Quatuor peste pestilentior.

Fortuna ipsa fortunatior.

Oreste insanior.

Phœnix rarius.

Asello tardior.

Prīus verō supinū vafatur per.

- 1 *Gerundīum: vt, venit erēptum virginem, venit ad erēpiendū virginem.*
- 2 *Gerundīum: vt, venit ad erēpiendā virginem.*
- 3 *Gerundīum in Di: vt, venit causa erēpēndi virginem.*
- 4 *Gerundīum: vt, venit causa erēpēndi virginis.*
- 5 *Verbum: vt, venit ut erēptas virginem.*
- 6 *Participiūm: vt, venit erēpturus virginem.*
- 7 *Infinitiūm grācē: vt, venit erēpēre virginem.*

Cāp. 24.

De Memoriā.

ORationis compōndz, quæ prima & p̄cipua pars est Artis Rhetoriz, p̄cepta jam sunt breviter exposita, supereft ad habendam, p̄tēm alteram institutz artis & doctrinæ sed breviōrem, vt venianus. Ea tribus rebus ferē constar, Memoriā, Pronunciatione, Actione. Memoriā rerum perceptarum fida custos est, quam Fabius Quint. eloquentiæ thesaurum appellat: Ea duplex est, Artificiosa, & Naturalis, quæ sunt iis coniunctæ, vt naturalis artem conservatricem requirat, & artificiosa naturæ poscat opem. De naturali Physici docent, de artificiosa Rhetoriz. Memoria naturalis est vis animis insita, quæ & facile res percipiat & fideliter contineat. Artificiosa dicitur, quæ p̄ceptis confirmatur; constatq; locis & imaginib; tanquam chartis, & litteris. Sed mihi quidēm hæc operofior esse videtur quam vtilior: quod non solum in rebus, & verbis ediscendis laborandum sit, verum etiam in cognoscendis atque conservandis locis & imaginib; rerum notis. Illud vtilius de memoria p̄cipitūr, vt obseruemus, quibus rebus vñlēdatur, vel iuvetur memoria. Morbi quidam cerebrum invadentes certainē memoriæ mortem adserunt. Officiunt quoque frigus, & humor, siccitas autem & calor, verumq; moderatum prodest. Grayiter lēdunt crapula immoderata.

suspirus, atque pastus, nimius somnus, cibus ad conco-
 quendum difficultis, & liquidior, ac iurulentus, pinguis, cru-
 dus: cæpe, raphanus, finapi, caseus, nubes &c. violenta, vina
 inflatio, gravis ira, mæror, timor, atq; alij: perturbationes.
 Iuvatur memoria gubernatione valetudinis, exercitatione
 moderata, & ordine. Bona corporis constitutio, ac tem-
 peratio magnum est naturæ donum. Quibus est calida, & mo-
 derata cerebri temperatio, facile percipiunt, & fideliter
 continent; quibus frigida, perparum capere possunt: qui-
 bus humida facile quidem comprehendunt, sed non diu re-
 tinent: contra, quibus sicca, ægrè percipiunt, sed bene con-
 servat. Obliviosi sunt, senes, timidi, cibrij, egroti, &c. Plu-
 mum prodest abstinentia moderata, & virtus ratio, & re-
 missio quedam studiorum; ne sit continuus labor, ne sint in-
 tempestiva studia, ne sit animus occupatus curis, sollicitu-
 dine, mœrore, timore, ira, & cæteris, quæ modò dixi gravi-
 ter memoriam lacerare. Vtilis est ante prandium vel cenam
 moderata corporis exercitatio. Nihil æquè prodest atque
 vultus, & diligentia legendi, cogitandi, & sàpe repetendi co-
 gitata, lecta, audita, aliòue modo percepta. Atq; in hac sola
 exercitatione Fabius omne memoriz artificium ponit. Et
 Cicerò memoriam vult exerceri ediscendis ad verbum, quā
 plurimis, & nostris scriptis & alienis. Sed in ediscendo ad-
 hibenda est mentis intentio, nec parendum labori. Quan-
 tum verò signatis animo sedibus, & ordine constituto ju-
 vetur memoria, Simonides declaravit, qui subito evocatus
 è triclinio, cum reversus, ruinâ oppressos interea convivas,
 atq; ita obtitos, ut internosci non potuerint, offendisset,
 ex ordine quo quisq; accubuisse, omnes agnovit. Ad ordi-
 nem divisio pertinet. Plurimum enim & illud memoriz
 prodest, si longior oratio, in partes tribuatur, earumq; ordo
 retinetur.

De Pronunciatione.

Pronunciatio est apta vocis inter-dicendum moderatio, cuius unum est generale preceptum, ne sit vox gravissima, neve acutissima. Nam submissio illo mutuore debilitatur omnis intentio; contra autem, dicere omnia clamore insanum est. Itaque in medijs, inter imum, summumque spatijs est consistendum: in quibus crebra debet esse vocis mutatio. Nunc enim acriore contentione ascendere, nunc etiam sonorum tanquam gradibus descendere juvat. Hæc varietas, & hic per omnes sonos vocis cursus & se tuebitur, & actioni afferet suavitatem. Ista est aquabilitas, cui conteriam ¹⁴⁹⁰ resistit Quintilianus cum Cicerone valde fugiendam censeret. Submissioni autem voce orationem auspicari, hinc gradatim ascendere, utile, & suave est. Nam a principio clamare, agreste quiddam est. Sed enim vocalis hujus varietatis moderatrix esse debet animi cogitatio. Hæc enim summa causa est pronunciationis, ut vox sit animi interpres, & nuntia. Sunt enim voces ventricti in fidibus, atque ita sonant, ut a motu animi sunt pulsæ. Denique efficiendum est, ut sit emendata pronunciatione, ut dilucida, ut ornata, non fracta, atque effeminata: ut apta rebus: quæ non uno & eodem tenore decurrat, sed quæ pro rerum ac personarum varietate, & decoro, pro diverso affectu, pro tempore & loco, vel intendatur, vel remittatur; quæ grandia graviter, mediocria temperatè, submissa leviter, arrocia vehementer, atque acriter efficerat. Hoc est quod præcipitur; ut vox animo respondeat.

Actio est aptus inter dicendum gestus Oratoris. Lex una
 hic summa est; ut omnes vocis flexiones subsequatur ge-
 stus. Truncus totius corporis Orator seipsum moderetur, &
 virili laterum flexione, non gestuulatione scenica. Actio-
 nemq; magis ad sensus, quam ad verba accommodet. Sta-
 tus vero corporis, sit secundum naturam erectus, cum vacil-
 latio indecora sit. Demissio capite humilitas, & modestia
 significatur. Aspectus vertitur eodem quo gestus corporis;
 exceptis quæ aut damnanda, aut removenda sunt, ut videa-
 mur aversari. Solo tamen capite gestum facere, aut frequen-
 tè facere, vitiosum scenicis doctribus visum est. Frontem
 ferire in dolore Ciceroni videtur oratorium, Fabio autem
 scenicum. Sed in ore, sc vultus sunt omnia: in eo autem ipso dos-
 minatus est omnis oculorum. Vultus enim imago est animi,
 indices oculi. Quare cum effeceris ne quid ineptum, aut
 vultuosum sit, tamen oculum magna debet esse moderatio, qui-
 quot animi sunt motus, tot significaciones, & communica-
 tiones habent. Narium, laborum, menti, cervicum, humero-
 rum, viae magis notantur. At brachium proiectum quasi
 quoddam telum orationis est. Vetus et ceteræ partes loquæ-
 tem adjuvant; Manus propè ipsa loquitur; sinistra autem so-
 la nunquam gestum facit: dextra sensu frequenter accommo-
 dat. Manus vero complidere est scenicum. Quia & in digi-
 tis singularis gestus quidam est. In ceteris viae sensu notata
 sunt: ut pectus, & ventrem projicere: exdere etiam pectus,
 fons scribere. In pedibus vero status & incessus observatur.
 Index trum ac lœvum latus vacillare, alternis pedibus insi-
 stendo ridiculum est: suppolio tamen pedis in contentione-
 bus & incipiendis, & finiendis, est ^{sæpe} opportuna. Incessus per-
 missus est oratori; sed rarus & tantum in causis publicis, vbi
 suggestum amplum & spatiosum est, vbi etiam multi sunt
 judices. Discursare tamen ineptissimum: Urbanèq; Flavius
 Virginius interrogavit de quodam suo antisophista quo
 millia passuum declamasset.

ANTIQUÆ
HISTORIÆ
SYNOPSIS.

(78)

ЕВОІТИА
ЕІЯ ОГІІ
СІІНОСІІ

admodum omnia, quae in orientem et meridiem ab
spido ab, tota est, quae in orientem et meridiem ab
alti, revera etiam out. **CAP. 1.** de laups audib. non nisi
de partibus terræ.

Erra omnis quæ vel culta erat vel
cognita veteribus, in partes divisa
est tres, *Europam*, *Asiam*, & *Afri-
cam*. Europa & Africa ad occulum
solis, illa ad Septentriones spectat,
hæc ad Meridiem. Asia vero quic-
quid terrarum est ad orientem sole
complectitur. Europam ab Africa
Mediterraneum mare, ab Asia Af-
um (*Archipelago*) & reliqua seu maria seu freta ad flumen
Tanain (*Don*) & inde linea usq; ad Oceanum Borealem tra-
ducta dividit: ab Africa verò Asiam Arabicus sinus. Su-
periori autem ætate Novus orbis, vel nova potius orbis pars
veteri pene par (quam *Occidentalem Indianam* sive *Ameri-
cam* vocant) inventus est: cuius alteram, quæ ad Septentriones
vergit, partem, *Mexicanam*; alteram quæ ad Austrum,
Peruanam dicimus; etq; inter se Isthmo coniunguntur. In-
ferius verò longè latèq; ad Polum usque Antarcticum ter-
ra Australis incognita patere creditur, à *Magellano* nacta
nomen, qui primus eam patefecit.

CAP. 2.

De Læcis, sive Circulis.

Magnitudinem Terræ, situmq; locorum & intervalla
descriptuero, Circuli quidam prius tenendi sunt, quos
Geo.

Geographi ab Astronomis mutuati, à celo ad terram transstuleunt, li vero sunt *AEQUINOCTIALEM*, *MERIDIANUM*, *HORIZON*, *ZODIACUS*, *PARALLELI*. *AEQUINOCTIALEM* dico, qui ab ortu ad occasum medio inter utrumque Polum spatio mundū amplectitur; quem in cursu annuo quū attigerit sol, dies ubique sunt noctibus æquales. *Polū* à græco verbo *μάνη* *vertere*, illa sunt ad *SEPTENTRIONALEM* *AUSTRALEM*que, cœli plagas extrema duo & opposita puncta, circa quæ cœlum volvit; unde *LASTINI* *Vertices* appellant. *Contra MERIDIANVS* per verticem cuiusque loci & Polos mundi transit; ex eo sortitus nomen, quod ubi sol ad illam quotidiano cursu pervenerit, ubique ejus loci meridies fiat. Itaq; tot singi possunt Meridiani, quo diversa locorum sunt ab ortu ad occasum spatia. *Primus* autem qui appingi solet, per *Insulas Fortunatas* in occidentali pelago, quas *Canarias* vocant, à nonnullis *Geographis* veteres & *Ptolemyum* secutis producitur; verum ab alijs plerisq; ad *Azores* ulterius, in Occidente constituitur. *HORIZON* ea est qualis linea, quæ superior & inœdia mundi pars æquali portione ita terminatur & clauditur, ut occulorum acies nihil alseq; in inferius possit. *ZODIACVS* autem ex obliquo intersecat *AEQUINOCTIALEM*, in quo cœlestia illa 12 signa, *Trōpici*, ac *stantium* simulachra describuntur ab Astronomis; & infra quem *Solis* reliquorumque *Planetarum* cursus anni peraguntur. *Quid autem PARALLELI?* quorum alter ita æqualiter ab altero distat, ut nullæ ex parte vel ad se proprius accendant, vel à se invicem removeantur longius. Ex ijs medius & maximus est (de quo supra diximus) *AEQUINOCTIALIS*, unde reliqui ab utroque latere ad utrumque Polum, eo quo *Geographis* placet numero, descendunt. *Quatuor* autem ex vnu & re, nomen etiam proprium consequuntur, *Trōpici* & *Polare* circuli. *TRōPICVS* à græco *τρόπος*, quod è cum decursu sit, rectò se quotannis vertat *Sol*. Itaq; alijs à Boreali & *equatoris* parte *Tropicus Canceris* dicitur, quia per *Canceri* signum in zodiaco ducitur; alijs vero ab Australi parte non dissimili ratione *Capricornis*. *Polare* qui circa Polos, *SEPTENTRIONALEM* *Articulum* ab utra,

Se *Australis* huic qui **opponitur** *Antarcticus* describuntur. Si ni rorisup suis inibz eozq; p. simlaq; abz apnuslaup, illi silur. **CAP. 4.** *Zonitatem* *boni* *O. terrae* *comparat* *zona* *climatibus*.

De Zona & Climatibus.

Inter hos 4 Parallellos, quinque terrarum plaga^z qui comprehenduntur, quinque sunt: **Z O N E**. Quarum (si Poetæ habeamus fidem) qua media est non est habitabilis estu. Et invero innuit, qua ab estu illo **T O R R I D A** nuncupatur; ratoq; inter Tropicos, ab **Æquatoris** utraq; parte, ipatio definitur. *Nec* *regit* *alba* *duas*: **F R I G I D A** *similem* & *extremas* *vult*, *qua* *intra* *Circulos* *polares* *quicquid* *terrarum* *est* *ad* *ipso* *vasq;* *polos* *occupant*. *Totidem* *inter* *utramq;* *locavit* *Cura* *Dei*; *inter* *extremas* *scilicet* & *medium*: *Temperiemq;* *debet* *mixtum* *cum* *frigore* *flammat*, *quas* *inde* *temperatas* *iure* *dicimus*. *Quanquam* *in* *hac* *estate* *comperit* *neq;* *Medium* *Zonam* *ita* *esse* *Torridam*, *neq;* *verè* *extremas* *ita* *frigidas*, *qui* *ut* *humano* *euhui* *cedant* *utraq;* & *sufficient*. *Itaq;* *Zonarum* *quidem* *hæc* *est*; *cui* *haud* *multa* *absimilis* *videtur* *Climatumeratio*. *Quid* *enim* *aliud* *est* *C L I M A*, *quam* *spatium* *terræ* *inter* *duos* *Parallelos*, *quorum* *longissimi* *dies* *inter* *se* *dimidiæ* *parte* *vnius* *horæ* *differunt*?

CAP. 4.

De Longitudine & Latitudine.

Iam verè ex istis Circulis ratio sūus cuiusq; loci ut innotescat, *Longitudo* & *Latitudo* eius cognoscenda est. *LON* *GITUDO* nihil est, nisi a primo Meridiano (de quo supra diximus) distantia; qua quidem ex eo *Æquatoris* gradu quem ipsius loci Meridianus intersecuerit, facilimè colligeretur. *Quemlibet* enim ex Circulis majoribus in 360 gradus differuntur; quibus in terrā singulis millia 60 passuum diliguntur. *Mille* verè *passus* (ut huius etiam ratio mensura est)

stet) 8 stadia, stadium 125 passus, passus 5 pedes, pes 4 palmi, palma 4 digitos, digitus denique quatuor in se grana continet. Quod memoriz causa versiculis istis, qualescunq; demum sint, accipitote.

Quatuor ex gravis digitus componantur unus:

Est quater in palmo digitus, quater in pede palmae.

Quinq; pedis passum faciunt, passus quoq; centum.

Quinq; & virginis istud in dante: milles q; passus.

Odo tenent fadas, & duo militia dant tibi Lenas.

Venit LATITUDO est cuiusq; loci ab Equatore versus alterum Polum distantia; & ex eo primi Meridiani gradu, quem proximus loco Parallelus pertransierit, non difficulter investigabitur.

CAP. 5.

De Europa.

EUROPA reliquis non magnitudine sed virtute & dignitate comparanda in continente regiones habuit.

1. Hispaniam vel Iberiam.	1. Hispania.
2. Galliam.	2. Gallia.
3. Germaniam.	3. Germania.
4. Ratiam & Vindeliciam.	4. Suecia, Bavaria, Tirolis, Ratis.
5. Italiam.	5. Italia.
6. Noricum.	6. Salisburgensis Episcopatus &c.
7. Istriam.	7. Istria.
8. Illyricum sine Dalmatiam.	8. Sclavonia, Croatia, Dalmatia, Bosna vel Bosna.
9. Pannoniam superiorum.	9. Austria inferior cum Stiria.
10. Pannoniam inferiorem.	10. Hungaria pars I.
11. Lazges metanastas.	11. Hungaria pars Hungaria altera.
	12. Sarac.

12. Prussia, Podolia, Polonia.
 12. Samiam, Europeam.
 13. Lithuania, Livonia, Mas-
 covia pars.
 13. Tauricam Chersonesum. 13. Pericopsa, Gesara, sive
 GAZARIA.
 14. Daciam.
 14. Russia, Moldavia, Tran-
 silvania.
 15. Mesiam, sive Myssiam su-
 periorem.
 16. Mesiam, sive Myssiam in-
 feriorem.
 17. Thraciam.
 18. Graciam { Macedoniam, Epitum.
 18. Macedonia, Alba-
 niam, Achaiam, Peloponosum.
 18. Sibania, quibusda, Sclavenia, Mo-
 rea.

Quibus etiam adjicienda est, quæ postea demum innotuit,
 magna illa ad Septentriones Peninsula, ubi Norvegia, Sve-
 sia, Gothia, &c: continentur.
 Insulas verò præcipuas in Oceano habuit Britannicas,

1. Albionem.
 2. Hiberniam.
 3. Magna Britannia —
 Anglia:Scotia.
 2. Hibernia.

In Mediterraneo nati.

3. Siciliam.
 4. Cretam.
 5. Sardiniam.
 6. Corsicam.
 7. Eubeam.
 8. Baleares.
 3. Sicilia.
 4. Candia.
 5. Sardinia.
 6. Corsica.
 7. Negroponte.
 8. Majorica &
 Minorica.

Montes Pirenos & Alpes; Fluvios Danubium & Rhe-

num; deniq; v̄b̄es olim Athenas, Laced̄monia, & Romam, nostris autem temporibus Constantiopolin (Bizantium) Thraciæ, Lutetiam Parisiorum Galliæ, Londinum Britaniæ.

CAP. 6.

De Africâ.

AFRICA maximè omnium inculta & barbara, cuius mediterraneæ maximæq; partes Torridæ Zonæ subjiciuntur. Tenuit ea quondam.

1. <i>Mauretaniam Tingitanam</i>	1. <i>Fezze, & Mo-</i>	}
	roccæ regna.	
2. <i>Mauretaniam Cæsariæ-</i>	2. <i>Regnum Tremi-</i>	Bar-
<i>sem.</i>	<i>senum.</i>	
3. <i>Africam minorem.</i>	3. <i>Regnum Tuctanū.</i>	ria.
4. <i>Cyrenaicam.</i>	4. <i>Barca.</i>	
5. <i>Marmaricam.</i>	5. <i>Barca.</i>	-
6. <i>Lybyam exteriorem.</i>	6. <i>Egyptum.</i>	
7. <i>Egyptum.</i>	7. <i>Egyptum.</i>	-
8. <i>Getuliam.</i>	8. <i>Zanbaga, Ghalata, &c.</i>	
9. <i>Numidiam.</i>	9. <i>Targa.</i>	-
10. <i>Garamantes.</i>	10. <i>Borno & Berdod.</i>	
11. <i>Lybyam interiorem.</i>	11. <i>Sarra, & Deserium.</i>	-
12. <i>Ethiopiam sub Agypto.</i>	12. <i>Nubia, & regnum</i>	
	<i>Abyssinorum.</i>	-
13. <i>Trogloditicam.</i>	13. <i>Deserium Cossir, Caffila,</i>	
14. <i>Ethiopiam interiorem.</i>	<i>Dafila, &c.</i>	-
	14. <i>Guinea, &c.</i>	

Huc etiam istæ regiōes nōq; vlt̄rius nuper v̄sq; ad *Cypri* bona sp̄i extreñum Africæ promontorium detectæ, referuntur. Insulæ adjacent insigniores Africæ, quas olim *Fortuna*, tæ, jam vero dicunt *Canarias*; & magna illa *Sancti Laurentij*; Montes vero sunt *Major* & *Minor Atlas*; hujus *Nilos* & *Niger*

Niger, urbes olim Carthago, & Alexandria, nunc vero Caire
in Aegypto.

CAP. 7.

De Asia.

Asia longè maxima, & bipartita, Minor alia est (Nesia) vbi.

1. Pontus.	Buria, sive Chintas, &c.
2. Buthynia.	
3. Phrygia maior.	
4. Phrygia minor.	
5. Aeolis.	
6. Ionia.	
7. Lydia & Paphnia.	
8. Caria, &c.	
9. Lycia.	
10. Galatia.	
11. Pambilia, Seltia.	Sarcum,
12. Cilicia.	

Alla vero Asia, vbi.

1. Armenia minor.	Caramania Caramania.
2. Armenia maior.	
3. Colchis.	
4. Iberia.	
5. Albania.	
6. Serica.	
7. Sarmatia Asatica.	
8. Scythia intra Imaum.	
9. Scythia extra Imaum.	
10. Syria.	
11. India, & Palestina.	
12. Pegiam vel Anadole, &c.	
13. Sinus.	
14. Turcomania.	
15. Mengrelia.	
16. Georgiani.	
17. Cataio.	
18. Tartaria.	
19. Soria.	
20. Arabia.	

De Turre Babel, & Partitione Terra-
post Diluvium.

Post diluvium, quod in mundi annum incedit millesimum
secentesimum quinquagesimum septimum, vbi iam
paulatim augescet hominum numerus, Noachus septim.
gentorum annorum senex, liberis posterisq; suis auctor fuit,
in diversas proficisciendi regiones, deducendi colonias, &
constituendi civitates. Id antequam fieret perpetuum sui
nominis monumentum ut relinquenter, Nimirumodo duce
Noachi ex Chamo pronepote, urbem, & in ea summe tur-
rigm altitudinis in regione Chaldaea moliuntur. Quos homi-
num sup: rbos & ambitiosos conatus irritos ut faceret De-
us, immissa linguarum subita conturbatio ~~submersio~~ ¹⁷⁵⁸ (ut appellat Homerus) reddidit, apud quos omnes ynum-
prius fuerat, idemq; sermonis genus. Inde urbs Babel, po-
stea BABYLON dicta; vbi NIMRODV ille imperii Baby-
lonici, primaeq; Assyriorum Monarchiae 30 post annis fe-
dem constituit, & 56 dominatus est. Interim ex tribus No-
achi filiis, posteri SEM ASIAE maioris maximam partem, ab-
Euphrate fluvio ad orientem, tenuerunt. CHAM, qui AM-
MON postea dictus, & pro Deo habitus est, ASIA regiones
Ægypto vicinas, terram Canaam, Arabias tres, Chaldaam,
Mesopotamiam, & Africam totam occupavit. IAPHET (qui
fortasse Iapetus illig poetarum est) in Europa vniuersa, mi-
noris ASIA, & aliqua maioris ad Septentriones parte, sedem
sibi suisq; vendicavit. E quibus (ut credibile est) Magog
Scythiam incoluit. Ea verò Borealem Europam ASIAQ; om-
ne serè tractum, & sub communi nomine Sarmatiam vtrā-
que videtur esse complexa. Eadem puto, ætate CHAM, eiusq;
filius Mizraim sive Osiris Ægyptum occupaverunt, quæ
Africæ ad Arabicum finum prima regio est;

Terra suis contenta bonis, non indigaverunt.

Anno Mundi
1758 8

ANB.

Aut Iovis, in solo tanta: est fiducia Nilo.

1860. *Ægypti Rex quidam *Vegores*, & Scythia *Tanais* primi
Iustinus Hist. sunt, de quibus Græcorum Historiæ veteræ aliquid in memo-
Lib. r. riæ prodiderunt.*

Cap. 9.

De Belo, Nino, & Semiramide.

1843. *Post Nimrodum regnat in Assyria B. L. V. s. Imperator As-
1908 syriorum, annis 65. Eoque mortuo. N. I. V. s. (qui Civi-
Iust. Lib. r. tati Ninius nomen & amplitudinem dedit) annis 52. impe-
ravit. Ille continuis victoriis totius sibi Orientis populos
subegit. Postremum cum Zoroastre rege Bactrianorum
cessisse bellum dicitur; quem primum ferunt artes magicas
invenisse, & mundi principia, sacerdotumq; motus diligentissi-
mè spectasse. Hoc occiso & ipse decessit, relecto impubere
adhuc filio Nino ex uxore SEMIRAMIDE. Hæc igitur ipsa
imperii moderamen suscepit, magnasque deinde res cessit.
1960. *Babylonem condidit, murumq; vidi cocto latere circunde-
2008 dit, arenâ, pice, bitumine, interfecto, quæ materia in illis
locis passim è terra existuit. Nec contenta acquisitos à
viro regni terminos tueri, Æthiopiam quoq; regno suo ad-
iecit. Quin & India bellum intulit; vbi à rege Staurobate,
vel (ut alii volunt) cum concubitum filij petiisset, ab eodem
interfecta est, duos & quadraginta annos post Ninum reg-
nopolita.**

Cap. 10.

De Amazonibus.

1870. *Paulo ante Nini regnum, apud Scythia duo regij iu-
Iust. lib. s. nes Plinos & Scopithm, per factionem optimatum do-
mo pulsi, ingentem secum inventum traxer, & in Cappa-
dociæ oræ iuxta Thermodoonæ consedere, subiectoique*

The-

Themis ceyreos campos occupavere. Ibi per multos annos
spoliare finitimos confineti; conspiratione populorum tru-
cidantur per insidias. Horum vtores, cum viderent exilio
furo additam orbitatem; arma sumpscer, finesque suos, sum-
moventes primò, mox inferentes bellis, defendunt. Nuben-
di quoq; fuitimis animus omisere; servitutem matrimon-
ium appellantes. Singulare omnium saeculorum exemplū,
Auxere tempub: sine viris; jam etiam cum contemptu viro-
rum se tuentur. Et ne fæliciores alie alijs viderentur; viros
qui domi remanserunt interficiunt; vltionem quoq; caeso-
rum conjugum, excidio finitimorum consequuntur. Tunc
pace armis quæstæ, ne gens interiret, coniubium finiti-
morum ineunt. Si qui mares nascerentur, interficiebantur.
Virgines in eundem ipsum morem, non otio neq; lanificio,
sed armis, equis, venationibus exercebantur; invitis infant-
ium dexteroribus mammis, ne sagittarum iactus impedi-
retur; vnde **AMAZONES** ~~erant~~. **Sic** ~~erant~~ -

CAP. 11. *De Origine Superstitionis & Idololatria.*

Excederat hominibus jam pœnè universis, non modo religionis, sed omnis ferè veri, & unius Dei memoria. Inheretebat tamen mentibus naturale quoddam lumen, quo & esse aliquid, & coelestum esse divinum numen, monabantur. Itaq; primò in Ghaldæ & Ægypto ccelum ac sidera, vnde maxima humano generi videbantur & beneficia oriri & mala, pro Diis venerari sunt. Verum Ninus (vt quidam volunt) primus, cum Belo parrì suo, jam defuncto statuam collocaisset, eundem à subditis in ea statua etiam colit, tamquam numen voluit; vnde *Bel*, *Bel*, seu *Baal* Idolum solum nomen traxit, & originem. Hic deinde mos facile per orbem terrarum recepitus est, maximè ab Iis qui prudentiores videbantur, tum ut cives suos hoc religionis metu obstringerent & continerent, tum ut divinitatis spe ad opera præ-

claras excitarent. Nam vero quisque erat optimè de patria sua
meritus, in Deorum numerum est ascriptus. Vnde omnia
Deorum nomina ex horum nata esse meritis, qui ex illis
ipsis gentibus doctiores erant fatebantur. Itaque dum mor-
tuos tanquam superstites adorabant, SUPERATITIO nata est;
dum Idola sive simulacra hominum pro vero Deo venera-
bantur, IDOLOLATRIA promanavit; quia deinde templis, a-
ris, sacrificiis, poetarum, lenociniis, facerdotum, praefligiis,
malorum Deorum oraculis ita propagata est, ut in orbe
terrarum 30 Deorum fictitiorum millia viri quidam docti
numeraverint. Adeo multiplex & fecunda est impietas &
supersticio, cum ut Deus verus est unius, ita religio vera v-
nica semper fuerit & immutabilis.

CAP. 12.

De Abraham, & Religione cordis.

Genesis. cap.
11. 32. &c.

2030.

2024.

2048.

2062.

ERAT autem his temporibus, ex gente Chaldeorum, exi-
mis probitatis ac religionis verarum vir, majoribus Thara,
Nahor, Serug, Regu, Peleg, Eber, Salah, Arphagat, Sem,
Noah oriundus, ABRAHAM; cuius ex stirpe Messiam sive
Christum, generis humani mediastorem salvatoremque, nasci-
jami ante ab eterno constituerat Deus. Is ex Ur Chaldeorum
in Haran sive Charrasinde post quadriennium in terra Can-
aan, quam posteris eius incolendam traditum se Deus
promiserat, evocatus est. Ibi Circumcisio post annos 24. in
signum sceleris cum eius progenie, vel potius genere huma-
no instituta est; quo anno accidit etiam Sodomorum conflag-
ratio. Ibi ex Agar ancilla Isemael, ex conjugae Sarah Isaac
genuit. Quem unicum filium in fide experimentum a Deo
mactate jussus paruit. Cum Deus fidem fatis expertus, vici-
mis pepercit, arletem substituit. Ibi desig. virxit, ibi mortuus
est anno etatis 175. Mundi 2124. ibi sepultus est maximus
ille Patriarcha.

¶ Quidam Nechus filius Arianus, alii vobis dicitur Nechus filius, non habens officium sacerdotis. **Cate.** v. 133. Quidam Nechus filius Pausa-
nus: etiam vobis dicitur Nechus filius. **De Hebreis sive Iraelitis post Abrahamum.**

Abrahamo successit filius ISAAC, a paterno religionis & **probitatis** heres. ISAACO IACOB filius Iacob, a cuius **Genes. 25. 26.**
exfiliis duodecem **JOSEPHVS** invidijs fratrum vendi- **2224.**
tus in **Egyptum**, calumniâ Dominae conjectus in carcere, **b 2229.**
ad divinâ ipsius in somnijs explicandis peritiâ solertiâq; ad **c 2217.**
summum propè regni ejus fastigium elevatus est: quo & pa- **d 2227.**
trem cum familiâ aliquot post annos devocavit f. In ejus ta- **e 2230.**
men posteros à novis **Egyptiorum** regibus ita servitum est, **f 2239.**
ut ipse Deus per MoSEN administrum, & **Egyptios** plagiis **Exod. 1. 2. &c.**
decem afficerit, & populum **Israeliticum** à servitute libera-
vit. Per Iosuam vero, postquam in **Eramo annos quadra-** **g 2454.**
ginta obecrassent, etiam in terram **Canaan** revocatis quam **Iosu. 1. 2. &c.**
expulsis incalis vi occupataem, sub imperio **Iudiciorum** annos **Iudic. 1. 2. &c.**
sece quadragesitos tenuerat.

De Tyrijs & Sidone. **Ne**corum duas finitimas hebreutae, omnium in illis tem-
porebus in mercaturâ & opibus florentissimas tybes ad mares,
Tyrum & Sidonem. Tyriorum gens cotida a Phoenicibus fu- **Justin. lib. 18.**
it, qui terrę motu venezierū relicto patre solo, Asyrium signum primò, mox mari proximum iactus incolaborunt, consti-
ta ibi urbe, quam à piscium vobitate Sidona appellaverunt.
Nam phoenicis **Sidon** vocant. Post multos deinde
annos à rege Ascaloniorū expugnati, navibus appulsi, Ty-
rion vobrem condiderunt. Ab hac **Syriam** quasi **Tyriam** pri-
mò dictam verisimile videatur. Nam phoenicia (vbi **Tyros**)
quædam **Syrie** pars est. Ab his in omnes mundi partes de-
ducit sunt colonizæ quamplurimæ. In insulæ percosiguo ab
flog

a 2900.
b 2920.
c 2907.

Hispaniā fredo divisa, *Gades* ^a; in Africā vrbis *Vrica* ^b in Grēcia *Theba Baotica* à *Capuo* ^c Agenoris filio conditore, quē & *Litteras* primā attrulisse in Grēciam scrunt: Vnde poeta,

Phoenicēs primū (fama si creditur) ausi

Magnum radib⁹ vocem signare figurant.

Quamquam apud *Hebreos* & *lives* *Israelites*, longē antiquior fuerit *litterarum* *ysus*; & ab ijs accepisse *Tyrios* facile credidimus.

QAP. 15.

De primis Grēcia Incolis, & Regibus Aibio-

nientium.

Erat jām ante diū regnatum in Grēcia, quam Iavan, Iapheti fīve Iapeti filium cum suis posteris tenuisse primū, Ionica gentis ipsum nomen innutere videtur. *Egias* regnum Sicyoniorum constituerat ante Dñnum anno 1880. *Ogyges* (vt quibusdam placet) Thebas condiderat longe ante Cadmum, anno plundi 2176. *Cecrops* etiam regnauerat Athenis anno 242. Quem, vt omnis antiquitas fabulata est, biformem prodidere, quia prīmus Marem scēmīnē matrimonio junxit. Huic successit *Cranas*; cuius filia *Aibio* regioni nomen dedit. Post hunc *Amphiaro* regnauit, qui primus Minervā vibem sacravīt, & nomē civitati Attēnas dedit. Hujus temporibus, & eaurum illūvies in Iōtem partem Grēcia absumpsit, qualis antea fuit sub Ogyge. Superfuere quos refugia monūm̄ receperant, aut ad Regem Thebas Devotionem vedi sunt navibus; à quo propter ea genus hominum conditum dicitur. Deinde post *Eriphēnium* & *Pandionem* regnum ad *Eriphēnum* descendit; sub quo, frumenti facio apud Eleusin à *Triptolemo* reperta est. Itaque Cadmo Thebas non tam condit, quam vel instaurata, vel exornata videntur; & Grēciatum dēmum florere, non incolit ccepit. Tenuit ut *Egeni* Thysci pater Athenis regnum; post

Julian. Lib. 2.

2700.

post *Ægeum* *Theseeus*; post *Thesea* filius *Damophon*, qui auxilium Græcis contra Trojanos tulit, & omnia omnia
a nobis libenter iusta & auctoritate nostra sunt; nihil nisi in eis sunt

CAP. 16.

De Oedipo, Pelope, Hercules, Argonautis.

CVM *Ægeo* Thebis *OEDIPVS*, & in rea Peninsula Græciz, cui nomen ipse fecit, P E L O P S regnabat. Cum Theseo florebat *HERCULES* ille Thebanus, cuius portæ Laboras viréiq; celebant, omniūque ferè virorum fortitudine illustrium, etiam Barbarorum gesta huius vnius nomini affingunt. Eodem saeculo suscepta est celeberrima illa Argonautarum hue leđissimorum totius Græciz principum in Colchos expedicio, duce *Iasonem* Thessalo; quem cum perditum properet insignem periculosamq; regno suo virtutem *Pelum* Rex cuperet, hanc ei milianam denunciauit ut auerent inde (sic enim Poeta) arietis vellus reportaret.

2700.

CAP. 17.

De Hispania, Habide, Rege, & Geryone.

QUAM veteres regionem ab Ibero amne primum Iberiam, postea ab Hispalo Hispaniam cognominaverunt. Hæc inter Africani & Galliam posita, ab ea Oceani freto, ab hac Pirenæis montibus dividitur. Quis eam incoluerit primus, vtrū Iapheti filius *Tuba* (vt quidā volūt) an eò ex Africa vicina transiit, incertum est. De *Habide* autem antiquissimo prudentissimoq; Rege Gargaridis ex filio stupro Nepote, similia quadam memorantur ijs, quæ postea Romulo acciderunt. In alia parte Hispanæ Regnum penes *Geryonem* fuisse tradunt; cuius armamenta, quæ illis temporibus sole opes habebantur, tanta fama fuisse, ut Herculem ex Asia prædæ magnitudine illexerint. *Geryonem* vero ipsum non triplicis naturæ, ut fabulis prodi-

eur, spissæ serunt; sed tress fratres tandem concordia: exsticisse, ut uno animo omnes regi: viderentur: Nec bellum Herculi sua sponte intulisse; sed cum armenta sua rapi: vidissent, amissa bello repetisse.

CAP. 18.

De Saturno, & Regibus Italie.

Justin. lib. 43.

Felix Ximeno Geryone armenta vicitrix premia per Italiam reduxit Hercules; ubi tertio post dicum & Saturnum loco regnante Faunum reperit. Servans enim primus est, de quo aliquid memorie proditum accepimus, Italorum Rex; qui tanto iustitia fuisse dicitur, ut neque servierit sub illo quisquam, neque quicquam privatim rei habuerit; sed omnia communis ac indivisa fuerunt, veluti unum cunctis patrimonium esset. Itaque Italia regis nomine Saturnia appellata est, & mons quem inhabitat Saturnus; in quo postea, veluti a Iove pulso sedibus suis Saturno, Capitolium fuit. Fauno regem Evander, ab Arcadiis urbe Palantio, in Italiam cum mediocri turba popularium venit; cui Faunus & agros, & montem quem ille appellavit postea Palatinum, benignè assignavit. Ex Fauni filia stupro Hercules Larium suscepit; qui & nomen genti dedit, & post Faunum annis 35 imperavit.

CAP. 19.

De Origine Artium Liberalium.

Artium Liberalium (quas vocant) & omnium disciplinarum semina quædam inter homines iam inde à Diluvio sparsa remanebant. Ac primam certè omnium fuisse Musicanus celebratam non absurdè quis credere. Deinde vero cuperunt in Chaldaea culti siderumque motionem Autem Belo diligenter observeantur in Africam.

cam & Agyptum ea promanavit disciplina. At illa autem ex Libya primus attulisse in Graeciam fertur; ubi Orionem ille, Orion Graecis annum instituit, & Astronomiae fundamenta jecit. Post hanc, antiquissimum est doctis erat genus Poetarum; qui carminibus & cantilenis quibusdam, clarissimorum virorum res gestas ab inepte & obliuione vendarunt. Sed Graeci nihil habent vetustius Sibilia; quas ante bellum Troianum fecuti sunt. Lamen Herculis praeceptor, Orpheus Lini auditor & Argonautarum comes, & eiusdem, credo, feculi Poeta Musarum.

C. A. P. 20.

De bello Troiano.

3779. **H**ac denum aetate, post annos milie ac. centum à Diu
luvio, suscepimus illud celebratissimum à Graecis
in Troianos bellum. Erat enim Troia sive Troas
Phrygiz minoris regio, & eius caput Ilium; ubi regnum
DARDANVS ante annos 300. composuerat. Verum intercesser-
rant jam antea inter Asiaticos & Graecos mutuus quendam Herodot. lib. 2.
inurit. Tyrii mercatores foris Argivorum *Nauchi* filiam
abduxerant Agyptum; Cretenses Europam ex Phoenicis,
Argonautes *Medeam* ex Colchide sapuerant. Itaque *A-*
lexander sive *Paris* Priamis regis Troianorum filius, ad vi-
cendas has iniurias idem fibilicere cum impune arbitra-
retur, *Helenam* *Menelaui* regis Lacedammoniorum uxorem,
violato etiam iure hospitii, clam surripuit. Eam vt vi & ar-
mis repeterent, omnium Graecia principum coniuratio
quendam inita est, duce omnia utque imperatore consti-
tuto *AGAMEMNONE*, *Menelaui* fratre, *Peloppi*, ex *Atreus* nepo-
te, Mycenarum Argivorum regge. Sic itaque regnum Troia-
norum, ex grè tandem capto dirutoque post decem anno-
rum obsidionem Ilio, funditus delectum est. *A. M. 2788.* 3788.

metuere vobis, insiliciis sive avaritiaq; ad invadere. A. 18. 16. 17.
motoq; Dicitur autem

CAP. 31.

etiam auctoritate ad quodlibet munus auctoritatem. Quidam
vobis.

De Gracis post bellum Troianum, & Heraclidis.

Item. quod obliuio p. c. invenit. & endicavit. in p. c. invenit.

Nequo vero Trojani tantum vicitis bellum hoc, sed &
victoribus etiam Gracis fuit ludicrum, vereq; *Aias*
(quod aiunt) ~~veris~~. *ACHILLES* Myrmidonum rex, & *Ajax*
Telamonis filius, duo fortissimi duces ita perierunt, ut *A-
chilles* ab ignavo Paride per fraudem interficatur. *Ajax*
vero furens mortem sibi conciverit. *Palamedes* vir pruden-
tissimus ab *Vlyss* per osulumq; oppresus. *Vlysses* diu
vagatus, domi tandem a filio Telegono, quem ex *Circe* ge-
nuerat, occisus. *Ajax* alter fulmine traectus. *Diomedes*
patria repulsus in Italiam venit, ubi socij dicuntur esse in a-
ves, hoc est, piratas conversi, & paulatim absunti. *Tinctor*
Telamonis alter filius, non receperat a patre ob segnitium
non vindicatae fratris iniuriz, *Cyprum* appulit, cognomi-
ne patris suz *Salamina* constituit. Reliqui duces tempesta-
tibus jaclati, & grê tandem evaserunt in Graciam. At rex
regum *Agamemnon* reversus in patriam, scelere patrue lis
fratris *Argisti*, hereditarium exerceentis in eum odium, &
facione uxoris *Clytemnestra* oppressus, domi occiditur,
regni Argui potitur. *Egillus* per annos septem. Hunc *Ore-
stes* matremque cum sociis consiliorum omnium sordre E-
tellum virilis animi strenua, obtruncat. (Qui a vii annos
69, regnavit 70) Post *Orestes* interitum filii eius *Penthe-
us* & *Tisamenus* regnavero triennio. Tum ferè anno 80°,
post Trojam captam 130, quam Hercules decesserat, Pelop-
pis progenies, quæ omni tempore pulsis Heraclidis Pe-
loponesi imperium obtinuerat, ab *Herculis* progenie ex-
pellitur. Dux recuperandi imperii fuere *Terminus*, *Cres-
ydonis*, *Aristodemus*, quorum atavus fuerat.

Paterculus L. 5.

265.

8000

CAP.

Et Troianis abutim deleso illo, **E**nras in Italiam venit, Latino regnante; statimque prelio exceptus, cum in acciēm exercitum eduxisset, ad colloquium vocatus, tantam admirationem sui Latino praebevit, ut in societatem regni recipereetur, & Lavinia in matrimonium data, eī gener ascisceretur. Posthac, commune viriisq; bellum aduersus Turnum Rutulorum regem fuit, propere fraudatae Lavinia nupicias; in quo & Turnus & Lacinus interierunt. Igitur cum **E**nras iure victoriz veroque populo potiretur, urbem ex nomine vxoris Lavinia condidit. Bellum delinde aduersus **M**ozentium regem Heruscorum gesit; in quo cum ipse occidisset, in locum eius **A**scanius filius successit; qui Lavinius reliquo **L**ongam **A**lbam condidit, quā trecentis annis caput regni fuit. In superiorē Italiz partem, quā Galliam Cisalpinam nominabant veteres, & Istriam illi vicinam, **A**ntenor Henetos Troianorum vicinos duxit, **P**atruianam civitatem condidit; ubi nunc etiam post tot secula **V**eneratum nomen celeberrimum habetur. Per hæc etiam tempora **L**ydiū & **T**yrrhenum fratres, cum regnarent in Lydia, sterilitate compulsi, sortiti sunt veteri cum parte multidinis patria discederet. Sons Tyrrhenum contigit: Peruenitus in Italiam, & loco & incolis, & mari nobile ac perpetuum a se nomen dedit.

Cap. 23. *De Regibus Israelitarum, Saulo, David, Salomonis.*

Populus Israeliticus in terra Canaan post Indices A. M. secundum 3881, cum Samuels propheta divinitus administrat-

ret imperium, impia quasdam audacia commotus, aliam gubernationis formam, quam quæ haec tenus erat à deo instituta, & Regem pro more aliarum gentium efflagitauit. Deus id quamquam subiactus concedie, & Saulus vero admodum proceri corporis regnum tradit; ut verissimum hic sit illud Poëtæ apud nos. *Et hoc nequaquam. Huius religiosissimus bellicosissimus filius rex David, Davidis successit sapientissimus omnium. SALOMON: qui Templum Deo magnificenter etiam Hierosolymis edificavit. Deinde vero in duo regna distractum est imperium; quorum alteri ex tribus Iudæi tantum, & Benjamin constanter, Salomonis filius Roboam Hierosolymis præfuit, Iudæumq; appellatum est: Alterum vero Israelicum tribus decem complectens, Ierooboam occupavit, & præcipuam eius in Samaria sedem constituit.*

CAP. 234.

De Codro. Atheniensium Rege ultimo, & Medo. I. vero
qui ex illis regnante, & exponit.

2899.
Iustin. lib. 2.
Patercul. lib. 1.

Et Odem fere tempore quo Israelite cæperant, Athenæ sub regibus esse desierunt, quorum ultimus fuit Codrus Melanthi filius: qui cum Lacedemoniis, sive (v. alli volunt) Dorientes gravi bello Atticos premetent, respondissetq; Pythius, eos futuros superiores, in regem Atheniensium occidisse; deposita vesti regiæ pastoralem cultum induit, inimicisq; castris hostium, de industria rixa ac ciens interemptus est. Codrum cum morte eterna gloria, Athenienses secuta victoria est. Quis cum non miretur, qui ijs artibus mortem quæ fierit, quibus ab ignavis vita quæri solet? Post Codrum constituti sunt Archontes perpetui; quorum primus erat Codri filius Medon. Verum postea cæperunt in denos annos reteari; quæ consuetudo in annos 70 mansit. Ac deinde annuis commissa est magistris res publ: Peloponnesij digredientes finibus Atticis, Megaram medium Corinthi abenficiis vibem cōsiderere.

CAP.

assemus obitum eiusq; alij nonnulli. sexies annis aetate
quodlibet eis audiret. **CAP. 25.** quia eisq; hoc, scilicet
etiam in mortali. **De Homere & Hesiodo.**

Clarissimum deinde Homere post annos (ut opinor)
ducentos à bello Troiano, illuxit ingenium: cuius
illud est maximum, quod in quo opere primus au-
thor, in eo etiam perfectissimus fuerit. Quamquam de sa-
culo in quo vixerit de patria, nisi quod homo Grecus su-
vel de parentibus etiam nihil certum constat, præter hoc vnde
constare certum nihil. **Quem autem vivum (ut ferunt) rebu-
que omnibus indigentem agnoscit nemo, mortuus jam ob**
nominis celebratatem

Eccl. οὐλεῖς θεοῖς οὐλεῖς θεοῖς οὐλεῖς θεοῖς,
Σμύρναι, Ρόδος, Κελοφόραι, Σαλαμῖναι, Χίος, Αργος, Αθηναι;
Centum opinor annos post Homerum, floruit Hesiodus;
poeta ut tempore, sic operis autoritate proximus: quem ita
veteres admirati sunt, ut calamus illi à Musa donatos cre-
diderint.

3195.

CAP. 26.

De Lycurgo Lacedemonio.

Paulus ante Lycurgum Lacedemonius fuit, severissima-
rum iustissimorumq; legum author, & disciplinae con-
venientissime vir: Cuius quam diu Sparta diligens fuit, ex-
celissime floruit. Cum enim fratri suo Polydecte sive Poli-
bita Spartanorum regi successisset, regnumq; sibi vendica-
re potuisset, Charilaus fratri Posthumo, cum ad exercitum ad-
victam venisset, summa fide restituit, & intelligenter omnes,
quanto plus apud bonos pietatis jura, quam omnes opes
valerent. Medio igitur tempore dum infans convalesceret,
xuclamq; eius administraret, leges instituit; non eam ex-
templo minus, quam inventione clausus. **Siquidem in his legi**
autem

3090.
Patercul. lib. I

illa in alios sanxit ; cuius non ipse prius in se documenta daret. Sed quia primò multis antea moribus dura videbantur esse, autorem eorum pollinem Delphicum sanxit, & inde se ea ex præcepto auminiis deculisse, ut consuētus etidum metus religiose evinceret. Deinde ut aeternitatem legibus suis daret, jure jurando obligat civitatem, nihil eos de legibus muraturos præsumptum revertetur; & simulans ad oraculum Delphicum proficisci, consulturum quid addendum mutandumq; legibus videretur. Proficisciatur autem Cretam, ibi q; perperduum exilium egit; aliquique in mare ossa sua moriens iussit, ne relatis Lacedemoniis, solitos se Spartani religione jurisfundi in dissolvendis legibus arbitrasentur.

CAP. 27.

De Sardanapalo & Carthagino.

2002.
Iustin. Lib. 2.

Prostegnum Semiramidis in Assyriis, filius ejus *Ninus* sive *Ninias* contentus elaborato à parentibus imperio, belli studia depositus; & veluti sexum cum matre mutasset, raro à viris viris, in feminarum turbā consenuit: Posteri quoq; ejus exempla secuti, responsa gentibus per internuncios dabant. Postremus apud Assyrios regnavit SARDANAPALVS, vir muliere corruptior. Ad hunc videntur quod nemini ante eum permisum fuerat) præcedens ipsius Medis præpositus nomine Arbaclus sive Arbaclès cù admitti magni ambitione ægrè obtinuisse, invenit eum inter secessorum greges purpuram colo nentem, & muliebri habitu, cum mollicie corporis, & oculorum lascivia omnes feminas anteiret, pensa inter virgines partientem. Quibus viris, indigatus tali feminæ tantum virorum subjectum, tractauit; hanam ferrum & arma portantes parere, progressus ad socios suos quid viderit refert. Negat se ei parere posse, qui se feminam malit esse quam virum. Fit igitur conjuratio; be. Iunum Sardanapalo inficeret: quo ille audito, non ut vir defensurus

Macedonia autem nomine Emathionis Regis, cuius iustin.lib.7.
prima virtutis experimenta in illis locis extant. Emathia primò cognominata est. Hujus sicuti incre-
menta modica, ita termini per angusti fuerunt. Populus Pe-
lasgi, & regio Beozia dicebatur. Sed postea virtute regum,
& gentis industria, subactis primo finitinis, mox populis
nationibusq; imperium vñq; ad extrempa Orientis termi-
nos prolatum est. Sed ante Cararum pauca admodum sunt
qui de haec regione membrorantur. Is autem sit generis regij
sextus decimus ab Hercule prosectorus Argis cum magna
multitudine Grecorum, sedes in Macedonia ex oraculo re-
sponsu quæsitus venit. Illic urbem Edysam, non sentienti-
bus oppidanis propter imbrum & nebulæ magnitudinem,
gregem caprarum imbreu fugientium secutus, occupavit:
revocatusq; in memoriam oraculi, quo iussus erat ducibus
capris imperium quæsire, regnū sedem statuit: religiosq;
postea obseruavit, quocunq; agmen moveret, ante signa-
asidem capras habere; cæptorum duces habiturus, quos regi-
ni habuerat autores. Urbem Edysam ob memoriam muse-

Et Egyptum populum Agyptes vocavit. Pulsis deinde nubibus tegitibus in lacum omnium solus successit. Primusque adunatus gentibus variorum populorum, velut in unum corpus Macedonis fecit, crescentem regno valida incrementorum fundamena constituit.

De Olympiis etiam in aliis locis.

3196.

Elapsijam tercium hunc conditum est millennium. & duecenti propè anni, quadringenti verò ab excidio Troiz, cum Iphitum Eleus ad exercitandam Graecis juventutem, ludicra illa certamina Iovi sacra, cum mercatu, ad Olympiam Pilam Elidis civitatem instauravit; quæ Olympia ex nomine loci dicebantur. Nam fuerunt eadem in eodem loco ante bellum Trojanum, sive ab homina, sive ab Hercule post Augiam interfectum, sive ab Atrois deniq; cum Pelopis pati funebres ludos fuerer, instituta, vbi (ut habet Paterculus) omnis generis certaminum Hercules victor extitit. Sed nunc dēmum cœperunt in quinto iugis anni principio celebrari vnde Graeci ex incepitro quadrienni spatio, quod Olympia nominabatur, novam certamq; postea numerandi annos rationem per Olympiadis inicire. Quin & alia in alijs locis certamina Graeci celebrabant; Pythia in Apollinis honorem; Isthmo in Neptuni, vel potius Melicertis, seu Panionia; & Nauka in Herculis vel Archelimos (vel alij volūt) seu Ophelitis memoriam. De quibus Archite poete hujusmodi est epigramma:

Thessalos nunc agmina ducit, tunc perfratq; ratiōneq; auctoritateq; suis. Quis ne p. ducit, & ne v. ducit?

Argos, Atticis, Thessalos, & Achaea, quibusq; ratiōneq; auctoritateq; suis.

Atque & v. Achaea quibusq; ratiōneq; auctoritateq; suis.

Sed Olympia ex his maxima totius Graecis celebritate instituēbantur, vbi quinto die qui vicit sive Olympionices pronunciatus est, oleastro coronatus, in patrum non per vrbis

Disporgas, sed per ruinas murorum, sublimis in curru qua.
et triumphans sedijs.

CAP. 30.

De Romulo & Remo.

TIN Latio post *Lausum* sive *Ascanium*, aliosq; duodecim reges, *Amulius* tandem fratre pulsò *Numitoro* grandiore natu regno potitus est; qui vt omnem fratri vindictam spem tolleret, filium eius *Lausum* in venatione suffulit, filiamq; *Rheam* *Sylviam* sive *Uiram* Vestre sacerdotem elegit, vt haec, specie honoris ad perpetuam damnaret virginitatem. Sed ea tamen clausa in loco Marti sacro, duos pueros ex Marte (vt creditum est) vel stupro potius conceptos enixa est *Romulus* & *Remus*: qui regis imperio in profluentem Tyberis abiecli, feliciter conservati, a lupa nutriti, a Faustulo regis pastore educati, ab auro tandem agniti, cum pastorum manu *Amulium* deturbant de solio, reponunt *Numitorem*, novam deniq; urbem, in quo antea pastores egerant *Palatino* monte, molisuntur.

Gemini erant; uter auspicaretur & regeret, adhiberet placitum. *Flori*, Hist. eruit deos. *Remus* montem Aventinum, *Romulus* Palatum. cap. 1. occupavit: Prior ille sex vultus, hic postea, sed duodecim vidit. Sic victor augurio Anno Mundi 3220, Olympiadis septima primo, urbis Romae fundamenta collocavit. Cuius munitionem *Remus* frater in tumultu occisus, dum veri de auspicij suis contendebat, sanguine suo consecravit.

CAP. 31.

De Asyllo, Raptu virginum, & bello Sabino.

Maginem viribus magis quam arbeni fecerat; Incolae deo-
trant. In proximo loco *Asylum* aperit; quo statim mors *Flori* cap. x.
via hominum confluxerat. Sed ter erat, viuis etatis, po-
pulus.

per se virgines. Itaque matrimonia à finitimiis petiti, qui non impetrabantur, manu capta sunt. Similatis quippe ludis equestribus (*Consualis* vocabant) virgines quæ ad spectaculum venerant septingentæ citèt præda fuere. Et hæc statim causa bellorum. Pulsis fugatisque Veientes, Cæninen-sium captum ac dirutum est oppidum. *Spolia insuper optima* de rege Acrone Feretrio Iovi in antris suis rex reportavit. Sabinis vero in monte Saturnio prodiis per *Tarpeiam* virginem Praefecti filiam, quæ pretium rei quam gerebant in suis iugis petierat, dubium armillas ut se distaret, an clypeos ut exarmaret hostes. Illi vero fidem solverent, ut vici carentur clypeis obnire, ita admissis ad menia hostilibus atrox in ipso aditu pugnassent; adeo ut Romulus Iovem oraret, ut fecunda suorum fugam sistaret. Hic templum est & *Sator* Iupiter. Tadem se vientibus inter venererat pax, laceris comis, sic pax facta, sed usque percutiuntur his conditionibus: ut *T. Tatius* Sabinorum dux in societatem regni recuperetur; deinde quemadmodum urbs à Romulo Roma, sic populus à *Curiis* Tatij patria *Quirites* vocarentur; denique ut mulieres quæ vellent cum suis maritis vivere, liberae ab omni opere & ministerio præter Lanificium haberentur.

CAP. 32.

De Tribubus, Curis, Legionibus, Senatu, &c.

A Vatis hoc modo viribus, hunc sapiens rex statum reipublicæ imposuit; ut omnis multitudo in partes tres divideretur, quas inde appellavit *Tribus*, primam scilicet *Ramnensem* à Romulo dictam ex Albanis alteram *Tatensem* ex Tatij Sabinis constantem, tertiam *Lucerum* ex ijs credo qui ad Alykum in loco confugerunt. Singulæ deinde tribes in decem *Curias* distributæ. Ex omnibus autem qui erant utate validæ in *Legiones* descripti; quæ prius quidem singulæ tria pedum millia, equitum Centurias tres complectebantur, postea vero quatuor millia, & ali quando

quando plura. Numerus enim pro viu reipublica; & sensu arbitrio variatus est. Singulorum milium in legione: duces *Tribuni*, centuriarum vero *Centuriones* dicti. Consilium reipublice: penes senes erat centum, qui ex autoritate *Patres*, ex etate *Senatus* vocabantur. Horum liberi *Patri-
cij*. Qui deinde huic senorum numero additi sunt, *Patres
conscripsi*; reliqua multitudo *Populus*, populipars melior
qui equis merebantur in bello. *Eques*, inferior sed maior
Plebs dicebatur.

CAP. 33.

**De Patronis & Clientib; Anteitate Re-
gio, Senatu, Populi.**

VT esset mutua: quædam inter patres & populum be-
nevolentiz vincula; Patres *Patronos*, populum *cli-
entos* esse voluit. Habebam rurtriq; sua iura. Patroni iuris in-
terpretes, & consiliarii clientum; seu præsentium seu absen-
tium curam gerere; causam defendere, salutem & quietem
procurare; clientes patronos suos colere & demerari, tum
in elocandis filiabus, in exolvendis debitis; & pauperes es-
senti, adiuvare, &c. Nouerit alterum accusare, vel testimoni-
um suffragiumve contra alterum ferre, aut censeri inter ini-
micos fas. Quorum si quis clientum convictus esset, *Lege*
Romuli de preditoribus tenobatur; & cuivis tanquam Diti
sacrum interficere licet. Rex ipse sacrificiis, & templis, &
& omni cultui deorum, & legibus, & moribus, & bello pre-
cerat; magnarum causarum iudex; minorum senatus. Præ-
re, senatum cogere, populum in concionem convocare,
primus sententiam dicere, quod pluribus placuit ratum ha-
bere rex debuit. *Senatus* de quibus a rege ad ipsum refere-
batur calculum ferre, ita ut semper obtinaret plurium sen-
tentia. *Plebs* magistratus creare, leges facere, de bello re-
ferente rege decernere, ita tamen ut senatus in his accede-
ret auctoritas. Ferebat autem suffragium non universus po-
pulus,

pullus, sed per curias, & quicquid visum fuisset pluribus curiis, ad senatum referebatur. Qui mos postea mutatus: non enim senatus plebiscita, sed plebs Senatus consulta, comprobavit.

C.A.P. 34.

De Insignibus & Sæcullis Regis.

Augēdam regiē maiestatis venerationē, veste pura, Curiula sella vissus est. Tribunal sibi in loco fori maximē conspicuō & eminēti, vt iura daret, collocavit. Duodecē Lictores à ligandis hominibus appellatos legit, qui prēcedebant regi baculis summoventes vulgū, loris accincti, vt quos iuberet rex continuō comprehenios vincirent. Præferebant etiam fasces & securis, hoc est, fasciculos virgarum intra quos erat obligata securis, ita ut ferrum in summo fasce extaret; vt criminum leviorum damnatos virgis in foro cæderent, graviorum securi percuterent. Quin & Equites 300 constituit regii corporis custodes, ex singulis curiis 10, quos à celeritate, id est, promptitudine, vel à Cælo quodam primo ipsorum deduce. Cælo appellavit, ducemq; tribunum Celerum; cuius erat secundus post regem locus.

C.A.P. 35.

De Religione Romanorum, & Sacerdotibus.

Aucta & ordinata republica, supererat cultus deorum quem sic instituit. Tempa & aeras statuas, festa, sacrificia, tum rationes iudiciorum, celebritatum, intermissionum laborum, cæteraque huiusmodi omnia secundum ritus Græcorum disposita. Augures etiam tres ex tribus tribubus, qui auspiciorum disciplinam, cuiusipse Romulus peritissimus erat, curarent. Aruspices quoque, qui ex foris

forum animalium extra consulerent. Eratres quoque Mvndi duodecem, qui pro arvorum frugibus sacra ficerent. Horum ipse Romulus duodecimus fuit, cum reliquis vnde-
cem. Accet Laurentius nutricis sue filii, eius loto qui jam mortuus erat. Tum sacra sua cuique; Curiae partitus est, assignatis diis quos singulare coherent. Curiones autem, id est, sa-
cerdotes sive flamines Curiales sexaginta, bini ex singulis
curijs, annum egressi quinquagesimum, qui virtute & ge-
nere præcellerent exteris, censumque sufficientem habe-
rent, & integrum essent corpore, instituti sunt. Eligi a suis cu-
rijs, ab Auguribus electio comprobari debuit. Sumptus in
hæc sacra Curonia ex ariero publico attribuit rex; Epu-
lumque festis diebus in domo Curiali post peracta sacra Cū-
rialibus præbebatur. Curionibus qui præcerat Curio maxi-
mus appellabatur. Flaminis denum instituit, Dialem Iovi,
Mariam Marti, & flama capitis ornamento sic dictos, co-
ronis speciem referente. Dialis qui maximus erat albo ga-
lero vtebatur. Recepit sunt etiam a Romulo sacra En-
ercalia græcæ Lyca dicta, quæ primus Evander ex Arcadia
in Latium tulit, & inserviisse fertur, ut nudi iuvenes Lyce-
um Panae venerantes (quem Romani vocant Lunum) per iu-
sum atque lasciviam current.

CAP. 36.

De Anno Romano, &c. & Romani morte.

Tempora digereret eum conditor orbis, in anno
Constituit menses quinque bis esse suo.
Marie erat primus mensis, Venerisque secundus;
Hæc generis princeps, ipsius ille pater.
Tertius a senibus iuvenum de nomine quartus:
Quæ sequitur numero turba notata fuit.
Artes sordidas & sellularias servis & exteris exercendas
tradidit; longoque tempore pudori fuerunt hæc opera. Ci-
vibus rei rusticae tantum & militaris studia proposuit; ut

3156. bello pugnarent, pace nus colerent, quia dō merestu opus, in urbem convenienter, versarentur in foro, nona quāq; die assignata nundinis. His iis ordinatis, repente cum concione haberet ante urbem apud Capri paludem, è conspectu ablatus est, anno etatis 33, regni autem 37. Discerptum alii qui à senatu putant obasperius ingenium. Sed oborta tempestas, solisq; defectio, consecrationis speciem præbueret, cui mox Julius Proculus fidem fecit; viatum a se Remulsum affirmans augustiori forma quam habueret, mandare præterea ut se pro numine acciperent. Quirinum in eccl. vocari placitum dijs, ita genium imperio Roma potiretur.

CAP. 37.

*De Bellis Messenis, Parthenijs, Regni Iraelitico-
cideo, & exilado Samuachrib Regis Assyrii.*

3159. **D**um hæc Rome agerentur, in Graecis Lacedæmonijs contra Messenios eiusdem Peloponesei populum & urbem gerebant bellum; quo tandem victores duce Týrto quodam Atheniensi poeta sed clando, evaserunt. Tum etedo Partheniorum nomen ortum, qui Phalanthi auspiciis, ob pudorem originis, & inopiz metum, reliktæ Lacedæmonie Tarentum in Italia occuparunt. In regno autem Iraelitico à rege Assyriarum Salmanassare capta Samaria, populusq; omnis de cœntribuum cum Osea rege, in Assyrios ad servitutem est abductus. Tum primum ea caput, quæ diu postea in iis locis obtinuit, mixta Samaritanorum religio. Postea nos octo Samuachrib alter Assyriorum rex Hierosolymas obsidenybi Baschia pīj regis precibus effecitum est, vīmetas impietatis & superbie suæ pīas dederit; amissis vna nocte centum octoginta quinq; suorum millibus. Ipse fuga clapsus domi à filijs interficiuitur.

CAP.

De Numa Pompilio.

Romulo sine liberis subleto, cum Romani veteres & Sabini de novo regocerarent, ne nullum esset imperium, patres ipsi per decurias imperabant. Vtus cum insignibus imperij & Lictoribus erat, sex horas diei & sex noctis. Quinq[ue] dierum spatio finiebatur imperium, ac per omnes in orbem ibat; annumq[ue] intercavili regni fuit. Id ab te, quod postea tenuit nomen, *Interregnum* appellatum. Tandem fremeante plebe, & multiplicitatem servitatem conquerente, electus est rex Numa Pompilius, quem Coribus Sabiniis agentem vltro petivere, ob inclitam viti religionem. Ille Pontifex: quanor & Patribus, qui sacerdotibus, omniq[ue] deorum cultui, & his vnam qui præcesserat Pontificem Maximum instituit. Ille *Salios* duodecem Marti Gradivo legit, quorum primus *Praeful* vocabatur. Plaminibusq[ue] Diali & Martiali, *Quirinalem* Quirino seu Romulo addidit. Ille annum in diecū annos Mensis, Januario & Februario præpositis, & menses singulos per *Calendas*, *Nones*, & *Idus*, diesq[ue] fubbos & nefastos descripsit. Ille *Aurilia* deniq[ue] & *Palladium*, scerota quædam imperijignora, Janumq[ue] geminum, fidem pacis & bellicordinisq[ue] primis sicutum *Vesta* virginibus colendum dedidit. Ille & omnia quasi monica deæ Egeris, quod magis barbari acciperece. Ro deniq[ue] serocem populum redigit, ut quod vi & injuria occupaverat imperium, religione & justitia gubernaret.

De Tollo Hostilio, & Anco Marci.

Excepit Numam Pompilium, post annos regni 43 senio. Embohoq[ue] placide solutum, *Tollius Hostilius*, cui in hono.

honorem virtutis regnum vtrō datum. Hic orānē militārem disciplinām, arēm q; bellandi condidit. Bellum Alba-
 3310. num trigeminorū frātrū ex vtrāq; parte, *Horatiorū &*
Curiatiorū certāmīne finivit. *Albam* propter perfidiam
 ducis *Metī Suffetī* diruit; populumq; Romanū transire jus-
 sit. *Montem Cetium* vrbī addidit. In quo *Curiā* constituit
Hostiliā. Cum annos 32 imperasset, fulmine iētū eum re-
 gīa confiagravit. *Numēq;* ex filiā nepōtē pari ingenio
 3333. *Ancū Martī* habuit succēsōrem. Hic 24 quibus reg-
 nāvit annis, *Latinos* bello dōnuit. *Adventītū & Ianiculū*
 montes vrbī adjunxit. *Tiberīm q;* interfluentem sublīcio
 ponte commisit. *Nova mēnia* oppido circuēdedit. Ostiam
 coloniam maritimis commeatibus opportūnam, in ostio
Tiberis deduxit. Quā morte intēserit incertum est. immā-
 tūra quidem constat.

C. A. P. 40.

De Tarquinio Prīscō & Servio Tullio.

3337. *Dēmētēs* quidam *Corinthius* cum tyrrānidē *Cypēlī*
 fūgeret, *Tarquinīos* in *Hetruriā* commiggravit; cuius
Luēmū filius inde Romanū pēcīt. *Adventēti* aquila pīlē
 fūstulit. & cum altē sub volāsse, reposuit. *Tanaquil* conjux
 augūriōtū pēita, regnum ei pōstēdi intellexit. Itaq;
Lucius Tarquinius Romē dīctus, pōemā & industriā
 dignitatē sēnsatoriam, atq; etiā *Ancī* regī familiaritatē
 consequitus est; à quo *Tutor libēris* reliquā, regnum inter-
 cepit; sed ita administrāvit, quāsi jure adepcus fūsse. Cen-
 tūm pātēs in *Curiā* elegit, qui minorū gentium fūnē ap-
 pellāti. Equitū centuriās numero duplīcavit; nomina mu-
 tare non potuit. *Aecij Navij* angūris autoritatē dēterrītus;
 qui fidem artī fūz novaculā & cōte firmavit. *Latinos*, *Sabi-
 nos*, & *Hetrūscos* fīquentibūs pīlīs subegit; primusq;
 triumphū aurato curru, quātūr equis insitūtū annulōs q;
 phaleras, trabēas, pīlūdīmenta, fīgas, pīlēxtām, togas pī-

Etas, tunicasq; palmatas, & reliqua fere omnia Romani imperij decora & insignia. Post ab Anci liberis immisso per eum superioribus interfectus est, anno regni 38. etatis vero sue 81. SERVIVS TULLIVS adnitente reginā substitutus in locū regis quasi ad tempus, regnum dolo partum per annos 44. optimè administravit. Nec obscuritas inhibuit, quāvis mātre seruā creatum. Nam ob eximiam indolem, vixor Tarquiniū Tanaquil liberaliter educateaverat; & clatum fore visa circa caput flāma promiserat. Ab hoc populus in quatuor tribus, in classes 6. distributus, primumq; relatus est in Cen- sum vnde à lucendo vestigialia quinto quoq; anno Lustrum. Es nota pecudum signavit, (vnde pecunia) quo rudi antea & appenīo vrebantur. Hetruscos bello fregit; collem deniq; Quirinalem, Viminalem, & Exquiliā ubi addidit.

3356.

CAP. 41.

*De Iudeis in Babyloniam exulansibus, & de
Lugibim Solonis.*

Incera Nabucodonosor. Assyriorumq; Iudeam sibi vētigalem fecit. Deinde Iosachim regem, filiumq; ejus post tres menses Iechoniam, vna cum præcipuis viris & artificiis, non tantum urbis Hierosolymæ, sed totius regionis captivos abduxit. Babylonem. Anno autem 29 sui regni, Hierosolymam obfessam biennio cepit, diripuit, incendit. Zedeciam regem oculis, filios ejus atq; proceres vitā privavit; & potissimam populi partem captivam in Babyloniam transtulit: vbi (quod IEREMIA prophetæ prædixerat) annos 70 exularunt. Quo tempore SOLON iustissimus, prudentissimusq; vir, leges novas Atheniensibus tulit; cum, quas antea Draco scripserat, severæ nimis & sanguine potius quam a- tramento scriptæ viderentur. Tanto autem temperamento inter plebem senatumq; egit, (cum si quid pro altero ordine tulisset, alteri displiciturum videretur) ut ab utrisq; parō gratiam referset.

3351.

3354.

3366.

3378.

3348.

CAP.

De septem sapientibus Gracie, Mythaxord, &c. aliis, in dux

900. **E**rat SOZON ex ijs septemvnis, quos Greci nominant, iibz,
septem nominabant: alijs vero sex THALES Milesius
Cult, & Lacedemonius, PITTA CVS Mytilenitus, CLEAVLES
Lindius, DIAS Priencus, PERTANDER Corinthius; inter
quos pulcra admodum fuisse traditur, & modesta de tripo-
do contentio. Florugum: eodem seculo vix primus PYTHAGO-
RAS Samius Pythagorus non solum nominis inventor, sed
serum ipsarum amplificator maximus, & SETHA Ital/ceprin-
ccps, quemadmodum Janica Thales. Hic autem in natura
rerum, ille in numeris pricipue vestitus, uterque ab Egyptiis
sacerdotibus scientiam, Egyptiis vero a Iosepho, Abra-
ham, & Chaldeis ad suos transtulerant. Deinde Phocylides
poeta Milesius, Anacreon Lyricus, Arion musicus, Stesicho-
rus, Anacharsis Scytha, Thessalus tragidianus, Esope
Phryx faciliissimus ille fabularum autor, & Phalaris Agri-
gentinorum tyrannus ingeniosissime crudelis.

CAT, et al.

De Pisistrato Atheniensi.

349. **P**ost dictas à Solone leges Athenis, **PRISISTRATVS** nobilis
vir sed nimium popularis, tyrannide per dolum oc-
cupat. Quippe vulneribus voluntarijs domi affectus,
laceratoq; corpore in publicum progreditur, & advocatā
concone vulnera populo ostendit, de crudelitate principiū,
à quibus hoc se passum simulabat, queritur; adduntur voci-
bus lacryme, & invidiosa oratione multo tūdo credula in-
cendit. Amore plebivis invisum se senatui affimat; obtinet
ad custodiam corporis sui satellitum auxilium; per quos ar-
cem Athenis regnamq; invadit, quod & filij ejus, postea
Hipparchus, eoque interfecto Hippias obtinuerunt.

CAP.

De Cyro, Cambys, & Magis.

Item in Asia Cyrus Persarum rex, devicto Croeso Ly-
dorum opulentissimo rege, occiso Balshasore Babylonio-
rum imperatore, captiāq; urbe, Assyrii subvertit imperi-
um, & Persicum primus constituit; simulq; Iudeos in Chal-
dea jam diu exulantes restituit in patriam. Anno autē regi-
ni 30, sive à Thomyre reginā Scytharum victus, sive morbo
domi consumptus, iacerit. Successit filius CAMBYSES qui cū
imperio patris Egyptum adiecisset, deorum Egyptiorum
aedes diruisset, fratrem suum Mergidem sive Smerdim som-
nio exterritus interfici curāsse, gladio suā sponte evagina-
to in femore graviter vulneratus occubuit. Vnus ē Magis,
quorum illa ætate maxima erat apud Persas & in primis
Cambysen autoritas, per dolum in imperio substitutus est.

3435.

3437.

3449.

De Tarquinio Superbo Romanorum Rege ultimo.

Postremus Romanorum regū fuit TARQUINTVS cui cog-
nomen SUPERBO ex moribus datum. Hic regnum avicū
quod à Servio tenebatur, rapere maluit, quam expectare;
immisissq; in eum percussoribus, scleris partam potestatē
non melius egit, quam acquisierat. Nec abhorrebat morib⁹
vxor Tullia; quæ ut virum regem salutaret, super cruentum
patrem vēcta carpente confiternatos equos egit.

Certa fides falti, Vixi sceleratus ab illa

Dictu, & aeternā res ea profanata est.

Sed tamen strenuus bello, imperium auxit; Cloacam maxi-
mam, sive fossas Quirinum fecit. Dum templum Ioyis in Tar-
peio monte moliretur, in fundamentis caput humanum, Yo-
li cuiusdam, ut seruit, inventum est; unde & nomen loci, &
vbi omen, caput eam aliquando gentium futuram,

3458.

*De Marius in Persia cœsis, & Dario; de
Hippie puto Athenie.*

3451. **E**odem sc̄e tempore, & Persia Magos, & Roma Tarquinius, & Athenæ Pisistratidas expulerunt. Magos enim, fraude cognitā, septem Princeps imperij Persici conjuratiōne factā cedunt universos. **D**ariuſ filium Hippie exipſis vnum, sed Equis ut convenerat, hinnitū p̄c̄latum, Regē salutant; **Q**uo imperate Templum secundum Hierosolymis, autore ZORVBABELO extrectum, & Babylon quæ à Persis jam defecerat, p̄claræ Zopiri op̄a recepta est. Athenis autem Hippie Rex Pisistrati filius & Regno & urbe in exilium cedere concusus est; idq; ope Lacedæmoniorum, quibus Pythia ab exilibus Atheniēnum diversè factionis (Almeonidas appellabant) p̄mījs corrupta, id negotij manda-
verat, ut Tyrannis Athenas liberarent. Iraq; ad Darium cō-
fugiens, ex Scythia jam c̄repidē refugienti, inferentiq; Atheniēnibus bellum, ducentū adversus patriam suam obtulit. Sed Atheniēnum decem millia duce Miltiade sexcenta, hostium profligant. **H**ec est illa Pugna Marasbaria, scrip-
tis Græcorum c̄elebrata; vbi ejus belli concitator Hippie cecidit, Cythagoras autem fortitudo, & Thamis tota adolescentis gloria emicuit: cui tamen somnos Miltiadi Tro-
pon excellisse memoratur.

De Tarquinis. Româ p̄fis, & mutatione Republice.

3462. **T**arquinius jam Romanorum Rex Ardeam obfide-
bat, cum Sextus alter ē filijs eius. **L**acertia ornatissi-
ma feminæ stuprum intulit: quod dedecus matrona
ferro expiavit. **I**vnioq; Bryto & Tarquino Collatino cō-
jugi.

(115) jugi moriens lui mandavit visionem, etis itaq; ducibus Ro-3458. Feb. 24.
mani Regem repente destituunt, bona disipiunt, agrum Regifugium,
Marti suo consecrant, imperium denique in eisdem libe-
tatis suz vindices transferunt; sic tamen ut ex perpetuo an-
num fieret, ex singulari duplex, ne potestas solitudine vel
mora corrumperetur. *Consules* deinde appellati sunt pro
Regibus, ut consulere se civibus suis debere meminissent.
BRVVS cum filios suos studere revocandis in urbem Regi-
bus comperisset, virgis casos securi percussit. Idē suis cog-
natis fieri cum prohiberet Collatinus, abrogatis fascibus
urbe dimissus est: Valeriusq; (vere dictus) POPLICOLA sub-
stitutus. Hic provocationis ad populum Ius adversus se de-
dicat; et desq; suas emitentes, ne specie arcis offenderent, in
plana submisit. Neque vero Tarquinij omnem continuo re-
cuperandi regni spem abiecerunt. Auxilium à Vicinis pes-
tunt, impetrant. De Veientibus & Tarquinensibus à Con-
sule Poplicola triumphatum est: BRVTO & Arunte altero.
Superbi filio mutua vi occisis in prælio. Mortui consulis
corpus in foro positum, à Collegi laudatum, matronæ an-
no luxerunt. *Personæ* Rex Etruscorum quamvis & armis &
faue vrgeret, tamen *Horatius Cocles*, *Mintius Scavola*, &
Clilia Virgo tanta admiratione perculerunt, ut superior
viceret cum pæne victis amicitia & sedera feriret. Deniq; zo-
sum Latinorum populi cum Mamilio Tusculano & Sexto
Tarquinio ducibus ab *Anto Posthumio* Regillensi Dictato-
re cæsi sunt. DICTATOR autem in rebus trepidis ex Sena-
tus consulo ab altero Consule nocte dicebatur, qui cum
summa potestate & sine provocazione Reipublicæ præficeret
sex mensium spatio. Cæteri magistratus abdicabant, pare-
bant Dictatori, cui proxime loco suberat. *Magister Equi-
rum*. Superbus ipse paulò post Gymnis mortuus, Romanos
certos libertatis & securos reddidit.

FINIS.

(116) *Encyclopædiae Murias
Locis Psychologis Doctori
et Collegi prope Ministrum
erant. Mino Cufodi:*

Guerrero Cuadro

liberum hunc iam tandem addi: Neq;
tamen addi: Nihil enim pluendo, et
missio rei hancis que in sua libertati
liberis sunt addi: Quo conatur unus
iustitio suus hunc in se consilium Si
probatur, satis habeo Alio non est tunc
aut patronos quare amit nobis" Capitul

Supputatio Romanorum.

Vncia	Prima pars assis.
Sextans	Sexta pars assis, 2 vnciarum.
Quadrans	Vnciatres.
Triens	Tertia pars assis, vnciarum 4.
Quincunx	Quinque vnciarum.
Semis	Id est Semias.
Septunx	Vnciarum septem.
Bes	Vnciarum octo.
Dodrans	Vnciarum novem.
Dextans	Vnciarum decem.
Deunx	Vnciarum undecem.
As, sive Assis	12 vncias continebat.
Sestertius quasi semis tertius, duos asses, & semissem valebat	Id est Denarius sterling.
Quinarius dimidiū denarij etreos 5 valebat	Semigrossus.
Denarius dictus est, quia denos etreos asses valeret, Grossus.	
Libra seu pondus 100 denarios 200 quinarios &c	Libra 2 sterling.
continebat	
Sestertium 120 sestertios 100 libras 2 & semissem capiebat	libra 55 Sterling.
Aureus Sprior denarios 25 valebat.	
2 posterior denarii 10 2 nobiles angeli.	
Libra aurei Spriores 48	2 conti-
aureos 2 posteriores 72 solidos, sive sextulos	nebat.

Q

Sup.

Supputatio Græcorum.

Drachma denarium Romanum valebat, & in 6 obolos, in Trientes & Quadrantes diuidebatur. Sesquiobolus idem valebat quod sestertius. Mina valebat, & continebat 100 drachmas. Talentum Atticum 60 Libras, vel Minas valuit.

Antiquæ Notæ.

I	1	Vnus.
X	10	Decem.
V	5	Quinq;
L	50	Quinquaginta.
C	100	Centum.
CI	500	Quingenta.
CI	1000	Mille.
CCC	3000	Quinque millia.
CCC	30000	Decem millia.
CCCC	300000	Quinquaginta millia.
CCCC	3000000	Centum millia.
CCCC	30000000	Quingenta millia.
CCCC	300000000	<u>Decies centena millia.</u>

Dardanon Electra quis nescit Atlantido natum?
 Scilicet Electram concubuisse Iouis?
Huins Erichonius: Tros est generatus ab illo;
 Assaracum creat hic, Assaracusq; Capin.
Proximus Anchises cum quo commune parentis
 Non dedit nata est nomen habere Venus.
Hinc satus Aeneas pietas spectata per ignes,
 Sacra patremque bumeris altera sacra tulit,
 Venimus ad felix aliquando nomen Iuli,
 Vnde domus Teucros Iulia tangit avos.
Posthumus hinc, qui, quod Sylvius est natus in altis,
 Sylvius in Latia gente vocatus erat,
Isg; Latine, tibi pater est, subit Alba Latinum,
 Proximus est titulus Epitius, Alba, tnis.
Ille dedit capa repetita vocabula Troia,
 Et thus est idem Calpere factus avus.
Cumq; patris regnum post hunc Tiberinus haberet
 Dicitur in Tusca gurgite mersus aqua.
Iam tamen Agrippam natum, Remulumq; nepotem
 Viderat, in Remulum fulmina missa ferunt.
Venit Aventinus post hos locus unde vocatur
 Mons quoq; post illum tradita regna Proca.
Quem sequitur duri Numitor germanus Amuli
 Ilia cum Lando de Numitore sati.
Ense cadit patni Lansus, placet Ilia Marti,
 Teg parit gemino iuncte Quirine Remo.

FINIS.